

AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

Tuğçe AYAN

EVLAT EDİNER VEYA KORUYUCU AİLE OLAN KALPTEN EBEVEYNLERİN
DENEYİMLERİNİN INSTAGRAM ÜZERİNDEN İNCELENMESİ

Sosyoloji Anabilim Dalı
Yüksek Lisans Tezi

Antalya, 2025

AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

Tuğçe AYAN

EVLAT EDİNER VEYA KORUYUCU AİLE OLAN KALPTEN EBEVEYNLERİN
DENEYİMLERİNİN INSTAGRAM ÜZERİNDEN İNCELENMESİ

Danışman

Doç. Dr. Özge ZEYBEKOĞLU AKBAŞ

Sosyoloji Anabilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

Antalya, 2025

T.C.
Akdeniz Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğüne,

Tuğçe AYAN'ın bu çalışması, jürimiz tarafından Sosyoloji Anabilim Dalı Yüksek Lisans Programı tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan : Prof. Dr. Sevinç Güçlü (İmza)

Üye (Danışman) : Doç. Dr. Özge Zeybekoğlu Akbaş (İmza)

Üye : Dr. Öğr. Üyesi Aslı Gözde Akış (İmza)

Üye : (İmza)

Üye : (İmza)

Tez Başlığı: Evlat Edinen veya Koruyucu Aile Olan Kalpten Ebeveynlerin
Deneyimlerinin Instagram Üzerinden İncelenmesi

Onay: Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

Tez Savunma Tarihi : 26/06/2025

Mezuniyet Tarihi : 31/07/2025

AKADEMİK BEYAN

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “Evlat Edinen veya Koruyucu Aile Olan Kalpten Ebeveynlerin Deneyimlerinin Instagram Üzerinden İncelenmesi” adlı bu çalışmanın, akademik kural ve etik değerlere uygun bir biçimde tarafımdan yazıldığını, yararlandığım bütün eserlerin kaynakçada gösterildiğini ve çalışma içerisinde bu eserlere atıf yapıldığını belirtir; bunu şerefimle doğrularım.

(İmza)

Tuğçe AYAN

T.C.
AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

18/ 07 / 2025

TEZ ÇALIŞMASI ORJİNALLİK RAPORU BEYAN BELGESİ

Öğrenci Bilgileri	
Adı-Soyadı	Tuğçe AYAN
Öğrenci Numarası	202252023002
Anabilim Dalı	Sosyoloji
Programı	Yüksek Lisans
Danışman Öğretim Üyesi Bilgileri	
Unvanı, Adı-Soyadı	Doç. Dr. Özge ZEYBEKOĞLU AKBAŞ
Yüksek Lisans Tez Başlığı	Evlat Edinen veya Koruyucu Aile Olan Kalpten Ebeveynlerin Deneyimlerinin Instagram Üzerinden İncelenmesi
Turnitin Bilgileri	
Ödev Numarası	2716854194
Rapor Tarihi	18.07.2025
Benzerlik Oranı	Alıntılar hariç: %7 Alıntılar dahil: %16
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE, Yukarıda bilgileri bulunan öğrenciye ait tez çalışmasının a) Kapak sayfası, b) Giriş, c) Ana Bölümler ve d) Sonuç kısımlarından oluşan toplam 126 sayfalık kısmına ilişkin olarak Turnitin adlı intihal tespit programından Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Çalışması Orijinallik Raporu Alınması ve Kullanılması Uygulama Esaslarında belirlenen filtrelemeler uygulanarak yukarıdaki detayları verilen ve ekte sunulan rapor alınmıştır. Danışman tarafından uygun olan seçenek işaretlenmelidir: (X) Benzerlik oranları belirlenen limitleri aşmıyor ise: Yukarıda yer alan beyanın ve ekte sunulan Tez Çalışması Orijinallik Raporunun doğruluğunu onaylarım. () Benzerlik oranları belirlenen limitleri aşıyor, ancak tez/dönem projesi danışmanı intihal yapılmadığı kanısında ise: Yukarıda yer alan beyanın ve ekte sunulan Tez Çalışması Orijinallik Raporunun doğruluğunu onaylar ve Uygulama Esaslarında öngörülen yüzdelik sınırlarının aşılmasına karşın, aşağıda belirtilen gerekçe ile intihal yapılmadığı kanısında olduğumu beyan ederim.	
Gerekçe:	
Benzerlik taraması yukarıda verilen ölçütlere uygun olarak tarafımca yapılmıştır. İlgili tezin orijinallik raporunun uygun olduğunu beyan ederim.	
Danışman Öğretim Üyesi Unvanı, Adı-Soyadı Doç. Dr. Özge ZEYBEKOĞLU AKBAŞ İmza	

İÇİNDEKİLER

TABLolar LİSTESİ	iii
GÖRSELLER LİSTESİ.....	iv
KISALTMALAR LİSTESİ	v
ÖZET	vi
SUMMARY	vii
TEŞEKKÜR.....	viii
ÖNSÖZ	ix
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

AİLE KURMA BİÇİMİ OLARAK KALPTEN EBEVEYNLİK: KORUCUYUCU AİLE VE EVLAT EDİNME

1.1. Aile: Tanımı, Önemi, Türleri ve İşlevleri	5
1.2. Biyolojik Bağlara Dayanmayan Alternatif Aile Kurma Biçimleri	9
1.2.1. Evlat Edinme	11
1.2.1.1. Türkiye’de Evlat Edinmenin Hukuki Dayanakları	12
1.2.1.2. Evlat Edinmenin Tarihsel Süreci	14
1.2.1.3. Türkiye’de Evlat Edinmenin Tarihsel Süreci	17
1.2.2. Koruyucu Aile	20
1.2.2.1. Türkiye’de Koruyucu Aile Olmanın Hukuki Dayanakları	21
1.2.3. Kalpten Ebeveynlik	22
1.3. Sembolik Etkileşimcilik Kuramı Perspektifinden Koruyucu Aile ve Evlat Edinme.....	23
1.3.1. Sembolik Etkileşimcilik.....	24
1.3.2. Sembolik Etkileşimcilik Perspektifinden Aile.....	26
1.3.3. “Kalpten Ebeveynlik”te Benliğin Sunumu	28
1.3.4. Çocuksuzluk, Kalpten Ebeveynlik ve Sosyal Damga.....	31

İKİNCİ BÖLÜM

ARAŞTIRMANIN METODOLOJİSİ

2.1. Araştırmanın Konusu ve Önemi	36
2.2. Araştırmanın Amacı ve Problemleri	39
2.3. Araştırmanın Yöntemi	40
2.4. Araştırmanın Kapsam ve Sınırlılıkları	42

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ARAŞTIRMA BULGULARI VE DEĞERLENDİRME

3.1. Örneklem Dahil Edilen Instagram Hesaplarının Tanımlayıcı Nitelikleri	43
3.2. Evlat Edinme Sürecine Yönelik Deneyimlerin Paylaşılması	48
3.2.1. Karar Alma Sürecine İlişkin Gönderi Açıklamaları	50
3.2.2. Başvuru Sürecine ve Dosyanın Hazırlanmasına İlişkin Gönderi Açıklamaları	52
3.2.3. Dosyanın Kabul Edilmesi ve Sıra Bekleme Sürecine İlişkin Gönderi Açıklamaları	54
3.3. “Annelik”, “Babalık” ve “Aile”	56
3.4. Evlat Edinme/Koruyucu Aile Olma Kararını Etkileyen Olumsuz Düşünceler	61
3.4.1. Çocuğun Biyolojik Aileye Dönmesi Korkusu	61
3.4.2. “Mükemmel Ebeveyn” Algısının Yarattığı Kaygı.....	65
3.4.3. Dini Düşünceler	68
3.4.4. Yakın Çevre Etkisi.....	71
3.5. Sosyal Medyanın Kalpten Ebeveynlik Hakkındaki Düşüncelere Etkisi.....	73
3.6. Toplum Tarafından Kullanılan “Yanlışı” Dil ve Damgalama	76
3.7. Ailelerin Paylaşımlarında Kalpten Ebeveynliğin Normalleştirilmesi	87
3.8. Çocuk Sahibi Olmanın/Olmamanın Bireyin Sosyalleşmesi Üzerine Etkisi	92
SONUÇ VE DEĞERLENDİRME	95
KAYNAKÇA.....	100
ÖZGEÇMİŞ	112

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1.1. Evlat Edinme İstatistikleri	10
Tablo 1. 2. Koruyucu Aile İstatistikleri	11
Tablo 3. 1. Örnekleme Dahil Edilen Instagram Hesaplarının Tanımlayıcı Nitelikleri	43

GÖRSELLER LİSTESİ

Görsel 2. 1. Dünyada Sosyal Medya Platformu Kullanmanın Temel Nedenleri.....	37
---	----

KISALTMALAR LİSTESİ

ABD	Amerika Birleşik Devletleri
akt.	Aktaran
ARPANET	Advanced Research Projects Authority Net
BTK	Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu
CWLA	Child Welfare League of America
Çev.	Çeviren, Çevirmen
KOREV	Koruyucu Aile, Evlat Edinme Derneği
SED	Sosyal ve Ekonomik Destek Hizmeti
TMK	Türk Medeni Kanunu
TÜİK	Türkiye İstatistik Kurumu
vb.	Ve benzeri
vd.	Ve devamı
WWW	World Wide Web

ÖZET

Dijitalleşen dünyada aile yapıları, ebeveynlik rolleri ve toplumsal algılar sosyal medya aracılığıyla yeniden şekillenmektedir. Günümüzde aile olma biçimleri çeşitlenmekte; evlat edinme ve koruyucu ailelik, biyolojik bağın ötesinde duygusal ve toplumsal ilişkilerle kurulan alternatif aile formlarını görünür kılmaktadır. “Kalpten ebeveynlik” olarak adlandırılan evlat edinme ve koruyucu ailelik, geleneksel ebeveynlik normlarının dışında yer alan ancak toplumsal kabulü giderek artan alternatif aile kurma biçimlerindendir. Bu çalışma sosyal medya paylaşımları üzerinden, evlat edinen ve koruyucu aile olan ebeveynlerin deneyimlerinin incelenmesini konu edinmektedir. Buradan hareketle çalışmada, Instagram’da paylaşım yapan kalpten ebeveynlerin ve gönderilerine yorum yapan kullanıcıların annelik, babalık, çocuk ve aileye yüklediği anlamı ve Instagram’da evlat edinme ya da koruyucu aile olmanın nasıl yansıtıldığını anlamak ve betimlemek amaçlanmıştır.

Araştırma bu amaçtan hareketle nitel olarak tasarlanmış ve Netnografi yöntemi kullanılmıştır. Araştırmada 7 Instagram hesabı belirlenmiş, evlat edinen ya da koruyucu aile olan ebeveynlerin Instagram gönderileri ve yorumlarından elde edilen veriler kategorik-betimsel olarak incelenmiştir. Bu çalışma kapsamında ebeveynlerin aile ve ebeveynliğe bakış açısı, evlat edinme/koruyucu aile olma sürecinde yaşanan deneyimler, toplumun tepkileri ve bu tepkilerin karar alma sürecine etkileri tartışılmıştır. Araştırmadan elde edilen veriler sonucunda; ebeveynlerin Instagram üzerinden paylaşım yaparak evlat edinme ya da koruyucu aile olma deneyimlerine dair bilgi aktarımı yaptığı, diğer ebeveynlere sosyal destek sağladığı, evlat edinme ve koruyucu aileliğin teşvik edilmesi ve toplumsal kabul düzeyinin artmasına katkıda bulunduğu belirlenmiştir. Sonuç olarak araştırma bulguları sosyal medyanın evlat edinme ve koruyucu aile olma biçimlerinin daha görünür hale gelmesine katkı sağladığını ve normatif aile anlayışının dijital ortamda yeniden tartışmaya açıldığını ortaya koymaktadır.

Anahtar Kelimeler: Aile, Evlat Edinme, Instagram, Kalpten Ebeveynlik, Koruyucu Aile

SUMMARY

INSTAGRAM BASED EXAMINATION OF THE EXPERIENCES OF ADOPTIVE OR FOSTER CARE PARENTS FROM THE HEART

In the digitalized world, family structures, parenting roles and social perceptions are being reshaped through social media. Today, the forms of being a family are diversifying; adoption and foster care make alternative family forms visible, which are established by emotional and social relationships beyond the biological connection. Adoption and foster care, called "parenting from the heart", are alternative forms of family formation that are outside the traditional parenting norms but whose social acceptance is increasing. This study is the subject of examining the experiences of adoptive and foster parents through social media shares. Based on this, the study was aimed at understanding and describing the meaning of motherhood, fatherhood, children and family uploaded by parents from the heart who share on Instagram and users who comment on their posts, and how adoption or being a foster care is reflected on Instagram.

The research was designed qualitatively based on this purpose and the Netnography method was used. In this research, 7 Instagram accounts were identified, the data obtained from the Instagram posts and comments of adoptive or foster parents were examined categorically-descriptively. Within the scope of this study, parents' perspective on family and parenting, experiences experienced during the adoption/foster care process, reactions of society and the effects of these reactions on the decision-making process were discussed. As a result of the data obtained from the research, it has been determined that parents transfer information about their adoption or foster care experiences by sharing through Instagram, provide social support to other parents, promote adoption and foster care, and contribute to increasing the level of social acceptance. As a result, research findings reveal that social media contributes to making adoption and foster care forms more visible, and the normative understanding of family is being re-opened to discussion in the digital environment.

Key Words: Family, Adoption, Instagram, Parenting From The Heart, Foster Care

TEŞEKKÜR

Lisans dönemimden itibaren akademik gelişimimde büyük emeği olan, sevgisini, ilgisini ve deneyimlerini her zaman benimle paylaşarak yolumu aydınlatan, değerli danışmanım Doç. Dr. Özge ZEYBEKOĞLU AKBAŞ'a,

Bu uzun süreçte devam edebilmemi sağlayan, bıkmadan tezimin her satırını okuyup bana ilham olan, ne zaman motivasyonum düşse beni ayağa kaldıran, yeri geldiğinde bana benden daha çok inanan, motivasyon kaynağı canım arkadaşlarıma,

Bana aile olmanın sevgi, ilgi ve emekten ibaret olduğunu öğreten; hayatım boyunca en büyük dayanağım olan; beni sonsuz sevgileriyle sarmalayan canım aileme ve en çok da karnında büyümeseydim de beni kalbinde aynı sonsuz sevgiyle büyüteceğine emin olduğum, bana sevginin ve anneliğin ne olduğunu öğreten, en büyük şansım biricik anneme,

Bir çocuğa anne-baba olmayı seçmiş, kalbinde bir çocuğu büyütmüş tüm anne ve babalara,

Ve son olarak kalbinde bir çocuğu büyütmenin tek yolunun biyolojik bağlara dayanmadığını bilen, bu güzel sevgiyi herkes anlayabilsin diye her zorluğa rağmen hayat hikayelerini herkesle paylaşan, çalışmam boyunca hayatlarına uzaktan tanık olduğum bütün kalpten ebeveynlere,

Sevgi, saygı ve teşekkürlerimi sunarım. Hepiniz iyi ki varsınız.

ÖNSÖZ

Akademik ve toplumsal alanda giderek daha görünür hale gelen evlat edinme ve koruyucu ailelik, dijital çağda yeni bir görünüm alanına sahiptir. Sosyal medya kullanımının artışı, ebeveynlik deneyimlerinin daha görünür hale gelmesine katkıda bulunmaktadır. Bu çalışma, sosyal medyada kalpten ebeveynliğin nasıl inşa edildiğini, paylaşımların aileye ilişkin kavramları nasıl dönüştürdüğünü ve toplumsal algılarla nasıl ilişkilendiğini anlamaya yönelik bir çabanın ürünüdür.

Çalışmada evlat edinme ve koruyucu ailelik, literatürde yaygın olarak tanımlandığı biçimiyle “alternatif aile kurma biçimleri” olarak ele alınmıştır. Ancak bu kavramsallaştırma, yalnızca literatürdeki sürekliliği sağlamak adına tercih edilmiş; çalışmanın bütününde bu aile formlarının aslında biyolojik aileye alternatif değil, eşdeğer aile kurma biçimi olduğu vurgulanmaya özen gösterilmiştir.

Konunun özellikle çocuklara yönelik taşıdığı derin insani ve toplumsal hassasiyet, araştırma sürecinin her aşamasında dikkatle gözetilmiştir. Bu nedenle, tez boyunca dil kullanımında kapsayıcı, saygılı ve dönüştürücü bir bakış açısı benimsenmiştir.

Araştırma sürecinde, yalnızca akademik bir bilgi üretimi değil; aynı zamanda toplumsal önyargılarla yüzleşmek, görünmez kılınan deneyimlere alan açmak ve kalpten kurulan ailelerin sesi olmak amaçlanmıştır.

GİRİŞ

Aile, toplumun en temel kurumlarından biri olması nedeniyle farklı bilimsel alanlarda birçok araştırmanın konusu olmuştur. Bireylerin doğumundan itibaren bir aile kurumunun içinde yer alması, değer ve normları ailede öğrenmesi, diğer bireylerle etkileşimin ilk gerçekleştiği alan olması gibi nedenlerle sosyolojik açıdan da ilgi odağında olmuştur. Sosyoloji alanında aile; yapısı, türleri, işlevleri, diğer kurumlarla ilişkisi ve toplumsal değişme sürecinde uğradığı dönüşümler gibi yönleriyle incelenmektedir.

Aile, bireylerin biyolojik ya da hukuki bağlarla bir araya gelerek oluşturduğu toplumsal kurumdur. Ailenin; neslin devamını sağlama, kültürel değerleri ve normları gelecek kuşaklara aktarma, psikolojik ve ekonomik destekte bulunma, toplumsal statü sağlama gibi işlevleri bulunmaktadır. Aile türlerine göre bu işlevler değişiklik gösterebilmektedir. Toplumsal değişme sürecinde aile yapısında meydana gelen değişimler ailenin bazı işlevlerinin diğer kurumlara aktarılmasına neden olmuştur. Sanayileşme öncesi dönemde yaygın olan geleneksel geniş aile yapısı, aile büyükleri ve çocukların bir arada yaşadığı, kalabalık ve genellikle ekonomik işlevlerin ön planda olduğu, çocuğun eğitimi ve bakımında aktif bir aile yapısını ifade etmektedir. Sanayileşmeyle birlikte anne-baba-çocuklardan oluşan çekirdek ailenin yaygınlaştığı ve ailenin ekonomi, eğitim, sağlık gibi önemli işlevlerinin; devlet, okul, hastane gibi farklı kuruluşlar tarafından üstlenilmeye başlandığı görülmektedir. Çekirdek aile ise, biyolojik yollarla soyun devamının sağlanması, aile üyelerinin psikolojik doyumunun sağlanması, çocuğun sosyalizasyonu gibi işlevleri üstlenmektedir (Adak, 2017: 29-30). Zaman içinde çekirdek aile yapısının da çözülmeye başladığı; tek ebeveynli aile, evlilik dışı birlikte yaşama, eşcinsel birliktelikleri, üvey aile, evlat edinen aile ya da koruyucu aile gibi alternatif aile biçimlerinde artış olduğu görülmektedir (Zencirkıran,2023: 173-180).

Evlat edinme ya da koruyucu ailelik hukuki ve duygusal bağlara dayanan alternatif aile kurma biçimlerindendir. Evlat edinme ya da koruyucu ailelik, çocuğun biyolojik ailesi yanında büyümesinin mümkün olmadığı durumlarda bu konuda gönüllü ebeveyn/ler tarafından bakımının sağlanmasıdır¹. Biyolojik olmayan bağlara dayanan bu aile kurma biçimi, çocuğun sosyalizasyonu ve psikolojik destek gibi işlevleri üstlenmektedir. Koruyucu ailelik ya da evlat edinme yoluyla ebeveyn olmuş bireyler, Instagram’da bilgi ve deneyimlerini paylaşarak bu konu hakkında diğer kullanıcılara bilgi vermektedir. Böylece alternatif yollarla çocuk sahibi olanların yaşadıkları süreçler, olumlu ve olumsuz deneyimler hakkında daha fazla bilgi

¹ <https://www.korev.org.tr/p/10/evlat-edinme-nedir> (erişim tarihi: 23.08.2024).

edinmek mümkün olmaktadır. Sosyal medyanın etkileşimli yapısı sayesinde koruyucu ailelik yapan ya da evlat edinen bireylerin kullandığı hesaplarda paylaşılan gönderilere yapılan yorumların da toplumun bu konuya dair görüşlerini yansıttığı düşünülmektedir. Günümüzde koruyucu ailelik yapan ya da evlat edinen birçok ebeveynin bu konudaki deneyimlerini paylaşması ve Instagram kullanıcılarının bu hesaplara ilgisi bu tezin ortaya çıkış motivasyonunu oluşturmuştur. Ebeveynlerin Instagram hesaplarında koruyucu ailelik ya da evlat edinmenin nasıl yansıtıldığı, koruyucu ailelik yapan ya da evlat edinen bireylerin annelik, babalık ve aileye yükledikleri anlam, yaşadıkları süreç ve deneyimler araştırmanın konusunu oluşturmaktadır. Bu bağlamda; biyolojik olmayan bağlarla kurulmuş ebeveynliklerin toplumsal olarak nasıl inşa edildiği, ebeveynlik bağlarının nasıl kurulduğu, günümüzde yaygın kullanılan sosyal medya uygulamalarından Instagram’da evlat edinme ya da koruyucu aile olmanın nasıl yansıtıldığını anlamak amaçlanmaktadır.

Bu tez çalışmasında kullanılan temel kuramsal çerçeveyi Sembolik Etkileşimcilik kuramı oluşturmaktadır. Sembolik Etkileşimcilik, bireylerin toplumsal yaşamda kullandıkları semboller aracılığıyla etkileşimde bulunarak toplumsal anlamlar ürettiklerini ve bu anlamlar üzerinden sosyal dünyalarını inşa ettiklerini savunmaktadır. Dil, jest, görseller ve dijital içerikler gibi semboller, bireylerin toplumsal rollerini kurmalarında temel araçlardır. Evlat edinme ve koruyucu ailelik, toplumsal bağlarla şekillenen ebeveynlik biçimleri olduğundan, bu tür aile deneyimlerini anlamlandırma sürecinde sembollerin ve etkileşimlerin rolü önem taşımaktadır. Sosyal medya, bu anlamda bireylerin ebeveynlik deneyimlerini görseller, metinler ve dijital etkileşimler yoluyla ifade ettikleri ve toplumsal anlamlar ürettikleri bir alan sunmaktadır. Bu nedenle Sembolik Etkileşimcilik kuramı, çalışmada ele alınan dijital paylaşımlar ve etkileşimler üzerinden toplumsal bağların ve ebeveynlik anlamlarının nasıl inşa edildiğini çözümlemede etkili bir teorik zemin sağlamaktadır.

“Evlat Edinen veya Koruyucu Aile Olan Kalpten Ebeveynlerin Deneyimlerinin Instagram Üzerinden İncelenmesi” başlıklı tez çalışmasıyla ilişkili olarak literatürde yer alan evlat edinme ve koruyucu ailelik ile ilgili yapılan çalışmalar incelendiğinde; evlat edinme ve koruyucu ailenin kökenleri (Karatay, 2017), evlat edinme süreci içerisinde yer alan kişilerin evlat edinmeye ve ebeveynliğe dair görüşleri (Avcı, 2019; Sezgin ve Sarı, 2022), koruyucu aile olmaya karar vermede etkili olan unsurlar ve yaşanan süreçler (Tezel vd., 2018; Çetin, 2022; Dayıoğlu Oyman, 2022), evlat edinme ya da koruyucu aile olma yoluyla kurulmuş tek ebeveynli ailelere dair görüşler (Karaca Öz, 2022; Aslantürk ve Koç, 2019), evlat edinmenin toplumsal direnç kaynakları (Gökçe, 2017), aile arasında evlat edindirme (Yıldırım, 2022),

koruyucu aileliğin çocuk ve ebeveyni üzerindeki etkisi (Kitiş ve Söylemez, 2021) gibi yönleriyle evlat edinme ve koruyucu aileliğe değinilmektedir.

Yüksek Öğretim Kurulu Tez Merkezi incelendiğinde 21.11.2024 tarihinde “evlat edinme” anahtar kelimesini içeren başlıklar tarandığında hukuk alanında 27, sosyal hizmetler alanında 9, tarih alanında 1, psikoloji alanında 1 ve sosyoloji alanında 3 olmak üzere 39 teze rastlanmıştır. “Koruyucu aile” anahtar kelimesini içeren başlıklar tarandığında sosyal hizmetler alanında 38, psikoloji alanında 11, psikiyatri alanında 2, eğitim bilimleri alanında 3, din alanında 3, bilim ve teknoloji alanında 1, hukuk alanında 9, kamu yönetimi alanında 2, çalışma ekonomisi ve endüstri ilişkileri alanında 2, ev ekonomisi alanında 1 ve sosyoloji alanında 5 olmak üzere 58 teze rastlanmıştır. Alanda yapılmış çalışmalar koruyucu ailelik ve evlat edinmenin daha çok sosyal hizmet, hukuk ve psikoloji yönüne odaklanılmış olduğunu göstermektedir.

Yüksek Öğretim Kurulu Tez Merkezi’nde yer alan 21.11.2024 tarihinde “evlat edinme” ve “koruyucu aile” anahtar kelimelerini içeren sosyoloji alanındaki tezler filtrelendiğinde; “Feminist Sosyal Hizmet Perspektifinden Evlat Edinme Süreci: Ebeveyn Deneyimleri” (Dayıoğlu Oyman, 2022), “ABD ve Türkiye’de Evlat Edinme Sisteminin Toplumsal Dinamikleri: Karşılaştırmalı Bir Analiz” (Mefford, 2022), “Türk Medeni Kanunu’na Göre Evlat Edinme” (Osmanoğlu Arıtürk, 1995), “Biyolojik Çocuğu Olan Koruyucu Ailelerin Aile İçindeki İlişki Değişim Deneyimleri: Ekolojik Kuram Odaklı Sosyal Grup Çalışması” (Yılmaz, 2024), “Koruyucu Aileler Üzerine Sosyolojik Bir Araştırma” (Tanrıverdi, 2022), “Sosyal Politika Uygulaması Olarak Türkiye’de Koruyucu Aile Sistemi: Karşılaştırmalı Bir Analiz” (Ataç, 2022), “Türkiye’de Çocuk Refahı Alanında Koruyucu Aile Hizmeti Sakarya ve Kocaeli Örneği” (Kahraman, 2007), “Koruyucu Aile Uygulaması: Ankara Örneği” (Can, 2000) tezlerine rastlanmıştır.

Evlat edinme ve koruyucu aileliğin ele alındığı çalışmalarda evlat edinen ya da koruyucu aile olan bireylerin ebeveynliğe yükledikleri anlam, koruyucu aile olma ya da evlat edinmeye karar verme sürecini etkileyen unsurlar, evlat edinme ya da koruyucu aile olma yoluyla kurulmuş ailelere dair görüşler gibi yönlerden ele alındığı görülmekte fakat günümüzde insanlar arası etkileşimlerin en görünür olduğu alanlardan biri olan sosyal medya platformlarında evlat edinme veya koruyucu aileliğe dair görüşlerin ve evlat edinen veya koruyucu aile olan ebeveynlerin deneyimlerinin sosyal medya üzerinden nasıl yansıtıldığının incelendiği bir çalışmaya Türkiye özelinde rastlanmamaktadır. “Evlat Edinen veya Koruyucu Aile Olan Kalpten Ebeveynlerin Deneyimlerinin Instagram Üzerinden İncelenmesi” başlıklı çalışmanın literatürdeki boşluğu dolduracağı düşünülmektedir.

Araştırmanın birinci bölümünde genel olarak ailenin tanımı, önemi, türleri ve işlevlerine değinilecektir. Ardından, geleneksel aile anlayışına alternatif oluşturabilecek aile kurma biçimlerinden evlat edinme ve koruyucu ailelik kavramları tanıtılacak; bu kavramların hukuki dayanakları ve tarihsel gelişimi ayrıntılı şekilde açıklanacaktır. Ayrıca çalışmada temel bir kavram olarak kullanılan “kalpten aile” kavramı detaylandırılarak teorik çerçeveye dâhil edilecektir. Daha sonra aile olgusuna Sembolik Etkileşimcilik kuramı perspektifinden bakılarak evlat edinme ve koruyucu aile olma deneyimlerinin bireylerin benlik oluşumu ve sunumuna etkisi tartışılacaktır.

Araştırmanın ikinci bölümünde, çalışmanın metodolojik çerçevesi sunulacaktır. Bu bölümde öncelikle araştırmanın konusu ve önemine kısaca değinilecek, sonrasında araştırmanın temel amacı ve araştırmada yanıt aranan sorular tanımlanacaktır. Takip eden kısımda ise araştırmada kullanılan yöntem, veri toplama teknikleri ve analiz stratejileri ayrıntılı biçimde açıklanacaktır. Bölümün devamında araştırmanın kapsamı ve sınırlılıkları ortaya konacaktır. Son olarak araştırma sürecinde karşılaşılan zorluklar ve çalışmaya etkileri tartışılacaktır.

Araştırmanın üçüncü bölümünde, verilerden elde edilen nitel verilerin çözümlenmesine ve bulguların analizine yer verilecektir. Bu bölümde öncelikle incelenen hesapların tanımlayıcı nitelikleri aktarılacaktır. Sonrasında alt başlıklarda Instagram gönderileri ve yorumlarından elde edilen bulgular kategorileştirilerek analiz edilecektir.

Sonuç bölümünde ise, çalışmada ele alınan temel konular genel hatlarıyla özetlendikten sonra araştırma sonucunda elde edilen bulgular araştırma soruları bağlamında tartışılacaktır. Bölüm, çalışmanın sosyolojik alana sunduğu katkılara ve gelecekte yapılacak araştırmalar için önerilere yer verilerek sonlandırılacaktır.

BİRİNCİ BÖLÜM

AİLE KURMA BİÇİMİ OLARAK KALPTEN EBEVEYNLIK: KORUCUYUCU AİLE VE EVLAT EDİNME

1.1. Aile: Tanımı, Önemi, Türleri ve İşlevleri

Aile; bireylerin içine doğduğu, hayatı boyunca farklı roller ve sorumluluklar üstlenerek içerisinde olduğu, bulunduğu toplumun yapısına göre türü ve işlevleri değişen, kan bağı veya duygusal bağlara dayanan toplumsal bir kurumdur. Ailenin, farklı toplumlarda ve zaman içerisindeki değişimi nedeniyle tek ve evrensel bir tanımını yapmak oldukça zordur. Aile; sosyoloji, psikoloji, antropoloji gibi pek çok disipline konu olmakta ve farklı yönleri vurgulanarak tanımlamaları yapılmaktadır. Çeşitli aile tanımlarına baktığımızda genellikle ailenin, türüne veya işlevlerine vurgu yaparak tanımlandığı görülmektedir. Örneğin Giddens (2013: 246) aileyi; kan bağı veya evlilik yoluyla kurulan akrabalıklarda, çocukların bakımının sağlandığı insan topluluğu olarak görmektedir. MacIver ve Page (akt. SEKAM, 2016: 5), aileyi cinsel ilişkinin meşru hale getirildiği, çocuk sahibi olma amacı bulunan ve çocukların yetiştirilmesinden sorumlu grup olarak tanımlamaktadır. Aydın (2000: 35)’a göre aile, genellikle kadın ve erkek arasındaki ilişkileri düzenleyerek neslin devamlılığını sağlayan bir sistemdir. Sayın (1990: 2) aileyi “biyolojik ilişkiler sonucu insan neslinin devamını sağlayan; toplumsallaşma sürecinin ilk ortaya çıktığı, karşılıklı ilişkilerin belirli kurallara bağlandığı; o güne dek toplumda oluşturulmuş maddi ve manevi zenginlikleri kuşaktan kuşağa aktaran; biyolojik, psikolojik, ekonomik, toplumsal, hukuksal vb. yönleri bulunan toplumsal bir birim” olarak ayrıntılı bir şekilde tanımlamaktadır. Burgess ve Locke ise aile tanımında etkileşimi ön plana çıkarmaktadır. Kan bağıının yanında evlilik ve evlat edinme aracılığıyla kurulan bağlarla birbirleriyle ilişki içerisinde bulunan, anne-baba, karı-koca, kardeş gibi rolleri üstlenen ve etkileşimde bulunarak ortak bir kültür oluşturan grup, ailedir (Burgess ve Locke, 1953’ten akt. Oktik, 2018: 3). Ailenin sosyal olarak inşa edildiğini öne süren tanımlamalara göre ise aile, kan bağı veya hukuki bağlarla birbirine bağlanan ve kendilerini aile olarak gören bireylerin, yaşamlarının büyük bir kısmını birbiriyle paylaştığı insan ilişkileri ağıdır (Galvin, Brommel ve Bylund, 2006’dan akt. Pehlivan, 2017: 9). Aileyi etkileşim temelinde açıklayan tanımlara göre ise, “aile, birbirleriyle etkileşen kişilerin oluşturduğu birliktir” (İzci, 2021: 35). Aile, bütün toplumsal kurumlar içerisinde en temel ve en kalıcı olan; evlilik, biyolojik bağ veya evlat edinme yoluyla bir araya gelmiş; samimi ve duygusal etkileşimde bulunan birden fazla kişinin oluşturduğu gruptur (Çakır, 2022: 28). Aile üyelerinin tanımlanmış rolleri bulunmaktadır (Hallaç ve Öz, 2014: 150). Aile üyeleri sürekli etkileşim içerisinde bulunarak değer ve

semboller üretmektedir. Bu sembollere yüklenen anlamlar birbirlerine uyduğu sürece aile birliği devam edebilmektedir (İzci, 2021: 36). Buna göre aile, kan bağının oluşturduğu bir yapı olmaktan çok ortak değer ve sembollere sahip, etkileşim içerisindeki bireylerin olduğu toplumsal kurumdur. Sayın (2019: 3)'ın kapsamlı tanımına bakıldığında;

“Ülkeden ülkeye değişiklik göstermekle birlikte, içinde bulundukları kültürel özelliklere uygun evlilik yoluyla, soy bağının devamını sağlayan, işlevleriyle diğer topluluklardan farklılık gösteren, yasal boyutu ve kendi içinde kuralları olan, yapısal özelliğiyle türleri oluşan, genellikle karı-koca ile başlayan ve giderek genişleyen karı-koca-çocuk ve kardeşler arasında kurulan duygusal ilişkiye dayalı etkileşim içinde toplumun temelini oluşturan, kültür aktarımında ve çocuğun yetişmesinde etkin rolü olan en küçük topluluk olarak tanımlanabilir.”

Tanımlardan yola çıkarak ailenin türü, işlevleri, aile içi etkileşim, aile kurma biçimleri gibi farklı yönleriyle ele alındığı görülmektedir. Birçok boyutuyla ele alınabilmesi, tüm toplumlarda önemli görülen kurumlardan biri olması, farklı kültürlerde ve zaman içerisinde değişen yapısı ailenin birçok tanımının yapılmasına neden olmaktadır.

Ailenin kültürel, ekonomik ve toplumsal açıdan değişkenlik gösteren çok boyutlu yapısı nedeniyle tanımlanması zor olduğu kadar sınıflandırılması da zordur. Bu nedenle aile kavramıyla ilgili, farklı sosyolojik yaklaşımlar çeşitli sınıflandırma ölçütleri geliştirmiştir. Toplamların ekonomik yapıları, soyun nasıl izlendiği, otoritenin kimde toplandığı, yerleşim biçimleri ya da mirasın aktarımı gibi değişkenler, ailenin farklı türlerde sınıflandırılmasına yol açmaktadır. Örneğin sanayileşme sürecinin aile yapılarında dönüşüme neden olmasıyla aile, sosyo-ekonomik aşamalara göre (sanayi öncesi ailesi, sanayi ailesi ve sanayi ötesi toplumu ailesi) sınıflandırılmıştır. Benzer şekilde, yerleşim yeri (büyük kent ailesi, kasaba ailesi, gecekondü ailesi, köy ailesi, göçebe ailesi), miras sistemi (babaerki aile, kök aile, kararsız aile), güç ve otoritenin dağılımına (anaerki, babaerki ve eşitlikçi aile) göre sınıflandırmalar yapılmıştır. Son olarak en yaygın sınıflandırmalardan biri büyüklüğüne göre yapılan aile sınıflandırmasıdır. Buna göre aile; büyük aile (kök aile, geleneksel geniş aile, birleşik aile) ve küçük aile (çekirdek aile, tamamlanmamış aile, parçalanmış aile) olarak ayrılmaktadır (Zeybekoğlu Akbaş, 2016: 45-49). Büyüklüğüne göre aile sınıflandırmalarından yaygın olarak gözlemlenen geleneksel geniş aile ve çekirdek aile tanımlamalarına daha detaylı değinilecektir.

Geleneksel geniş aile, genellikle tarıma dayalı kırsal alanda yaygın olan; anne, baba ve çocuklar dışında büyük anne, büyük baba ve diğer akrabaların aynı hane içerisinde yaşadığı; akrabalık ilişkilerinin kuvvetli olduğu; aile içi rollerin hiyerarşik bir yapıda bulunduğu aile türüdür. Bu aile türünde otorite, yaş ve cinsiyet temelinde belirlenmektedir. Yaşça büyük olan erkek, ailenin karar vericisi konumundadır. Diğer aile üyeleri de erkek olan kadın olana, yaşlı olan genç olana üstün gelecek biçimde hiyerarşik roller üstlenmektedir. Karar verici konumdaki

kişi aynı zamanda ailenin ekonomik biriminden de sorumludur. Ailenin ekonomisi tarıma dayalıdır ve üretim, aile bireyleri tarafından yapılmaktadır. İş bölümü ve uzmanlaştırma gerektirmeyen, insan ve hayvan gücüne dayalı bir sistem olması nedeni ile hane halkının büyüklüğü aynı zamanda işgücü anlamına gelmektedir. Bu nedenle evlenen erkek çocuklar baba evinde yaşamaya devam ederek ekonomik üretime katkı sağlamaktadır ve coğrafi hareketlilik kısıtlıdır. Geleneksel geniş ailede geleneklere bağlılık ve aile üyelerinin çevresel denetimi güçlüdür (Karataş, 2001: 93; Algan, 2022: 27; Zencirkıran, 2023: 168). Sanayileşme süreciyle birlikte üretim modelinin değişmesi, ekonomik üretimin aileden ayrılması ve kırdan kente doğru hareketlilik, hane halkının sayısının azalmasına neden olmuş, geniş aile modeli çözülerek çekirdek aile modeline geçiş yaşanmıştır (Zencirkıran, 2023: 169).

Çekirdek aile türüne bakıldığında ise; anne, baba ve evlenmemiş çocukların aynı hanede yaşadığı; akrabalık bağlarının geniş aileye göre daha gevşek olduğu; sanayileşme öncesinde bazı bölgelerde görülse de daha çok sanayileşmenin sonucunda yaygınlaştığı düşünülen; aile içi rollerin geniş aileye göre daha eşitlikçi olduğu aile türüdür (Algan, 2022: 29). Giddens (2013: 247) çekirdek aileyi “bir hanede kendi çocukları ya da edinilmiş çocuklarıyla yaşayan iki yetişkinden oluşan” aile olarak tanımlamaktadır. Bu tanım, çekirdek aileyi yalnızca biyolojik bağlarla sınırlamamakta, aynı zamanda duygusal ve yasal bağlarla çocuk sahibi olma durumlarını da kapsayacak şekilde genişletmektedir. Gelişmiş veya gelişmekte olan toplumlarda sanayileşmeyle ekonomik üretim biçimleri de büyük bir dönüşüm geçirmiştir. Tarımsal üretimden sanayileşmeye geçilmesi ailelerin ekonomik üretim merkezi olma fonksiyonunu zayıflatmış ve aile, üretici konumundan tüketici konumuna geçmiştir (Algan, 2022: 29). Sanayileşmeyle birlikte işgücünde aranan niteliklerin değişmesi, genç iş gücüne olan talebin artması, kırdan kente yaşanan göç hareketleri hane halkının büyüklüğünün azalmasına neden olmuştur. Akrabalar çekirdek aile içerisinde yer almadıklarından aile üyeleri arasındaki bağlar zayıflamış, akrabaların karar almada etkileri azalmıştır (Zeybekoğlu Akbaş, 2016: 50). Çekirdek ailede birincil ilişkiler daha yoğun biçimde yaşanmakta, aile ile ilgili kararlarda ortak karar alma söz konusu olmaktadır.

Toplumsal bir kurum olarak ailenin genel olarak; çocuk sahibi olma, çocuğun sosyalizasyonu, cinsel birliktelikleri düzenleme, duygusal paylaşım, güven ve destek sağlama gibi işlevleri olduğu düşünülmektedir (Zencirkıran, 2021: 165-167). Geniş ailenin ekonomik olarak üretim ve tüketim birimi olması, üreme işleviyle neslin devamının sağlanması, çocuğun eğitimi ve toplumsallaşması, koruyuculuk görevi gibi işlevleri bulunmaktadır. Tarihsel süreç içinde toplumlarda görülen değişmelerle birlikte uzmanlar, ailenin bazı işlevlerini yitirdiğini, bazı işlevlerini diğer toplumsal kurumlara devrettiğini ve aile yapısının değiştiğini

belirtmektedir. Çekirdek ailenin temel işlevleri ise üreme, çocuğun toplumsallaşması ve aile üyelerinin psikolojik doyumunun sağlanması olarak karşımıza çıkmaktadır (Algan, 2022: 47). Sanayileşme süreciyle beraber geniş aile modeli çözülerek çekirdek aile modeline geçiş yaşanmış, sonrasında da alternatif yaşam biçimlerinin görünür hale gelmesi ailenin geleceğiyle ilgili güncel tartışmaları arttırmıştır. Ogburn, Linton, Pollak gibi sosyologlar ailenin işlevlerinin azaldığını ve zamanla tamamen yok olarak aile kurumunun ortadan kalkacağını düşünürken; Parsons, Litwak gibi sosyologlar ailenin işlevlerinin azaldığını kabul ederek bu işlevlerde uzmanlaşacağını ve ailenin ortadan kalkmayacağını savunmaktadır (akt. Adak, 2021: 55). Günümüzde aileye baktığımızda ailenin varlığını sürdürdüğü ancak yapısının değiştiği görülmektedir. Çekirdek aile modeli de çözülmeye başlamıştır. Bu dönüşümlerle birlikte tek ebeveynli aile, yeni geniş aile/ üvey aile, babasız aile, birlikte yaşama, eşcinsel birliktelikleri gibi alternatif aile formları ortaya çıkmıştır (Zeybekoğlu Akbaş, 2016: 53-57).

Alternatif yaşam biçimlerinin artmasıyla birlikte aile yapısında çeşitlenmeler yaşansa da ailenin toplumsal işlevlerinin büyük bir kısmının sabitliğini koruduğu söylenebilir. Bu bağlamda ailenin temel işlevleri; bireylere toplumsal normların ve değerlerin öğretilmesi, bireyler ve diğer toplumsal kurumlar arasında bir ilişki kurulması, başka kurumlara ya da aktörlere devredilemeyecek, cinsellik, duygusal bağlar ve ilk sosyalleşme gibi bazı özgün işlevlerin yerine getirilmesi, aile bireylerinin davranışlarını denetleyerek toplumsal düzenin sürdürülmesine katkı sağlanması ve değişken yapıyla toplumsal değişim süreçlerinde etkin bir rol üstlenmesi olarak sıralanabilmektedir (Dönmezler, 2001: 18).

Zaman içinde aile yapısında meydana gelen değişimler, ailenin önemli bir üyesi olan çocuğun konumunda da değişimlerin yaşanmasına neden olmuştur. Geçmişten bugüne ailelerde çocuk sayısı azalmış, çocuk yetiştirmeye ayrılan zaman artmıştır (Gittens, 2011: 26). Geleneksel geniş ailede işgücü ve geleceğe yatırım aracı olarak görülen çocuğun çekirdek ailelerin yaygınlaşmasıyla aile içi işlevleri azalmış ve çocuk, duygusal yatırım aracı haline gelmiştir (Atila Demir, 2020: 71).

Yaşanan değişimler sonucunda ailenin üreme yoluyla neslin devamını sağlaması işlevi yerine yeni neslin sosyalizasyonu işlevi daha çok önem kazanmıştır (Fletcher, 1966'dan akt. Oktik, 2018: 2). Değişen toplumsal yapı, alternatif çocuk sahibi olma yöntemlerinin ortaya çıkmasını sağlamıştır. Günümüzde çocuk ve ailesi arasında tek bağ doğum yoluyla kurulmamaktadır (Bozok, 2018: 253). Biyolojik ailesinin yanında yetişmesi mümkün olmayan çocukların bakım, korunma, eğitim, psikolojik destek, toplumsallaştırma gibi ailenin çeşitli işlevlerinden yararlanarak yetişebilmesi için evlat edinme veya koruyucu ailelik hizmetleri aracılığıyla biyolojik bağlara dayanmayan bir aileye dahil olması sağlanmaktadır.

1.2. Biyolojik Bağlara Dayanmayan Alternatif Aile Kurma Biçimleri

Aile denildiğinde genellikle akla ilk olarak kan bağına dayanan, biyolojik aileler gelse de aralarında kan bağı bulunmayan bireylerin bir araya gelerek duygusal ve hukuksal bağlarla aile kurdukları bilinmektedir. Çocuk ve ebeveyn arasında kurulan tek bağ doğum değildir. Biyolojik bağlar, ailenin devamlılığını garanti etmemektedir (Bozok, 2018: 253). Biyolojik ailesi yanında yetişmesi çeşitli nedenlerle mümkün olmayan, korunmaya ihtiyacı olan çocuklar için devlet tarafından üretilen farklı politikalar vardır. Kurum bakımı, aile yanında destek, evlat edinme, koruyucu ailelik gibi sosyal hizmet uygulamaları çocuğun yüksek yararı ilkesinden hareketle uygulanmaktadır. Bu doğrultuda, çocuğun korunma ihtiyacının altında yatan nedenler dikkate alınarak öncelikli olarak biyolojik ailesi yanında desteklenmesi hedeflenmektedir. Ancak çocuğun biyolojik ailesiyle birlikte yaşamasının mümkün olmadığı tespit edilmesi halinde, koruyucu aile ya da evlat edinme gibi aile temelli bakım modelleri aracılığıyla çocuğun aile ortamında yetişmesi sağlanmaktadır.

Türkiye’de korunma ihtiyacı olan çocuklar için Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı Çocuk Hizmetleri Müdürlüğü tarafından üretilen politikalara bakıldığında ilk olarak çocuğun biyolojik ailesi yanında desteklenmesi adına Sosyal ve Ekonomik Destek (SED) hizmeti verilmektedir. SED hizmeti müdürlük tarafından “Çocuklarının temel ihtiyaçlarını karşılayamayan ve yaşamlarını en düşük seviyede dahi sürdürmekte güçlük çeken ailelerin, kendi kendine yeterli hale gelinceye kadar çocuklarının bakımı ve desteklenmesi amacıyla geçici bir süre verilen ekonomik destekler ile ve psiko-sosyal destek sistemidir.” şeklinde açıklanmaktadır². T.C. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı 2024 yıl sonu verilerine göre 170.317 çocuk SED hizmetinden yararlanmaktadır³.

Biyolojik ailesi yanında yetişmesi mümkün olmayan çocuklar için ise kurum bakımı, koruyucu aile bakımı ve evlat edinme hizmetleri yer almaktadır. Kurum bakımı türlerinden biri çocuk evleridir. Çocuk evi hizmeti, çocukların bakımına uygun yerlerdeki apartman dairesi veya müstakil evlerde bakımının sağlanmasıdır⁴. 2024 verilerine göre çocuk evleri sitesinde bakımı sağlanan 5.696 çocuk vardır. Eski tip, kalabalık ve ev ortamından uzak kurum bakımı yerine aile ortamına benzer yapılardan oluşan birden fazla müstakil çocuk evinden oluşan bir

² <https://www.aile.gov.tr/ss/cocuk-hizmetleri-genel-mudurlugu/sed-hizmeti/> (erişim tarihi:12.01.2025).

³ <https://www.aile.gov.tr/sghd/istatistik-sayfalari/aylik-istatistik-bulteni/> (erişim tarihi: 17.02.2025).

⁴ <https://www.aile.gov.tr/ss/cocuk-hizmetleri-genel-mudurlugu/cocuk-destek-merkezleri-evleri-haklari/> (erişim tarihi: 17.02.2025).

sitenin kurulması ise çocuk evleri sitesi olarak adlandırılmaktadır⁵. 2024 verilerine göre çocuk evleri sitesinde toplam 7641 çocuğun bakımı sağlanmaktadır⁶.

Kurum bakımı her ne kadar zamanla iyileşme gösterse de aile ortamında büyümenin çocuğun psiko-sosyal gelişimi için en uygun çözüm olduğu düşünülmektedir. Bu nedenle koruyucu ailelik ve evlat edinme hizmetinin korunma ihtiyacı olan çocuk için en sağlıklı yol olduğu düşünülmektedir (Bozok, 2018: 259). Türkiye’de 2025 yılı verilerine göre 10436 çocuğun koruyucu aile yanında olduğu tespit edilmiştir⁷. 2024 Aralık verilerine göre ise 20.173 çocuğun ise evlat edinildiği görülmektedir⁸.

Tablo 1.1. Evlat Edinme İstatistikleri⁹

Yıl	Evlat Edindirilen Çocuk Sayısı (Kümülatif)	Evlat Edinen Aile Sayısı (Kümülatif)	Yıl/ Ay	Evlat Edindirilen Çocuk Sayısı (Kümülatif)	Evlat Edinen Aile Sayısı (Kümülatif)
2012	12.057	11.501	2024/ Ocak	19.635	18.937
2013	12.822	12.246	2024/ Şubat	19.689	18.991
2014	13.646	13.058	2024/ Mart	19.751	19.050
2015	14.515	13.916	2024/ Nisan	19.789	19.088
2016	15.354	14.736	2024/ Mayıs	19.838	19.136
2017	16.171	15.544	2024/ Haziran	19.869	19.166
2018	16.818	16.183	2024/ Temmuz	19.923	19.217
2019	17.403	16.758	2024/ Ağustos	19.976	19.270
2020	17.896	17.243	2024/ Eylül	20.025	19.318
2021	18.391	17.728	2024/ Ekim	20.069	19.361
2022	18.935	18.265	2024/ Kasım	20.116	19.407
2023	19.584	18.888	2024/ Aralık	20.173	19.584

⁵<https://www.aile.gov.tr/adana/kuruluslarimiz/cocuk-evleri-sitesi/adana-cocuk-evleri-sitesi/#:~:text=%C3%87ocuk%20Evleri%20Sitesi%2010%E2%80%9312,ili%C5%9Fki%20sistemi%20i%C3%A7inde%20yeti%C5%9Ftirilebilece%C4%9Fi%20kurulu%C5%9Flard%C4%B1r.> (erişim tarihi: 17.02.2025).

⁶ <https://www.aile.gov.tr/sghd/istatistik-sayfalari/aylik-istatistik-bulteni/> (erişim tarihi: 17.02.2025).

⁷ <https://aile.gov.tr/koruyucu-aile/illere-gore-koruyucu-aile-istatistikleri/> (erişim tarihi: 12.01.2025).

⁸ <https://www.aile.gov.tr/sghd/istatistik-sayfalari/aylik-istatistik-bulteni/> (erişim tarihi: 17.02.2025).

⁹ Veriler <https://www.aile.gov.tr/sghd/istatistik-sayfalari/aylik-istatistik-bulteni/> adresinden elde edilmiştir (erişim tarihi: 17.02.2025).

Tablo 1. 2. Koruyucu Aile İstatistikleri¹⁰

Yıl	Koruyucu Aile Sayısı	Koruyucu Aile Yanındaki Çocuk Sayısı	Yıl/ Ay	Koruyucu Aile Sayısı	Koruyucu Aile Yanındaki Çocuk Sayısı
2012	1.350	1.492	2024/ Ocak	8.263	9.887
2013	2.776	3.351	2024/ Şubat	8.307	9.981
2014	3.283	4.008	2024/ Mart	8.410	10.084
2015	3.820	4.650	2024/ Nisan	8.468	10.168
2016	4.115	5.004	2024/ Mayıs	8.547	10.256
2017	4.654	5.642	2024/ Haziran	8.588	10.268
2018	5.288	6.465	2024/ Temmuz	8.551	10.226
2019	5.967	7.259	2024/ Ağustos	8.604	10.270
2020	6.484	7.869	2024/ Eylül	8.619	10.294
2021	6.978	8.459	2024/ Ekim	8.641	10.316
2022	7.439	9.011	2024/ Kasım	8.679	10.374
2023	8.164	9.806	2024/ Aralık	8.719	10.430

Veriler dikkate alındığında her yıl daha çok sayıda ailenin, alternatif aile kurma biçimlerinden evlat edinme ve koruyucu ailelik yoluyla kurulduğu görülmektedir. Bölümün devamında evlat edinme ve koruyucu ailelik tanımlarına, tarihine ve hukuki dayanaklarına detaylı biçimde yer verildikten sonra duygusal bağlarla kurulan ailelerdeki ebeveynlerin kendilerini tanımlama ifadelerinden “Kalpten Ebeveynlik” tanımına yer verilecektir.

1.2.1. Evlat Edinme

Evlat edinme; ekonomik yetersizlikler, istismar, savaş, ebeveynlerin vefatı gibi çeşitli nedenlerle biyolojik ailesinin yanında yetişmesi mümkün olmayan çocuklar ve yasal olarak uygun görülen, gönüllü ebeveynlik yapmak isteyen birey veya bireyler ile hukuksal olarak ebeveynlik bağı kurulması olarak adlandırılabilir¹¹.

Biyolojik ebeveynlerin hak ve sorumluluklardan feragat etmesi ve gönüllü bir yetişkinin bu hak ve sorumlulukları kalıcı olarak üstlenmesini içeren evlat edinme hizmeti, çocuğun bakımı ve gelişimi için en uygun ortama yerleştirilmesini sağlamaktadır (Riley ve Van Vleet, 2012: 4). Çocuklar, kan bağı olan akrabalar veya kan bağı olmayan yetişkinler tarafından evlat edinilmekte ve ikinci durum tarihte ‘yabancı evlat edinme’ olarak adlandırılarak daha çok araştırmaya konu olmaktadır (Perry, 2013: 1).

¹⁰ Veriler <https://www.aile.gov.tr/sghd/istatistik-sayfaları/aylik-istatistik-bulteni/> adresinden elde edilmiştir (erişim tarihi: 17.02.2025).

¹¹ <https://www.korev.org.tr/p/10/evlat-edinme-nedir> (erişim tarihi: 23.08.2024).

1.2.1.1. Türkiye’de Evlat Edinmenin Hukuki Dayanakları

Türk Medeni Kanunu’na göre soy bağı kan bağı yoluyla veya evlat edinme yoluyla kurulmaktadır. Buna göre evlat edinme, kanunca belirlenmiş usuller çerçevesinde verilen mahkeme kararı ile soy bağının kurulduğu hukuki bir süreç olarak tanımlanabilmektedir (Sezgin ve Sarı, 2022: 220).

“Evlat edinme olgusu ilk kez 17.02.1926 tarihinde kabul edilen 743 sayılı eski Medeni Kanun’un 253-258. maddeleri arasında düzenlenmiş ve bir aile hukuku sözleşmesi olarak kabul edilmiştir. 22.11.2001 kabul tarihli, 08.12.2001 tarih ve 24607 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanan, 4721 sayılı Yeni Türk Medeni Kanunu’nun 305-320. Maddeleri arasında düzenlenen evlat edinme hizmet modeli 01.01.2002 tarihinde yürürlüğe girmiştir” (Yıldız vd., 2015: 112).

Evlat edinme olgusu hem evlat edinilen çocuk hem de evlat edinen kişi ya da aile açısından farklı boyutlarıyla ele alınabilecek çok yönlü bir süreçtir ve farklı türleri bulunmaktadır (Çetin, 2022: 11). Evlat edinilen açısından bakıldığında küçüklerin evlat edinilmesi, 0-18 yaş aralığını kapsamakta, biyolojik ailenin rızası aranmaktadır (TMK, Md. 308-309). Ancak biyolojik ebeveynlerin kimliğinin bilinmemesi, sürekli olarak ayırt etme gücünden yoksun olmaları ya da çocuğa yönelik bakım ve özen yükümlülüğünü ihmal etmeleri durumunda, rıza şartı ortadan kalkmaktadır (TMK, Md. 310). Çocuk, ayırt etme gücüne sahipse kendi rızasının da alınması gerekmektedir (TMK, Md. 308.). Evlat edinme sürecinin tamamlanabilmesi için, çocuğun eğitim ve bakımının en az 1 yıl süreyle evlat edinmek isteyen ebeveyn tarafından karşılanması gerekmektedir (TMK, Md. 305).

Evlat edinilen açısından bakıldığında; evlat edinme süreci, yalnızca çocuklarla sınırlı kalmayıp ergin bireyler ve kısıtlılar açısından da uygulanabilen bir aile kurma biçimidir. Türk Medeni Kanunu’na göre 18 yaşını doldurmuş bireyler veya evliler ergin olarak kabul edilir. On beş yaşını dolduranlar ise kendi isteği ve yasal temsilcisinin onayıyla mahkeme kararı doğrultusunda ergin kılınabilirler (TMK, Kanun Numarası:4721, Kabul Tarihi: 22.11.2001, RG: 08.12.2001, m 11-12). Erginlerin evlat edinilmesinde alt soyun ve eğer evliyse eşinin rızası aranmaktadır. Evlat edinme kararının verilebilmesi için, evlat edinilen bireyin en az beş yıl süreyle evlat edinmek isteyen kişi tarafından bakılmış olması gerekmektedir (TMK, Md. 313).

Evlat edinen açısından evlat edinme türlerine bakıldığında eşlerin birlikte evlat edinmesi, tek başına evlat edinme ve üvey evlat edinme görülmektedir. Birlikte evlat edinmek için eşlerin en az 5 yıl süreyle evli olmaları veya otuz yaşını doldurmuş bulunmaları gerekmektedir (TMK, Md. 306). Tek başına evlat edinme için evli olmayan kişinin 30 yaşını doldurmuş olması, evli ise eşinin 2 yılı aşkın süredir nerede olduğunun bilinmemesi veya

mahkeme kararınca 2 yılı aşkın süredir ayrı yaşamaları gerekmektedir (TMK, Md. 307). Eşlerden birinin çocuğunu diğerinin evlat edinmesi ise üvey evlat edinme olarak adlandırılır (Çetin, 2022: 12). 30 yaşını doldurmak ve en az 2 yıl çocukla birlikte yaşamak koşuluyla evlat edinebilir (TMK, Md. 306). Birlikte evlat edinmeden farklı olarak daha uzun süre çocuğun bakımının sağlanması, eşin hatırı için evlat edinme ve evlilik birliği sonlanırsa olumsuz durumların ortaya çıkmasını engellemek, çocuğun yüksek yararını gözetmek için alınmış bir tedbir olarak görülmektedir (Kizir, 2009: 159).

Bunlar dışında evlat edinmenin; uluslararası evlat edinme, koruyucu aile sisteminden evlat edinme, kişilerarası evlat edinme, embriyo evlat edinme, açık ve kapalı evlat edinme gibi farklı türleri bulunmaktadır. Bu evlat edinme türlerinden bazıları Türkiye’de uygulanırken bazıları uygulanmamaktadır.

Ebeveynin kendi ülkesi dışında bir ülkeden evlat edinmesi olarak tanımlanan uluslararası evlat edinme, Lahey Ülkelerarası Evlat Edinme Sözleşmesi gereğince değerlendirilmektedir. Evlat edinilecek çocuk, menşe devletinde evlat edindirilemediği takdirde uluslararası evlat edinme mümkün olmaktadır¹². Türkiye’de Uluslararası evlat edinmede sorumlu birim “Merkezi Makam” yetkisi ile Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü Aile Yanında Destek Hizmetleri Dairesi Başkanlığı olarak belirlenen güncel adıyla Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü Aile Yanında Destek Hizmetleri Dairesi Başkanlığı’dır¹³.

Koruyucu aile sisteminden evlat edinme, devlet koruması altındaki çocuğun geçici süreyle bakımını üstlenen ailelerin, biyolojik ailenin haklarının sona ermesi halinde çocuğu evlat edinmesidir. ABD’de bu durum mümkünken Türkiye’de genellikle koruyucu aile olunan çocuk 18 yaşına gelene kadar evlat edinmeye izin verilmemektedir (Mefford, 2022: 26).

Kişilerarası evlat edinme ise, evlat edinmeye bir kurumun aracılık etmediği ancak bir avukatın aracılığının bulunduğu, denetlemelerin ve ev ziyaretlerinin yapılarak çocuğun yararının gözetildiği bir sistemdir (Mefford, 2022: 26).

Embriyo evlat edinme, döllenmiş yumurta hücresi olan embriyonun dondurularak embriyo ile genetik bağı bulunmayan ve çocuk sahibi olmak isteyen bir kadına transfer edilmesiyle gerçekleştirilir. Bu yöntem embriyoların imha edilmesi yerine bağışlanarak kurtarıldığı düşüncesinden hareketle ortaya çıkmıştır. Embriyo evlat edinenlerin “evlat edinen” sıfatı ile hukuki düzenlemelere tabi tutulup tutulamayacağı tartışmaları devam etmektedir (Keskin, 2020:1). Embriyo evlat edinme Türkiye’de 2238 sayılı Organ ve Doku Alınması,

¹² https://inhak.adalet.gov.tr/Resimler/Dokuman/2812020153745turkce_lah33.pdf (erişim tarihi: 23.08.2024).

¹³ <https://www.aile.gov.tr/osmaniye/basvurular/evlat-edinme/> (erişim tarihi: 17.01.2024).

Saklanması, Aşılması ve Nakli Hakkında Kanun (Organ Nakli Kanunu) ek m. 1 hükmü uyarınca “Eşlerden biri veya her ikisinden alınan üreme hücreleri ve bu hücrelerden elde edilen embriyonun, başka kişilere uygulanması yoluyla çocuk sahibi olmak ve taşıyıcı annelik yapmak yasaktır. Başkasına ait üreme hücresi ve/veya embriyonun kullanılması suretiyle donasyon işlemi yapılması ve bu amaçla üreme hücresi ve/veya embriyo bağışlanması, satılması, bulundurulması, kullanılması, saklanması, taşınması, ithalatı, ihracatı ve bu işlemlere aracılık edilmesi yasaktır.”

Açık ve kapalı evlat edinme ise evlat edinme üçgeninde yer alan biyolojik aile, evlat edinen ve evlat edinilen arasındaki iletişime göre değerlendirilen evlat edinme türünü ifade eder. Kapalı evlat edinme, biyolojik aile ile bağların tamamen koparıldığı ve iletişimin kesildiği, tarafların kişisel bilgilerinin gizli tutulduğu bir evlat edinme türüdür. Tarihte yaygın olarak kullanılan yöntem olmasına karşı günümüzde çocuğun yararına uygun olmadığı düşünülmeye başlanmış ve ülkeler açık evlat edinmeye yönelmiştir (Mefford, 2022: 28). Açık evlat edinme, biyolojik aile ve evlat edinen aile arasındaki iletişimin evlat edinmeden sonra da devam ettirilmesidir. Açık evlat edinmenin savunucularına göre biyolojik aile veya biyolojik akrabalar ve evlat edinilen çocuk veya aile ile iletişimin sürdürülmesi, çocuğun ileride yaşayabileceği kimlik bunalımının önüne geçebilir. Ayrıca temasın sürdürülmesinin, evlat edinen ailede biyolojik ailenin çocuğu bir gün geri istemesinden duyulan kaygıyı azaltacağı savunulmaktadır (Frasch vd., 2000: 445). Türkiye’de ise yaygın olarak kapalı evlat edinme kullanılmaktadır (Mefford, 2022: 29).

1.2.1.2. Evlat Edinmenin Tarihsel Süreci

Evlat edinme tarihi çok eskiye dayanmakla birlikte evlat edinmenin nedenleri, şartları ve evlat edinilen çocuğun aile içindeki konumu tarihsel ve toplumsal olarak farklılık göstermektedir. Tarihsel süreçte koruma ihtiyacı olan çocukların aile yanında yetişmesi ‘evlat edinme’ başlığı altında değerlendirilmekte, koruyucu ailelik ve evlat edinme arasında bir ayrım yapılmamaktadır (Can, 2000: 38). Eski Çin, Asur, Hint, Sümer, Mısır, İran, Babil, Yunan ve Roma Hukuklarının evlat edinmeyi kabul ettiği görülmektedir (Kurtuluş Akbulut, 2011: 6).

Örneğin Eski Mezopotamya’da çocuğun; ailenin soyunu sürdürme, yaşlılıkta bakımlarını üstlenme ve ölümünde cenaze törenlerini düzenleme gibi işlevleri olduğu düşünülmektedir. Biyolojik olarak çocuk sahibi olamayan çiftler evlat edinme yoluyla çocuk sahibi olabilmektedir. Erkek çocuğu olmayan aileler de soyun devamını sağlamak ve iş gücünü arttırmak için evlat edinmektedir. Kimsesiz çocuklar, evlilik dışı doğmuş çocuklar, erişkin kimseler, azat edilen köleler evlat edinilebilmekte, ailesi hayatta olan çocuklar ise evlat

edinilirken bir sözleşme imzalanarak hakları güvence altına alınmaktadır. Evlat edinilen çocuk evlat edinen ebeveynlere karşı sorumluluklarını yerine getirmeli, karşılığında da mirastan yararlanmalıdır. Sözleşme, çocuğun keyfi uygulamalarla mirastan menedilmemesi için güvence sağlamaktadır. Ancak çocuğun itaatsizlik etmesi, sorumluluklarını yerine getirmemesi veya evlat edinen anne babayı kabul etmemesi durumunda mirastan menedilebilmekte ve köle olarak satılabilmektedir (Kaya Hasdemir, 2021: 81).

Roma'da ise aile, biyolojik ilişkiler yerine hakimiyet ilişkilerine dayanmaktadır. Buna göre aile fertleri kan bağı bulunan kimseler yerine aynı babanın egemenliği altında bulunanlardan oluşmaktadır. Babanın çocukları üzerindeki hakimiyeti doğumla ya da evlat edinme yoluyla kurulmaktadır. Evlat edinme, hukuki bir yol ile kişinin başka bir ailenin hakimiyeti altına girmesini ifade etmektedir. Birden fazla çeşidi bulunmakta, bunlar adoptio ve adrogatio olarak adlandırılmaktadır. Adaptio, kişinin hakimiyeti altında bulunduğu aile reisi ve evlat edinen aile reisi arasında yapılan anlaşma yoluyla evlat edinilmesi anlamına gelmektedir. Adrogatio ise, sui iuris (hak ehliyetine sahip) bir kişinin başka bir aile reisinin hakimiyeti altına girmesi anlamına gelmektedir. Böyle bir durumda evlat edinilen kişiye bağlı alt soy da yeni aile reisinin hakimiyeti altına girmektedir. Roma'da, evlat edinilen ve biyolojik çocuklar aynı statüde görülmektedir. Aile reisinin üzerlerindeki hakimiyet hakkı aynıdır. Evlat edinme kriterlerine bakıldığında ise, kadınların biyolojik çocukları üzerinde bile hakkı bulunmadığından evlat edinmeleri MS. 3. Yüzyıla kadar mümkün olmamakta, sonrasında ise ancak özel şartlarda imparator izni ile evlat edinebilmektedir. Bir diğer kriter evlat edinilen ve evlat edinen arasındaki yaş farkıdır. Roma Hukuku'na göre "evlat edinme doğayı taklit eder". Bu nedenle evlat edinecek kişinin biyolojik olarak baba olabilecek yaşta olması gerekmektedir. Evlat edinmek, infertilite ve bebek ölümlerinin sık yaşaması nedeniyle soyun devamını sağlamak için tercih edilmektedir. Bu nedenle kayıtlara göre kız çocuklardan çok erkek çocukların evlat edinildiği görülmektedir (Günveren, 2013: 15-49).

Eski çağlardaki bu evlat edinme uygulamalarına bakıldığında; ailenin soyunun sürdürülmesi, siyasi ve sosyal güç elde etmesi, mevcut işgücünü arttırması ve dini sebepler gibi ortak yönleri olduğu görülmektedir. Bugüne kadar evlat edinme nedenleri, kriterleri ve uygulamaları değişime uğrasa da temelleri geçmişte atılmıştır (Mefford, 2022: 49). Batı dünyasında evlat edinmenin yasalarda yer almasının öncülüğünü ABD yapmıştır. ABD'de evlat edinme her zaman var olsa da evlat edinilenlerin konumunun ailenin bir üyesi olması zaman almıştır (Perry, 2013: 2). Sanayileşme ile artan kentsel yoksulluk, Avrupalı göçmen, sokak çocukları, temel bakımlardan yoksun ve suça sürüklenmiş çocuklardaki artış kurumsal bir müdahaleyi gerekli kılmıştır. 1981 yılında yaygın olarak ilk modern evlat edinme yasası olarak

kabul edilen “Massachusetts Çocukların Evlat Edinilmesi Yasası” kabul edilmiştir (<https://pages.uoregon.edu/adoption/topics/adoptionhistbrief.htm> erişim tarihi: 16.04.2024). Bu yasaya göre çocukların biyolojik bağı bulunmayan kişiler tarafından evlat edinilmesine olanak sağlanmıştır. Evlat edinmeden önce biyolojik ebeveynlerin yazılı onayına başvurulmaktadır. Evlat edinme sonrasında biyolojik ebeveynlerin çocuklar üzerindeki hakları ortadan kaldırılmıştır. Evlat edinmeden devlet sorumludur. Hakimler, evlat edinmek isteyen bireylerin uygunluğunu kontrol etmekle görevlidir ve evlat edinmede çocuk refahı ön planda tutulmalıdır (Mefford, 2022: 54). Bu yasa ile resmi evlat edinmenin önü açılmıştır. 1853 yılında Rahip Charles Loring Brace, çocukların suça sürüklenmesinin nedeni olarak Hristiyan eğitiminin eksikliğini göstermiştir. Sorunlara çözüm olarak Çocuklara Yardım Derneği'ni kurup Yetim Treni Hareketi'ni başlatmıştır. Bu hareket; ebeveynleri olmayan, ebeveynleri tarafından bakımı sağlanamadığı için gönüllü olarak verilen ya da kendisi gönüllü olan çocukların bir trenle Batı'ya doğru giderek her durakta halka sunulması ve Hristiyan aileler tarafından talep edilmesini içermektedir. 1853-1929 yılları arasında 200.000-250.000 arasında çocuğun bu trenlerle ailelerin yanına yerleştirildiğini, bunlardan 90.000'inin resmi evlat edinme olduğu bilinmektedir. Ancak Hristiyan aileler yanında eğitim görerek ahlak sahibi olması amacıyla başlatılan hareket, istenmeyen göçmenlerin farklı yerlere ihraç edilmesi ve kırsal kesimde çocukların ucuz işgücü olarak kullanılmasına yol açmıştır (Perry, 2013: 3). 1921 yılında Amerika Çocuk Refahı Birliği'nin (Child Welfare League of America, kısaca, CWLA) kurularak evlat edinme süreci daha bürokratik bir hale getirilmiştir. Evlat edinen ebeveynler için nitelikler oluşturup asgari standartları belirleyerek çocuk refahını arttırmayı amaçlamıştır. İkinci Dünya Savaşı (1939-1945) ve Kore Savaşı (1950-1953) sonrasında ebeveyn olmaya yüklenen önemin artması, gelişen teknolojik gelişmeler ile infertilitenin erken teşhisi gibi sebepler evlat edinmede artış yaşanmasına neden olmuştur (Mefford, 2022: 56-57). ABD'de de evlat edinme vakaları artış göstermiş ve evlat edinen nüfus arttıkça damgalanma azalmıştır (Perry, 2013: 1-2).

Batı Avrupa ve İngiliz Kolonilerinde ise evlat edinme ekonomik ve kültürel sebeplerle uzunca bir süre onaylanmamıştır. Birçok ülkede yasal mirasçısı olmayan bireyler soyunu devam ettirmek ve miras bırakmak amacı ile evlat edinirken; İngiltere'de soy bağının devamında ve mirasçılıkta kan bağına dayanan önem nedeniyle evlat edinmenin kabul görmesi gecikmiştir. Çocukların sokağa düşmesi ise yabancı ailelerin yanında zorunlu olarak ev işlerinde çalıştırılarak önlenmeye çalışılmıştır (Çağlayan Aygün, 2019: 18). 1. Dünya Savaşı sonrasında çok sayıda korunmaya muhtaç çocuğun ortaya çıkması ile çocuk korumasına yönelik hizmetlerde artış meydana gelmiştir. 1930'da I. Elizabeth Yasası gözden geçirilerek 9

yaş üstü çocuklar bölgesel otoritelerin sorumluluğuna verilerek ıslahhaneler, şartlı öğrenci evleri ve benzeri kurumsal yapılara yerleştirilmiş; 9 yaş altındaki çocuklar için ise daha çok aile temelli bakım biçimleri olan koruyucu aile hizmeti ve evlat edinme uygulamaları tercih edilmiştir. 1948’de Çocuk Koruma Kanunu’nun kabul edilmesi sonrasında çocukların korunması yerel yönetimlerin sorumluluğu altına alınmıştır (İzci, 2020: 151). Günümüzde çocuk bakımında çocuğun mümkün olduğunca aile yanında ihtiyaçlarının karşılanması sağlanmakta ancak ihmal ve istismar nedeniyle bunun mümkün olmadığı durumlarda kurum içi veya kurum dışı bakımlara yönlendirilmektedir (Gökçearsan Çifci, 2009: 59).

1.2.1.3. Türkiye’de Evlat Edinmenin Tarihsel Süreci

Evlat edinme tarihine bakıldığında ilk çağlara kadar dayandığı görülmektedir. Eski Türk toplumlarında çocuk sahibi olmaya atfedilen değer çok yüksek olup; evliliğin geçerli sayılması için çocuk sahibi olmak gerekmektedir, çocuk sayısına göre saygınlık ve itibar elde edilmektedir (Şahbaz, 2019: 251-252). Çocuk ölümlerinin fazla olduğu, üreme teknolojilerinin bulunmadığı ilk çağlarda ise çocuk sahibi olamayan veya az çocuğu olanlar evlat edinme yöntemine başvurmaktadır. Farklı toplumlarda göre evlat edinmenin sebepleri ve koşulları değişmektedir. Çocuk özlemi gibi manevi sebepler veya işgücünü arttırmak gibi maddi sebepler evlat edinmenin sebepleri olarak görülmüştür. Örneğin Uygurlarda evlat edinme genelde maddi sebeplere dayanmaktadır. Özellikle erkek çocukların geçici veya kalıcı süreyle başka bir aileye verilmesi tarımda işgücünü arttırmaya yöneliktir. Kalıcı olarak başka bir aileye para karşılığı verilen çocuğun üzerinde biyolojik ailesinin hakları ortadan kalkmakta ve verildiği ailenin öz çocuğuyla aynı haklara sahip olmaktadır.

Yakut Türklerinde ise evlat edinme daha çok manevi sebeplere dayanmaktadır. İnançlarına göre 70 yaşına kadar bütün insanların kötü ruhlar tarafından çalındığını düşünmeleri nedeniyle yeni doğmuş çocukları farklı ailelere vererek kötü ruhların çocuğu bulmasını engellediklerine inanmaktadır (Şahbaz, 2019: 256). Yakutlarda yabancılar kabile üyesi olamamaktadır. Bu nedenle ancak yakın akrabalarından evlat edinmektedir (İnan, 1948: 128). Erkek çocuklar evlat edinilmemekte yalnızca kız çocuklar evlat edinilmektedir. Sadece kız çocuğu olanlar ise damatlarını evlat edinmekte ve mirasları damatlarına kalmaktadır (Şahbaz, 2019: 257).

Kırgızlarda evlat edinme ise çocuk sahibi olmaya yüklenen aşırı anlamla bağlantılıdır. Kırgız dilinde neslin devamını sağlamak için yazılı sözleşmeler ve maddi bir karşılık verilerek başkasının çocuğunu evlat edinmeye “asıra”; evlat edinilen çocuğa ise “ençiles bala (mülkte hissesi olan çocuk)” denmektedir. Çocuk, biyolojik ailesinin izni ile evlat edinilmekte ve öz

evladın tüm haklarına sahip olmaktadır. Evlat edinme sırasında bir tören gerçekleştirilir. Buna göre; Bozkaska denilen koyun kurban edilir. Topluluğun yaşlı bireyi, koyunun aşıklı kemiğini (Kız evlat için oyuk kemiği de verilebilir.) çocuğa verir ve çocuk herkesin önünde etini yer. Çocuk, evlat edinen annenin göğsüne dokunur. Yapılan tören evlat edinmenin sembolüdür (İnan, 1948: 130). Eski Türklerde evlat edinilen çocuk, öz çocuk gibi kabul edilmektedir. Ancak İslamiyet'in kabulü ile değişimler meydana gelmiştir. İslam hukukunda nesep bağına önem verilmekte ve evlat edinmeye çeşitli sebeplerle olumsuz yaklaşılmaktadır. Kur'an-ı Kerim'de evlat edinme ile ilgili ayetlere bakıldığında; "Allah bir kişinin göğüs boşluğunda iki kalp yaratmamıştır, annelerinize benzeterek haram olsun dediğiniz eşlerinizi anneleriniz kılmamış, evlâtlıklarınızı da gerçek oğullarınız yapmamıştır. Bunlar sizin kendi iddianızdır; hak ve hakikati Allah söyler, doğru yolu da O gösterir. (Azhab Suresi, 4)" ve "Evlâtlıklarınızı babalarının soyadlarıyla anın. Bu Allah katında adaletle daha uygun bir davranıştır. Eğer onların babalarını bilmiyorsanız o zaman kendileri sizin din kardeşleriniz ve dostlarınızdır. Yanıldığınız hususta size günah yoktur fakat bilinçli ve kasıtlı olarak yaptıklarınızdan sorumlusunuz. Allah çok bağışlayıcı ve ziyadesiyle esirgeyicidir. (Azhab Suresi, 5)" olarak yer almaktadır. Ayetlere bakıldığında evlat edinilen çocuğun biyolojik çocuklarla eşit kabul edilmediği, nesep, miras, nikah gibi konularda aynı kurallara sahip olmadığı görülmektedir. Ancak bununla beraber kimsesiz çocukların himaye altına alınmasının, Hz. Muhammed'in "Kimsesiz çocukları koruması altına alan kimse ile ben, cennette yan yana iki parmak gibi beraber olacağım" sözleri ile desteklendiği anlaşılmaktadır¹⁴.

Osmanlı Devleti'ne bakıldığında ise İslam Hukuku'nun geçerli olması nedeniyle şu anki haliyle evlat edinme mevcut değildir. Bunun yerine tebenni adı verilen, örfî hukuka dayanan ve çocuğun nesebinin değiştirilmediği bir uygulama kullanılmaktadır. Buna göre kimsesiz çocuğun bakımının karşılanması bir sevap olarak görülmektedir. Kur'an'da başkasına ait bir çocuğun nesep bağının değiştirilmesinin uygun görülmemesi nedeniyle yalnızca kimsesi olmayan çocuklar nüfusa kaydedilmekte, eğer ebeveynleri ortaya çıkarsa çocuk biyolojik aileye geri verilmektedir (Gökçe, 2018: 18-19).

Osmanlı'da kimsesiz çocukların durumuna bakıldığında öz çocukları gibi değer veren aileler olduğu görülse de özellikle 1857 yılında köleliğin kaldırılması ile köleliğe alternatif olarak evlatlık müessesesinin yaygınlaştığı görülmektedir (Açıkgöz, 2012: 57). Kentli orta sınıf aileler tarafından özellikle küçük kız çocuklarının hayır işlemek adı altında ev işlerine yardımcı olması için evlatlık olarak alındığı bilinmektedir. Ancak bu dönemde yalnızca kimsesiz

¹⁴ <https://kuran.diyanet.gov.tr/tefsir/Ahz%C3%A2b-suresi/3537/4-5-ayet-tefsiri> (erişim tarihi: 13.06.2024).

çocuklar değil yoksul ailelerin çocukları da evlatlık verilmektedir. Çok çocuklu ve yoksul aileler kız çocuklarının ekonomik ve sosyal statüsünü arttırmak amacı ile çocukları yatılı olarak orta sınıf ailelerde çalışmaya göndermektedir (Mefford, 2022: 71).

Tanzimat sonrası (1850-1918) döneme bakıldığında; yaşanan yoğun savaşların toprak kayıplarına yol açarak göçlere neden olması, göç sürecinde bazı çocukların ailelerini kaybetmesi, savaşta şehit olanların çocuklarının kimsesiz kalması gibi sebepler devletin çocuklar için ürettiği politikalarda artışı gerekli kılmıştır (Ünal, 2012: 2-6). Bu dönemde ıslahhaneler, Darüşşafaka, Darülaceze, Darüleytam gibi çeşitli kuruluşlar açılmıştır. İslahevleri (diğer adıyla sanayi mektepleri) 1863 yılında Mithat Paşa tarafından 5-13 yaşlarındaki kimsesiz ve yoksul çocukların sokaklardan alınarak devlet kontrolünde bakımlarının sağlanması amacıyla kurulmuştur. İslahevlerinin işlevleri; çocukların insani şartlarda barınmasının yanında, eğitim verilerek meslek sahibi olmalarının sağlanması ve suçlu çocukların kurum eğitimi ile topluma kazandırılmaları olarak belirlenmiştir (Koç, 2010: 209; 2007: 37).

Osmanlı'da kurum bakımına başka bir örnek olarak Darüşşafaka ise, Ahmet Esat Paşa'nın Paris ziyareti sonrasında asker yetimleri için kurulan bir okulun benzerinin kurulması için öneride bulunmasıyla Müslüman çocukların bakım ve eğitimlerinin karşılanması için kurulmuştur (Karatay, 2017: 105).

Osmanlı'da kurum bakımları ile kimsesiz çocuklara yönelik politikalar geliştirilse de öncelik aile yanında bakımın sağlanması olmuştur (Karatay, 2017: 107). Kimsesiz, babasız, engelli, ikiz veya üçüz çocukların bakım verenlerine maaş bağlanarak aile yanında kalmaları desteklenmiş ancak şeriat kanunları nedeniyle evlat edinme yasallaşmamıştır.

Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulmasından sonra ise Atatürk'ün talimatı ile 10 Haziran 1921 yılında Himaye-i Etfal Cemiyeti kurulmuştur. Kurumun adı 1935 yılında Çocuk Esirgeme Kurumu olarak değiştirilmiştir. Bu kurumun işlevlerine bakıldığında; çocukların, ihmal ve istismarlarının önlenmesi, zararlı alışkanlıklardan ve suçtan uzak tutulmalarının sağlanması, ıslahhanelerin kurulması gibi maddelerin olduğu görülmektedir (Kalaycı, 2022: 212). Çocukların korunması ile ilgili bir diğer önemli gelişme, 1926'da Türk Medeni Kanunu'nun kabulü ile evlat edinme yasal hale gelmesidir. Kanunda ebeveynlerin görevlerini yerine getirmemesi gibi durumlarda devletin çocukları bakım kurumuna yerleştirme hakkına sahip olduğu belirtilmiştir (Karatay, 2017: 408). 1949 yılında 5387 sayılı 1. Korunmaya Muhtaç Çocuklar Hakkında Kanun kabul edilerek 0-6 yaş arası çocukların sorumluluğu Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı'na, 7-18 yaş çocukların sorumluluğu ise Millî Eğitim Bakanlığı'na verilmiştir (Kalaycı, 2022: 213). 1983 yılında, 2828 sayılı Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Kanunu ile Sağlık Bakanlığına bağlı Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu

Genel Müdürlüğü kurulmuş 1989'da Başbakanlığa bağlanmıştır. Böylece; çocuk yuvası, gençlik evleri gibi kurum bakımları ve evlat edinme, koruyucu ailelik, çocuğun aile yanında desteklenmesini sağlayan ayni ve nakdi yardımlar gibi görevleri Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu üstlenmiştir (Gökçearsan Çifci: 2009: 63). 2011 yılından sonra ise kurum, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'na bağlı Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü olarak görev ve sorumluluklarını yerine getirmektedir.

1.2.2. Koruyucu Aile

Koruyucu ailelik, evlat edinilmesi mümkün olmayan veya uygun görülmeyen çocukların, aile ortamında ve sağlıklı bir şekilde yetiştirilebilmeleri için velayetleri biyolojik ailelerinde kalarak geçici veya devamlı olarak bakımının sağlanmasıdır. Bu uygulama, çocuğun kurumsal bakımın sınırlılıklarına maruz kalmadan, duygusal, sosyal ve bilişsel gelişimini destekleyecek bir aile ortamında büyümesini amaçlamaktadır. Koruyucu aile bakımının temel hedefi; çocuğun normal gelişim sürecine uygun fiziksel ve psikososyal koşulların sağlanması, olası risklerden korunması ve sağlıklı bireyler olarak topluma kazandırılmaları için gerekli düzenlemelerin yapılmasıdır (Uluç, 1997'den akt. Üstüner vd., 2005: 131). Çocukların bakım ve sevgi ihtiyaçları, bireysel ilgi ile koruyucu aile hizmet modeli sayesinde karşılanmaktadır. Yapılan araştırmalarda anne veya anne yerine sürekli bakım veren birey ile kurulan sağlıklı ve güvenli bağların çocuklar üzerinde olumlu etkileri olduğu tespit edilmiştir (Üstüner vd., 2005: 131). Bu nedenle günümüzde uluslararası sözleşmeler ve yasalar, çocuğun biyolojik ailesinin yanında bakımını ön planda tutmaktadır. Türkiye'de 03 Temmuz 2005 tarihli 5395 sayılı kanuna göre çocukların öncelikli olarak aile yanında desteklenmesine yönelik tedbirler alınması gerekliliği belirtilir¹⁵. Buna yönelik hizmetlerden biri olan 2005 yılında uygulamaya koyulan Aileye Dönüş ve Aile Yanında Destek Projesi kapsamında ailelere gelir desteği, ebeveyn eğitimi, danışmanlık ve yardım gibi hizmetlerin sunulması çocukların biyolojik ailelerinin yanında kalmaları desteklenmiştir (Özateş ve Atauz, 2011: 103). Biyolojik aile yanında bakım mümkün olmadığında ise kurum bakımı yerine koruyucu aile yanında olmalarını desteklenmektedir. Farklı koruyucu aile modelleri bulunmaktadır.

- Akriba veya Yakın Çevre Koruyucu Aile Modeli, çocuk ile kan bağı bulunan veya çocuğun yakından tanıdığı bakıcı, komşu gibi bireylerin bakım sağlamasıdır.
- Geçici Koruyucu Aile Modeli, acil durumlarda birkaç gün ve bir ay arasında çocuğun bakımının Koruyucu Aile Birinci ve İkinci Kademe Eğitimini almış profesyonel kişiler tarafından sağlanmasıdır.

¹⁵ <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.5.5395.pdf> (erişim tarihi: 12.08.2024).

- Süreli Koruyucu Aile Modeli, kısa sürede biyolojik ailesi yanına dönmesi mümkün olmayan çocukların, Temel Ana-Baba Eğitimleri ve Koruyucu Aile Birinci Kademe Eğitimini almış kişiler tarafından bakımının sağlanmasıdır.
- Uzmanlaşmış Koruyucu Aile Modeli, suça sürüklenmiş veya suçun mağduru olmuş çocuklara yardımcı olabilecek lisans eğitim düzeyine sahip veya eşlerden biri en az ilköğretim düzeyinde olmak üzere Temel Ana-Baba eğitimleri, Koruyucu Aile Birinci ve İkinci Kademe Eğitimlerini almış kişi ve ailelerin bakım sağlamasıdır¹⁶.

1.2.2.1. Türkiye’de Koruyucu Aile Olmanın Hukuki Dayanakları

Türkiye’de koruyucu aile kavramı ilk kez 1926 Türk Medeni Kanunu’nun 272, 273 ve 274. maddelerinde yer almıştır. Belirtilen maddelerde çocuğun bedensel veya ruhsal olarak tehlike altında olduğu durumlarda devlet korunması altına alınabileceği ve çocuğa vasi tayin edilebileceği ifade edilir¹⁷. 1930 tarihli Umumi Hıfzıssıhha Kanunu 158-161.maddelerinde ise korunmaya muhtaç çocukların bakımının sağlanmasından ve kurumlarla ailelerin denetimden devletin sorumlu olduğu belirtilir¹⁸. Koruyucu aile hizmetleri, daha erken tarihlerde kanunda yer alsa da 1949 yılında uygulanmaya başlayarak 1952 yılında kapsamı genişletilmiştir (İzci, 2020: 147-148). 1990’lara kadar kalkınma planlarında kurum bakımına öncelik verilmiş olup, 1996 sonrasına ait kalkınma planlarında aileyi destekleyici önlemlere, koruyucu aile ve evlat edindirme uygulamalarına öncelik verilmeye başlanmıştır (Ünver, 2024: 987).

Günümüzde ise koruyucu aileliğe yönelik güncel kanun 08.12.2001 tarihli Türk Medeni Kanunu’nun 347. Maddesi¹⁹ ve 2828 sayılı 24 Mayıs 1983 tarihli Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Kanunu’nun 22. ve 23. Maddeleridir²⁰. İlgili kanunlar çerçevesinde ilk olarak 1993 yılında Resmî Gazete’de yayınlanan 21728 sayılı “Koruyucu Aile Yönetmeliği”, 30 Aralık 2006 tarihinde 26392 sayılı “Koruyucu Aile Yönetmeliği”, 14 Aralık 2012 tarihinde 28497 sayılı “Koruyucu Aile Yönetmeliği” ve son olarak 24 Ocak 2015 tarihli 29246 sayılı “Koruyucu Aile Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik” yürürlüğe girmiştir. Söz konusu yönetmeliğe göre koruyucu aile hizmetinden sorumlu kurum Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı olmuştur. 21 Nisan 2021 tarihli ve 31461 Sayılı Resmî Gazete’de Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı kurularak sorumlu kurum haline gelmiştir²¹.

¹⁶ <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2012/12/20121214-2.htm> (erişim tarihi: 16.07.2024).

¹⁷ <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/5.3.743.pdf> (erişim tarihi: 09.08.2024).

¹⁸ <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.3.1593.pdf> (erişim tarihi: 09.08.2024).

¹⁹ <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2001/12/20011208.htm#1> (erişim tarihi: 09.08.2024).

²⁰ <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=2828&MevzuatTur=1&MevzuatTertip=5> (erişim tarihi: 09.08.2024).

²¹ <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2021/04/20210421-5.pdf> (erişim tarihi: 12.08.2024).

Koruyucu Aile Yönetmeliği'ne göre koruyucu ailenin; Türk vatandaşı olması ve Türkiye'de sürekli ikamet etmesi, 25-65 yaş aralığında bulunması, en az ilkokul düzeyinde eğitim almış olması ve düzenli gelire sahip olması şartları aranmaktadır. Koruyucu aile olmak isteyen bireyler evli ise eşleriyle birlikte başvuruda bulunmaları gerekmektedir. Akraba veya Yakın Çevre Koruyucu Aile Modeli hariç olmak üzere çocuk ile koruyucu aile olacak eşlerden yaşı küçük olan arasındaki yaş farkı on sekiz yaştan az olamaz. Akraba veya Yakın Çevre Koruyucu Aile Modelinde ise Komisyon tarafından uygun görülmesi halinde yaş ve eğitim şartı aranmaz²².

1.2.3. Kalpten Ebeveynlik

Bu başlık altında evlat edinme terminolojisinden ve tez boyunca kullanılacak “kalpten ebeveyn/kalbiyolojik” gibi ifadelerin seçilme nedeninden bahsedilecektir.

Evlat edinme ve koruyucu ailelik hakkında kullanılacak dilin olumlu ve saygılı olmasının toplum içinde alternatif aile kurma biçimi olduğunun kabul edilebilirliğini arttırdığı düşünülmektedir. Bunun için kullanılan dilin acıma, üzüntü ve ayrıştırmadan uzak olması önemlidir (Bartholet, 1994'ten akt. Dayıoğlu Oyman, 2022: 70). Hayat Sende ve KOREV derneğinin “Koruyucu Aile Bilgilendirme Toplantısı” için hazırladığı sunumda “Değişim dilde başlar” sloganıyla evlat edinme ve koruyucu ailelik hakkındaki kullanılan terminolojide halk arasında kullanılan bazı ifadelerin çocuğu ve gönüllü aileleri olumsuz etkileyebilecek ifadeler yerine kullanılabilecek olumlu ifadelerin yer aldığı “Doğru Sözlük” oluşturulmuştur. Örneğin “korunmaya muhtaç çocuk” yerine “korunmaya ihtiyacı olan çocuk” ifadesi kullanılarak çocuklara yönelik acıma ifadesinin önüne geçilmeye çalışılmaktadır. “Evlatlık alma” yerine “evlat edinme”; “evlatlık” yerine “evlat edinilen” ifadeleri kullanılarak “evlatlık” kelimesinin tarihsel bağlamda yansıttığı ev için iş gücünün satın alınması ve hane halkından hiyerarşik olarak aşağı konumda görülen bireyi belirten olumsuz çağrışımın kullanılmasının yanlış olduğu vurgulanmaktadır. “Gerçek anne-baba” yerine “biyolojik anne-baba” terimlerinin kullanılması gerektiği belirtilmektedir. Böylece evlat edinme ve koruyucu aileliğin gerçek olmayan, geçici, doğumla gerçekleşenden daha az önemli bir aile kurma biçimi olduğu şeklinde bir algının oluşması önlenir²³.

Evlat edinen veya koruyucu aile olan ebeveynler için kullanılan “Kalpten anne/baba” ve “kalbiyolojik anne/baba” gibi ifadeler çocukla ebeveynlik ilişkisinin kan bağı yerine

²² <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2012/12/20121214-2.htm> (erişim tarihi: 12.08.2024).

²³ <https://www.hayatsende.org/wp-content/uploads/2023/02/Koruyucu-Ailelik-Evlat-edinme-Bilgilendirme-.pdf> (erişim tarihi: 15.12.2024); <https://www.barkeradoptionfoundation.org/speaking-positively-using-respectful-adoption-language> (erişim tarihi: 15.12.2024).

duygusal bağlara dayandığına vurgu yapmaktadır. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü'nün hazırladığı “Evlat Edinildiğinin Söylenmesi” kitapçığında “Bazı çocuklar annelerinin karnında değil anne ve babalarının kalplerinde büyür.” ve “Unutmayın onu siz kalbinizde büyüttünüz.” ifadeleri yer almaktadır²⁴. Böylece çocuk sahibi olmaya karar veren ailelerin çocuklarını bekleme sürecini bazı ailelerin çocukları biyolojik olarak bedenlerinde büyütürken, bazı ailelerin ise duygusal olarak kalplerinde büyütürken gerçekleştirdiğini ve her iki çocuk sahibi olma yönteminin de normal olduğunu anlatmaktadır.

Bakanlığın da belirttiği çocuğun kalpte büyütülmesi vurgusu aynı zamanda evlat edinme konulu “Kalpten Baba” (Özübek, 2024), “Kalpten Doğan Çocuklar” (Süveren, 2024) gibi kitap isimlerinde ve koruyucu aile/evlat edinme ile ilgili derneklerin isimlerinde (Kalben: Koruma Altında Yetişen Gençler ve Koruyucu Aile Derneği) görülmektedir.

"Evlat Edinen veya Koruyucu Aile Olan Kalpten Ebeveynlerin Deneyimlerinin Instagram Üzerinden İncelenmesi" başlıklı tez çalışması kapsamında değerlendirmeye alınan Instagram hesaplarındaki koruyucu aile ve evlat edinen ebeveynlerin kendilerini veya çocukla aralarındaki ilişkiyi tanımlama biçimlerine bakıldığında, bakanlığın ifadeleriyle uyumlu olarak; biyolojik olarak çocuk sahibi olma sürecinde yer alan hamilelik yerine evlat edinme/koruyucu ailelik başvuru sürecinden sonra duygusal anlamda kalplerinde çocuğu büyüttüklerini belirterek bu süreci “kalben gebelik” olarak tanımlamaktadır. Kalpten anneler yaşadıkları kalben gebelik süreci sonunda çocuğu gördüklerinde doğum yaptıklarını söylemektedir. Buradan yola çıkarak evlat edinmeyi farklı bir doğum hikayesi olarak ifade ettikleri görülmektedir. Ebeveynler kendilerini “kalpten anne/baba” veya “kalbiyolojik anne/baba” gibi ifadeler ile adlandırmaktadır.

Bakanlığın, ilgili derneklerin, ebeveynlerin ve evlat edinilmiş çocukların söylemleri incelendiğinde kalpten kurulan bağa yapılan vurgu dikkate alınarak; araştırmada koruyucu aile olan veya evlat edinen ebeveynler için “kalpten ebeveynler” kavramı kullanılacaktır.

1.3. Sembolik Etkileşimcilik Kuramı Perspektifinden Koruyucu Aile ve Evlat Edinme

Sembolik etkileşim kuramına göre bireylerin semboller aracılığıyla etkileşimde bulunması toplumsal anlamları inşa etmektedir. Kullanılan semboller (dil, jest ve mimikler, sosyal medya gönderileri vb.) bireylerin sosyal dünyalarını anlamlandırmalarını sağlar.

Evlat edinme ve koruyucu ailelik biyolojik olmayan, toplumsal bağlarla oluşturulmuş bir ebeveynlik türüdür. Bu toplumsal bağlar, bireylerin birbirleriyle etkileşimde bulunduğu,

²⁴ <https://www.korev.org.tr/files/document/evlat-edinildiginin-soylenmesi.pdf> (erişim tarihi: 20.08.2024).

anlamlar oluşturduğu ve toplumsal rolleri benimsediği süreçlerle şekillenir. Sembolik etkileşimcilik kuramı ise, insanların bu süreçleri nasıl anlamlandırdığını ve nasıl toplumsal anlamlar ürettiğini incelemektedir.

Tez çalışmasının araştırma sahası olan sosyal medyada yapılan paylaşımlarda görsel semboller ve dijital etkileşimler aracılığıyla toplumsal anlamlar inşa edilmektedir. Buradan yola çıkarak bireylerin; dijital ortamda ebeveynlik deneyimlerini görseller, videolar veya yazılı açıklamalarla paylaşması ve paylaşımlara yapılan yorumlarla diğer bireylerle etkileşimde bulunması aracılığıyla biyolojik olmayan bağlarla kurulmuş ebeveynliklerin toplumsal olarak inşa edildiği, koruyucu ailelik, evlat edinme, annelik, babalık gibi kavramların yeniden anlamlandırdığı söylenebilir.

Anlatılanlar bağlamında bu başlık altında öncelikle sembolik etkileşimcilik kuramına kısaca değinilecek, sembolik etkileşimcilik perspektifinden aile hakkında bilgi verilecek ve son olarak evlat edinme/koruyucu aile ile sembolik etkileşim kuramına dair bağlantılara yer verilecektir.

1.3.1. Sembolik Etkileşimcilik

Sembolik etkileşimcilik kuramına göre toplum; kültür, kimlik, dil, sosyal roller ve semboller gibi değerler aracılığıyla oluşmaktadır. Bu değerler ise bireyler arasındaki etkileşim yoluyla anlam kazanır. Buna göre birbirleriyle etkileşimde bulunan insanlar toplumu sürekli olarak inşa etmekte ve değiştirmektedir (Zencirkıran, 2023: 58). Sembolik etkileşimcilere göre, mikro etkileşimler makro yapıları meydana getirmektedir. Bireylerin birbirleriyle kurduğu küçük ölçekli etkileşimlerle oluşturdukları semboller; toplumsal düzen, uyum ve bütünleşmeye kaynak oluşturmaktadır (İzci, 2021: 18).

Semboller ve benliği toplumun temeline alan kuram, sembollerin toplumsal yapıda yaşayan bireylerin ortak fikirleri ile anlam kazandığını, kendi başına bir anlamı olamayacağını belirtir (Zencirkıran, 2023: 58). Dil, sözcükler, davranışlar, nesneler, jest ve mimikler, yazılar, işaretler farklı toplumlar da değişik anlamlara sahip sembollerdir.

Sembolik etkileşimcilik kuramı, köklerini Amerikan sosyoloji geleneğinden almaktadır. Kuram; George Herbert Mead, Herbert Blumer, Charles Horton Cooley ve Erving Goffman gibi önemli düşünürlerin katkılarıyla gelişmiştir. Mead, kuramın felsefi köklerinin kurucusu olarak kabul edilmektedir. Bireylerin iç benliği ve toplumsal imajını, ‘ferdi ben’ ve ‘sosyal ben’ (I/ Me) şeklinde ayırmaktadır. Sosyal ben, diğer insanların birey hakkındaki düşünceleri konusunda geliştirdiği imgelerle oluşmaktadır. Bireyler, sosyal çevrelerinin verdiği tepkilere göre sembollere anlam yüklemektedir. Birbirleriyle kurdukları iletişim sonucu etkileyen ve

etkilenen bireyler toplumsal düzeni ve yapıyı yaratmaktadır. Söz konusu etkileşim sadece doğrudan konuşma yoluyla gerçekleşmez. Sosyalleşme ve rol oyunu aracılığıyla semboller öğrenilip içselleştirilir ancak toplumsal roller, semboller ve benlik sabit değildir. Sürekli olarak yaratma, yorumlama ve tanımlama içerisindedir (Slattery, 2007: 335).

Sembolik etkileşimciliğin ilk dönem temsilcilerinden olan Charles Horton Cooley, ayna benlik kavramı ile ön plana çıkmaktadır. Cooley, toplum ve benliğin birbirinden ayrı düşünülemeyeceğini belirtir. Bireyler, toplumun kendileri hakkındaki düşünceleri üzerinden benliklerini oluşturmaktadır. Benliğin oluşum aşaması ilk olarak bireyin kendisi hakkında toplumun nasıl düşüneceğine dair fikir yürütmesi, ardından toplumun tepkileri ve bireyin bu tepkileri yorumlayışı şeklindedir. Cooley bireylerin etkileşimde bulunduğu toplulukları birincil gruplar ve ikincil gruplar olarak ayırmaktadır. Birincil gruplar aile ve akrabalar gibi bireyin sürekli ve yüz yüze etkileşimde bulunduğu, benliğin oluşmasında ilk ve en etkili gruplardır (Gökulu, 2019: 181).

Sembolik Etkileşimcilik kavramını ilk kez kullanan Herbert Blumer'e göre ise, bireyler etkileşimleri sonucunda gözlemledikleri davranışları yorumlamakta ve anlamlandırmaktadır. Nesnelerin; fiziksel nesneler, toplumsal nesneler (annelik, babalık vs.) ve sosyal nesneler (haklar, değerler vs.) olarak üç çeşit olduğunu savunan Blumer, nesnelerin toplumsal etkileşim sırasında anlam kazandığını belirtir. Bireyler kendilerini başkalarının gözünden değerlendirme ve verdikleri tepkilere göre davranışlarını kontrol edebilme yeteneği sayesinde etkileşimde bulunmakta ancak bu durum tamamen kendi fikirlerinden vazgeçerek eylemde bulunduğu anlamına gelmemektedir. Bireyler, verilen tepkileri göz önünde bulundurarak kendi isteklerini gözetme eğilimindedir (Gökulu, 2019: 186).

Kuramın önemli isimlerinden Goffman'ın benlik üzerine olan fikirleri birçok araştırmanın temelini oluşturmuştur. Goffman, günlük yaşamdaki etkileşimlerin yapısını ve benliğin nasıl sunulduğunu anlamaya yönelik incelemelerde bulunmaktadır. Araştırmalarında bulunan temel kavramlardan etkileşim, ona göre bir araya gelmiş bireylerin birbiri üzerinde bıraktığı etkidir. Bireyler kendi benliklerini sunarken bu etkileri dikkate alarak daha iyi bir izlenim bırakmak adına davranışlarını kontrol ederler. Bu durumu 'izlenim denetimi sanatı' olarak adlandırır. Etkileşim sırasında bireylerin kullandığı sözcükler, ses tonu, bakışlar, jest ve mimiklerin temel davranış sembolleri olduğunu ve bunları kullanarak karşısındaki düşüncelerini etkilemeye çalıştığını belirtir. Goffman'ın benlik sunumunu bir tiyatro analogisi kullanarak açıkladığı kurama Dramaturji adı verilmektedir. Günlük yaşamın mikro ilişkilerinde bireylerin içinde bulundukları duruma göre rollere büründüklerini ifade eder (Erdoğan Sepetci, 2023: 62-63). Bireylerin etkileşimlerinde iki temel rol olduğunu belirtir. Bu rollerden biri

oyuncu, diğeri ise seyircidir. Dramaturji kuramının temelini oluşturan ‘benlik’ kavramı bu iki rol arasındaki etkileşimin bir sonucu olarak üretilmektedir (Ritzer ve Stepnisky, 2011: 234). Aktör, sosyal normları ve izleyiciyi dikkate alarak benliğini sunmaktadır.

1.3.2. Sembolik Etkileşimcilik Perspektifinden Aile

Sembolik etkileşimcilik kuramı, bireyler arası etkileşimin sembolleri, benlikleri ve toplumsal gerçeklikleri oluşturduğunu ifade etmektedir. Kurama göre aile, etkileşen bireylerin oluşturduğu, etkileşimin varlığı süresince yaşamını devam ettiren ve değişen dinamiklere sahip bir birliktir (Burgess’tan akt. Loukas vd., 1998: 35). Ailenin oluşumu, bireylerin etkileşimlerinin bir sonucudur ve bu etkileşim, sadece bireylerin birbirleriyle olan ilişkilerini değil, aynı zamanda toplumsal değerleri de şekillendirmektedir.

Kuram çerçevesinde aile, annelik, babalık, çocukluk gibi temel kavramlar da etkileşim temelinde açıklanmaktadır. Bu kavramlar, aile üyelerinin karşılıklı etkileşimleri ile anlam kazanmakta ve bireyler, bu etkileşimler aracılığıyla toplumsal rollerini öğrenmektedir. Aile üyelerinin tanımlanmış rolleri bulunmaktadır (Hallaç ve Öz, 2014: 150). Bu roller diğer bireylerin rol beklentileri ve toplumsal normlar dikkate alınarak şekillenmektedir (Adak, 2017:41). Aile üyeleri sürekli etkileşim içerisinde bulunarak değer ve semboller üretmektedir. Blumer, bireylerin karşılıklı etkileşimlerinin davranışlarını yorumlayarak eyleme geçtiklerini savunmaktadır. Ona göre yorumlama sürecinde semboller ve işaretler önemli rol oynamaktadır. Aile açısından bakıldığında toplumsal değerlerin değişmesine bağlı olarak aileye yönelik sembol ve değerlerde de değişimler olduğu düşünülmektedir (Yaşar Ekici, 2014: 211). Toplumdaki dönüşümler, aile içindeki sembollerin anlamlarını ve rollerin algısını etkileyebilir. Bu sembollere yüklenen anlamlar birbirlerine uyduğu sürece aile birliği devam edebilmektedir (İzci, 2021: 36).

Sembolik etkileşimcilik kuramı, anne-baba-çocuk ilişkilerini rollerin ve etkileşimlerin ışığında anlamlandırmaktadır. Mead’e göre, roller kimliğin bir parçasıdır ve bireyler çevrelerinin verdiği tepkilere göre davranışlarını kontrol ederek rollerini şekillendirir. Dolayısıyla içinde bulunulan toplumun kültürü ve yapısı, bireylerin rollerini ve kimliklerini belirleyici rol oynamaktadır (Coşkun ve Tekdemir, 2020: 71). Örneğin, annelik rolü tarihsel ve kültürel bağlama göre farklılık gösterebilir. Annelik, sadece biyolojik olmanın ötesinde, toplum tarafından kabul edilen ve sürekli yeniden şekillenen bir kavramdır. Anne olmak ve annelik iki ayrı kavram olarak görülmektedir. Anne olmak, biyolojik olarak çocuk sahibi olmak anlamına gelirken; annelik, toplumsal olarak inşa edilen, içinde bulunulan topluma göre değişebilen, genellikle bir çocuğun sorumluluğunun üstlenilmesi anlamına gelebilmektedir. Toplumsal

yapıda anneliğe dair algı kadının anneliği deneyimleme şeklini etkilemektedir. Annelik deneyimi bir kadının toplumsal konumunu, bireysel olarak çevresiyle olan iletişimini, psikolojik ve fizyolojik sağlığını etkilemektedir (Avcı, 2019: 5). Modern öncesi dönemde çocuk yapmak ve soyun devamını sağlamak bir zorunluluk olarak görülmekteyken aile, duygusal bağların arandığı bir kurum değildir. Ancak sonrasında annelik tanımlanırken biyolojik bir deneyim olmasının yanı sıra duygusal bir deneyim olmasına, kültürel olarak belirlenen sorumluluklarının olduğuna vurgu yapılmaktadır (Lecaj, 2019: 35).

Babalık açısından bakıldığında da zaman içerisinde değişen roller olduğu görülmektedir. Babalık rolüne dair izlenimler de diğer birçok rol gibi çocukluktan başlayarak inşa edilmektedir. Kadın ve erkek arasında cinsiyet farklılıklarıyla temellendirilen babalık rolüne, genellikle problem çözmek ve sorumluluk almak görevleri yüklenmiştir (Gökaliler ve Özer, 2019: 389). 17 ve 18. yüzyılda, ev ve iş hayatının bir arada olması nedeniyle babalar zamanının büyük bir kısmında çocuklarının yanında bulunarak onları eğitirken 19. yüzyılda kapitalizmin gelişmesiyle ev yaşamından uzaklaşmıştır. Çocukların eğitimi annelerin görev ve sorumluluğu olarak anılmaya başlanmış, babaların görevinin ailenin geçimini sağlamak olduğu düşünülmüştür (Zeybekoğlu, 2013: 88). Sonrasında kadınların çalışma hayatına katılmasıyla babalık rol ve sorumluluklarında yeniden değişiklikler meydana gelmiştir. Böylece babaların, çocuk bakımında ve eğitiminde daha aktif rol almaya başladığı görülmektedir. Aynı zamanda eşler arasında sorumlulukların eşit paylaşılması beklenmeye başlamıştır. Eşitlikçi bir sorumluluk dağılımının ebeveyn-çocuk ilişkisini ve eşler arası ilişkiyi güçlendireceği düşünülmektedir (Lecaj, 2019: 35). Annelik ve babalık rollerinin değişen yapısı sonrasında çocuğun maddi ihtiyaçlarının yanında bakım sorumluluklarının da bir kısmını üstlenen ‘süper baba’ kavramı ortaya çıkmıştır (Gökaliler ve Özer, 2019: 390). Bu açıdan bakıldığında toplumsal hayatta yaşanan değişimlerin aile içi rollerin yeniden şekillenmesini sağladığı söylenebilir (Gökaliler ve Özer, 2019: 390). Dolayısıyla aile üyelerinin, sürekli etkileşimde bulunarak, toplumsal normlar ve değerler doğrultusunda bu sembolleri ve rolleri yeniden tanımladıkları görülmektedir.

Çocuk sahibi olmak bireyin çevresiyle iletişimini de etkilemekte, toplum tarafından anne/baba olarak hareket etmesi beklenmekte ve ebeveynler bu rolü üstlenerek hayatlarını sürdürmektedir. Bu süreç içerisinde ebeveyn, içinde bulunduğu toplumun değerleri, amaçları, kültürü doğrultusunda kendi davranışlarını şekillendirmektedir. Ebeveynlerin en önemli görevlerinden biri çocuğun sosyalizasyonudur. Toplum içinde sembollerin öğrenilmesi ilk olarak ailede gerçekleşmesi nedeniyle çocuk, ailesi aracılığıyla değer, norm ve sembolleri

öğrenmektedir. Çocuk, diğer bireyler tarafından davranışlarının kabul edilebilir yanlarını anlayarak rol almayı öğrenmekte ve benlik bilinci geliştirmektedir (Güçlü, 2016: 76).

1.3.3. “Kalpten Ebeveynlik”te Benliğin Sunumu

Aile sembolik etkileşimcilik perspektifinden bakıldığında; toplumsal değerlerin, sembollerin ve rollerin öğrenildiği ilk toplumsal kurum olması nedeniyle önemlidir. Çocuklar, toplumsallaşma sürecinde etkileşimde olduğu aile üyelerinden ailenin ne olduğu, anne-baba ve çocuğun aile içindeki rolü vs. öğrenir.

Toplumsallaşma sürecinde birey toplumsal kuralları, iletişim araçları ve kodlarını, düşünce tarzlarını, normları ve değerleri öğrenip içselleştirmektedir. Böylece toplumsal düzeni ve devamlığını sağlamaktadır. Toplumsallaşma dinamik bir yapıdadır ve bireyler yaşam boyu toplumsallaşma sürecinden geçebilmektedir. Toplumsallaşma ilk olarak ailede başlamaktadır. Aile içerisindeki etkileşim, rol dağılımı ve davranış biçimleri çocuğun toplumla uyumunu etkilemektedir (Onar Çambay, 2015: 238-240). Toplumsallaşma, bireyin doğumdan itibaren içinde bulunduğu kültürel çevrenin norm, değer, tutum ve davranışlarını öğrenerek, bilgili bir birey haline gelmesini sağlayan sürekli bir süreçtir (Giddens, 2013: 201). Çocuk süreç içerisinde kendisinden nasıl davranması beklendiğini, toplumsal değerleri, davranış kurallarını ve toplumsal rol anlayışını öğrenmektedir. Çocuğun düşünce ve davranışları bu süreçte öğrendiklerinden etkilenmektedir (Elkin, 1990 :10).

Evlat edinilmiş veya koruyucu aile bakımındaki çocukların toplumsallaşma süreçleri biyolojik ailede büyüyen çocuklardan farklı dinamikler içerebilmektedir. Biyolojik aile ile bağları kesilen çocuk, duygusal ve hukuki bağlarla kurulmuş bir aile içerisinde toplumsallaşmaktadır. Bu nedenle çocuğun öğrendiği değerler ve aileye yönelik semboller ailenin kan bağına bağlı olmadığı yönünde olabilmektedir. Yapılan araştırmalarda koruyucu ailede büyüyen çocukların aile kavramını tanımlamalarına bakıldığında; güven, karşılıksız sevgi, duygusal destek, zorunluluğa dayanmayan bağlılık temelinde tanımlamalar yaptıkları görülmektedir. Ayrıca ailenin kan bağına dayanmadığı, tek ebeveynli olmanın da aile olmaya engel olmadığı koruyucu aile yanında büyüyen bireylerin ifadelerinde dikkat çeken noktalardır (Sayın, 2019: 107).

Toplumsallaşma sürecinde toplumsal norm, değer ve rollerin öğrenilmesi bireyin toplumsal kimliğinin ve benliğinin oluşumunda önemli bir rol oynamaktadır. Toplumun gözünden kendini değerlendiren bireyin, kendisine dair bir benlik algısı oluşmaktadır. Mead, benliğin toplumsal etkileşim yoluyla oluştuğunu belirtir. Benliği, I (ben) ve Me (beni/bana) olarak ayırmaktadır. “‘Beni/bana’, Mead’ın terimi kullanıldığı biçimde toplumsal benliktir.

Mead'in savına göre bireyler başkalarının onları gördükleri gibi görmeye başlama yoluyla kendilik bilincini geliştirirler" (Giddens, 2013: 202). Toplumsal benliğin ve toplumun tepkilerinin farkında olup buna tepki verilmesi ise özne 'ben'dir (Aslan Yılmaz, 2016: 82). Bireyin benlik oluşumunun ilk aşaması sosyalleşme ve rol oyunu aracılığıyla gerçekleşmektedir. Çocuk, toplumsal rolleri gözlemleyip taklit ederek öğrenir. Büyüdükçe bu rolleri içselleştirerek davranışlarını buna göre şekillendirir (Slattery, 2007: 335).

Goffman ise benliği toplumsal bağlamda ele almakta ve bir tür toplumsal performans olarak görmektedir. "Günlük Yaşamda Benliğin Sunumu" adlı eserinde toplumsal yaşamı tiyatro analojisiyle açıklamaya çalışır. Buna göre, kişiler arasındaki etkileşimin temelini iki önemli rol vardır. Bu rollerden biri oyuncu, diğeri ise seyircidir. Dramaturji kuramının temel kavramlarından olan 'benlik' ise oyuncu ve seyirci arasındaki etkileşimin bir sonucu olarak üretilmektedir (Ritzer, 2011: 234). Performansın temelinde seyirciler tarafından takdir edilme arzusu yatması nedeniyle benlik, kişisel bir mülk değildir (Branaman, 2017: 141). Aktör, sosyal normları ve izleyiciyi dikkate alarak benliğini sunmaktadır. "Sahne arkasında sunuma hazırlanan benlik, sahne önünde etkileşime uğramakta ve şekillenmektedir" (Çitil, 2020: 181). Benlik, performans sırasında çeşitli sebeplerle kesintiye uğrayabilir. Bu nedenle Goffman, benliğin nasıl inşa edildiği ve korumak için neler yapıldığını inceler (Yüceer, 2018: 71; Branaman 2017: 145). Goffman'a göre toplumsal etkileşim, çocukluk döneminde toplumsal kimliklerin ve rollerin inşa edilmesinde önemli bir yere sahiptir ve benliği şekillendirmektedir. Çocuk, toplumsal dünyada normları, değerleri, sembolleri öğrenerek farklı roller edinmektedir. Gözlem yoluyla diğerlerinin izlenim denetimini nasıl gerçekleştirdiğini öğrenerek benliklerini sunma aşamasına geçmektedir (Zengin Demirebilek, 2021: 76). Çocuk ilk olarak aile bireylerini gözlemlemekte, onların rollerini taklit ederek ilk performanslarını sergilemektedir. Toplumdan aldıkları geri bildirimlere dayanarak benliklerini oluşturdıkları düşünülmektedir.

Çocuğun çevresinden öğrendiği semboller olumlu veya olumsuz olmasına bağlı olarak benlik oluşumu da olumlu veya olumsuz olabilmektedir. Olumlu sembollerle yetiştirilen çocukların benliği yüksek özsaygı, sevebilirlik duygusu, diğer insanlara duyulan güvenilirlik üzerine kuruludur. Olumsuz sembollerle yetiştirilen çocuklar ise düşük özsaygı, başkalarından onay alma ihtiyacı ve diğerlerine karşı güvensizlik üzerine kuruludur (İzci ve Mazman, 2020: 154). Evlat edinilen veya koruyucu aile bakımındaki çocukların benlik algılarının, biyolojik ailelerinden ayrılış zamanlarına ve kalpten ebeveynleriyle buluşma zamanlarına göre değişiklik gösterebileceği düşünülmektedir. Henüz yenidoğan kalpten ebeveynleriyle buluşan çocuklar benlik oluşumlarını sevgi ve güven ortamında tamamlamaktadır. Çocuğun kendisiyle ilgili olumlu benlik algılarında sevgi ve güvenli bağlanmanın önemli olduğu, bu ortamdan

mahrum kalan çocukların özsayıgılarının düşük düzeyde olduğu belirtilmektedir (Üstün ve Akman, 2002: 229). Benliğin oluşmasında ilk faktörün aile içinde öğrenilen semboller ve aile içi etkileşim olması evlat edinilen ya da koruyucu aile bakımındaki çocukların benliklerinin oluşumuna kalpten aileleri ile iletişimleri dışında biyolojik aileleri ile kurulan ilişkilerin de etkili olduğunu göstermektedir. Aile birlikteliği içinde yer alan toplumsal rollerin, normların, sembollerin ve kültürel pratiklerin değişime uğramasıyla ailelerin parçalanması çocukların korunmaya muhtaç hale gelmesine neden olabilmektedir. Çocukların çeşitli nedenlerle (yetersiz bakım, istismar, biyolojik aile tarafından istenmeme vs.) biyolojik ailelerinin yanında kalmasının mümkün olmadığı düşünüldüğünde; bir süre yanında yaşadığı biyolojik ailesi veya bu aileden ayrılış nedeni çocuğun kendi benliğine dair izlenimlerini etkileyebilmektedir. Sağlıksız aile ortamında büyüyen, olumsuz rol modeller edinen, maddi veya manevi ihtiyaçları karşılanmayan çocuğun benlik algısı olumsuz etkilenmektedir (Üstün ve Akman, 2002: 231). Böyle durumlarda devlet, çocuğu koruma altına almakta ve sağlıklı bir ortamda büyümesi için çeşitli politikalar üretmektedir. Bu politikalar içerisinde kurum bakımı çocuğun benlik gelişimi açısından daha yararsız görünmektedir. Güçray (1993: 63)'ın yaptığı araştırmada kurum bakımında ebeveyn yerine bakım verenlerin, çok sayıda çocuğun bakımını sağlama sorumluluğu nedeniyle çocuklar tarafından fazla “otoriter” ve “ilgisiz” olarak tanımlandığı ve bunun çocukların özsayıgı gelişiminde olumsuz etkileri olduğu ayrıca kurum bakımından önce biyolojik ailesinin yanında yaşayan çocukların özsayıgı düzeylerinde bir değişiklik olmadığı, çocukların öncesinde de yetersiz ilgi görmesi nedeniyle benlik gelişimlerinin olumsuz olduğu vurgulanmaktadır. Türkiye’de 2005 yılından itibaren kurum bakımlarında iyileştirmeler yapılmıştır. Kışla tipi büyük mekanlar yerine küçük, daha az sayıda çocuğun kaldığı, aile ortamına yakın ev tipi kurumlara geçiş yaşanmasıyla çocukların özsayıgılarının geliştiği ve benlik algılarında daha olumlu etkiler ortaya çıktığı görülmüştür. Ancak yapılan iyileştirmelere rağmen çocuklar için benlik algılarının olumlu gelişmesi adına, aile yanında desteklenmeleri mümkün olmayan durumlarda koruyucu aile hizmeti ya da evlat edinmenin daha olumlu sonuçlar getireceği düşünülmektedir (İzci ve Mazman, 2020: 164). Koruyucu aile hizmeti ya da evlat edinme durumunda çocuk sağlıklı bir aile ortamında, olumlu rol modeller edinerek, toplumsal değer ve sembolleri olumlu biçimde içselleştirebileceği ortamda büyüme imkanına sahip olacaktır.

Aileye giriş hikayeleri de benliğin şekillenmesinde önemli bir yer kaplamaktadır. Kişinin yaşamının başlangıcı olan doğum hikayeleri bireyin benliğini olumlu veya olumsuz etkileyebilmektedir. Bu noktada küçük yaşta evlat edinilen ya da koruyucu aile bakımı altına alınan çocukların doğum hikayeleri eksik kalmaktadır. Bunun yerine kalpten ebeveynler evlat

edinilme/koruyucu aile olma süreçlerini çocuğa aktarmaktadır. Örneğin “Seni ilk gördüğümüz anda bizim çocuğumuz oldun.” ifadesiyle çocuğun doğum anına benzer bir anı anlatılmaktadır. Yapılan araştırmalarda çocuğa durumun açıklanma şekline göre çocuğun benlik algısının değiştiği vurgulanmıştır. Ebeveynlerinin kendilerine her zaman açık davrandığını, seçilmiş bir çocuk olduğunu, kaderin onları bir araya getirmeyi seçtiğini belirten çocukların benlik saygısının; durumun gizlendiği, farklı hissettirilen, olumsuz bir anlatı içeren anısı olan çocukların benlik saygısına daha yüksek olduğu belirtilmiştir (Kranstuber ve Kellas, 2011).

Yapılan araştırmalar göz önünde tutulduğunda, evlat edinilmiş çocukların benlik oluşumu hem biyolojik ebeveynleriyle hem kalpten ebeveynleriyle kurdukları bağa göre gerçekleşmektedir. Çocuğun biyolojik aileden ayrılışı, kalpten aileyle ilk bağları ve sonrasında evlat edinme/koruyucu aileliğe yönelik anılarının çocuğun toplumsal rollere yüklediği anlamı şekillendirdiği düşünülmektedir.

1.3.4. Çocuksuzluk, Kalpten Ebeveynlik ve Sosyal Damga

Evlat edinen ya da koruyucu aile olan bireylerin benlik algıları ve benliklerini sunma biçimleri toplumla etkileşimleri çerçevesinde şekillenmektedir. Gönüllü ya da gönülsüz çocuksuzluğun toplumda kabul görmemesi, biyolojik olarak çocuk sahibi olamayan veya biyolojik olarak çocuk sahibi olabilse bile tercih etmeyen bireyler üzerinde bir damgalanmaya neden olmaktadır. Bunun yanında toplumda ailenin kan bağına dayalı olması gerektiği yönündeki düşünceler evlat edinme ve koruyucu ailenin ikinci planda görülmesine neden olabilmektedir.

Goffman’ın damga teorisine baktığımızda damga, bireylerin toplumdaki kabul edilmiş normlara uyum sağlamaması durumunda toplum tarafından itibarsızlaştırılması olarak adlandırılabilir (Bal, 2014: 54). Ona göre damgalanan birey “sosyal açıdan tamamen kabul görme vasfından men edilmiş”tir (Goffman, 2019: 21).

Goffman, damganın üç tipi olduğunu öne sürer. Birincisi, bedenin korkunçlukları yani fiziksel deformasyonlardır. İkincisi; ruh hastalıkları, bağımlılık, eşcinsellik gibi bireysel karakter bozukluklarıdır. Üçüncüsü ise ırk, ulus ve din gibi etnolojik damgalardır (Goffman, 2019: 31). Goffman’ın sınıflandırmasının görünebilirlik, kontrol edilebilirlik ve kalıtsallık temelinde olduğu söylenebilir (Özmen ve Erdem, 2018: 192). Görülebilir damgalar (fiziksel deformasyon, ten rengi, obezite gibi) itibarsızlaştırılmış bireyi temsil ederken, gizlenebilir damgalar (ruh hastalıkları, infertilite gibi) itibarsızlaştırılması ihtimal dahilinde olan bireyi temsil etmektedir (Goffman, 2019: 30-46). Gizlenebilir damgaya sahip bireyler diğer bireylerden durumlarını saklama eğilimi gösterebilir ancak saklama davranışı iç huzursuzluk,

kaygı gibi duyguları ortaya çıkarmaktadır. Damgaya sahip birey, damgayı içselleştirebilmektedir. İçselleştirme durumunda; öz saygı ve itibarın zayıflaması, suçluluk ve utanç duyguları hissetmesi, kendini içinde bulunduğu toplumun bire üyesi olarak görmemesi nedenleriyle diğer bireylerden kaçma davranışı sergileyebilmektedir (Özmen ve Erdem, 2018: 193-195).

Koruyucu aile veya evlat edinen ailelere bakıldığında; yalnız ebeveynler, biyolojik olarak çocuk sahibi olamayanlar, biyolojik olarak çocuk sahibi olmayı tercih etmeyenler, biyolojik çocukları olsa da kalpten ebeveynliği tercih edenler olduğu görülmektedir. Literatürde gönüllü çocuksuzluk/kendi isteğiyle çocuk sahibi olmamak *childfree* ve bir amacı olup olmadığı belirtilmeden çocuksuzluk *childless* şeklinde adlandırılmaktadır. Genel olarak toplum tarafından çocuksuz aileler, “tam aile” olarak tanımlanmamaktadır. Bunun yanında kan bağına verilen önem evlat edinme ya da koruyucu aile olma yoluyla kurulmuş ebeveynliklerin tam anlamıyla kabul görememesine sebebiyet verebilmektedir.

Ebeveyn olmanın idealleştirilmesine bağlı olarak bireylerin çocuk sahibi olmayı, kendileri olmak ve çocuk için kendisinden fedakârlık etmek arasında bir seçim yapması olarak görmeleri sonucunda çocuksuzluğu tercih etmeleri gönüllü çocuksuzluk olarak adlandırılmaktadır (Özcan Elçi, 2020: 28). Badinter (2011: 12) kadınlar açısından baktığında bu durumun, anneliğin işlevlerinin ve yoğunluğunun artmasına karşılık kişisel çıkarlar ve annelik arasında bir öncelik belirlenmesine neden olduğu, böylece kadınlar için “anneliği benimsemek, reddetmek ya da müzakere etmek” seçeneklerini ortaya çıkardığını ifade etmektedir. Ebeveyn olmanın bir zorunluluk, anneliğin içgüdüsel ve tüm kadınların bir gün sahip olmak istediği bir rol olarak görüldüğü toplumlarda, ebeveyn olmak kutsaldır ve rolün içselleştirilmesi gerekir. Natüralist bakış açısından kadının görevi doğurmak, erkeğin görevi ise anneye çocuğun güvenliğini ve geçimini sağlamaktır (Sever, 2015: 73). Kadınlık, annelik üzerinden açıklandığından çocuksuzluğu tercih eden kadınların kadınlığından şüphe edilmekte, bencil ve sorumsuz olarak görülmektedir (Özcan Elçi, 2020: 28). Gönüllü olarak çocuk sahibi olmayan, evli ve heteroseksüel bireylerin toplumsal normlardan bilinçli olarak saptıkları düşünülerek gönülsüz çocuksuzlara göre daha fazla sosyal damgalanmaya maruz kaldıkları düşünülmektedir (Eke, 2020: 82).

Gönülsüz çocuksuzluğun en önemli sebeplerinden olan infertilite, üreme işlevinin azalması ya da kaybolması anlamına gelmektedir. Halk dilinde verimsizliği çağrıştıran “kısırlık” olarak ifade edilmektedir. İnfertilite, sağlık ile ilişkili olmasının yanında psiko-sosyal sonuçların ortaya çıkmasına sebep olmaktadır. İnfertil çiftler; depresyon, kaygı, yalnızlık, suçluluk gibi olumsuz durumlarla başa çıkmak zorunda kalabilmektedir. Toplumda aile

olmanın çocukla sağlanabileceğinin düşünülmesi çiftlerin toplumsal baskı, damgalanma ve dışlanmaya maruz kalmasına neden olabilmektedir. Sosyal rol eksikliği (anne/baba, kayınvalide/kayınpeder, hamile, lohusa) nedeniyle diğer bireylerle iletişimleri olumsuz etkilenebilmekte ve benlik saygısında azalma meydana gelebilmektedir. Yapılan araştırmalar, kadınların erkeklerden daha çok toplumsal baskıya maruz kaldığını ve bu nedenle infertiliteye bağlı olarak depresyon, kaygı, öfke gibi duyguları daha yoğun yaşadıklarını ortaya koymaktadır (Şimşek, 2017: 62).

Çocuksuz çiftlerin üzerinde kurulan toplum baskısı, infertilite ile mücadele eden çiftlerin bu baskıları içselleştirmesine ve evliliği sonlandırmasına sebebiyet verebilmektedir (Bilis, 2019: 45). Özellikle infertilitenin sebebinin çiftlerden yalnızca birinin olması, eşinin ebeveyn olma rolünü engellediği düşüncesiyle suçluluk duymasına, zamanla eşinden uzaklaşmasına neden olabilmektedir. Sağlıklı bir ilişki sürdüren çiftler, toplumsal baskı ve psikolojik sorunlara bağlı yaşanan iletişim sorunları gibi sebeplerle ilişkilerini sonlandırabilmektedir (Şimşek, 2017: 62). TÜİK verilerine bakıldığında çocuk sahibi olamamak, 2016 Türkiye Aile Yapısı Araştırması'na göre %3,4; 2021 Türkiye Aile Yapısı Araştırması'na göre %1,1 oranla boşanma nedenleri arasında yer almaktadır. TÜİK'in İstatistiklerle Çocuk 2021 araştırmasında 2017 ve 2021 yılları arasında yer alan koruyucu aile ve evlat edinme oranlarındaki artış dikkate alındığında, boşanma nedenleri verilerinde çocuk sahibi olamamanın zaman içinde azalan oranının, toplumda bu konuda baskının azalması ve çiftlerin alternatif çocuk sahibi olmak konusunda bilinçlenmesi ile ilişkili olabileceği düşünülmektedir²⁵.

Bazı toplumlarda, evlat edinme ya da koruyucu aileliğin toplumsal kabulünün zor olduğu yapılan araştırmalarda ifade edilmektedir. Kan bağına verilen önem, dini bakış açısı veya ekonomik nedenlerin oluşturduğu önyargıyla evlat edinmenin onaylanmadığı görülebilmektedir. Bu durum hem ebeveynlerin hem çocuğun zaman zaman damgalanmasına neden olmaktadır. Damgalanma; acıma, olumsuz mesaj içeren söylemler, bakışlar şeklinde gerçekleşebilmektedir (Gökçe, 2018: 56-58). Evlat edinme hakkında kullanılan dile bakıldığında "gerçek çocuk", "kendi çocuğu" olarak kullanılan ifadelerin genellikle biyolojik çocuklara ithafen kullanıldığı görülmektedir. Bu durum, evlat edinmenin biyolojik ebeveynlikten daha aşağıda, daha az güçlü, daha az sevgi dolu olduğu fikrini pekiştirmektedir. Bununla birlikte Bartholet evlat edinen ebeveynlerin denetlendiği ancak biyolojik ebeveynlerin denetlenmediği yapının, evlat edinmenin temelde daha aşağıda olduğuna dair bir mesaj

²⁵ https://www.tuik.gov.tr/media/announcements/istatistiklerle_cocuk_2021.pdf (erişim tarihi: 15.08.2024).

içerdiğini düşünmektedir (akt. Mial, 1996: 310). Yapılan araştırmada evlat edinen ebeveynlerin kişisel deneyimlerini olumlu nitelendirdikleri ancak toplumdaki olumsuz inançları algıladıklarını belirtir. Buna göre toplumun bu konuda üç ana fikri bulunur: biyolojik bağ sevgi için önceliklidir bu nedenle evlat edinmede bağlanma ikinci derecededir, evlat edinilen çocukların genetik geçmişleri bilinmediğinden çocuklar ikinci derecededir, evlat edinen ebeveynler gerçek ebeveyn değildir (Mial, 1996: 311).

Evlat edinme hakkında mikro agresyonları konu edinen bir araştırmada evlat edinme hakkında çocuğunu evlat edindirmiş biyolojik ebeveynlere, evlat edinen ebeveynlere ve evlat edinilmiş çocuklara söylenen iyi niyetli ya da yargılayıcı cümlelerin altında yatan damgalayıcı ifadeler yer verilmiştir. Buna göre biyolojik ailelere söylenen "Çocuğunuzu nasıl terk edebilirsiniz? Çocuğunuzun sizinle olması gerekir yabancılarla değil.", "Onu vermek hayatını mahvedebilir. İstismar edecek bir yabancıya verebilirsiniz." gibi ifadelerle kalıcı ve gerçek ailenin sadece biyolojik olabileceği vurgusu yapıldığı düşünülmektedir. Bunun yanında birçok evlat edinilen bireyin biyolojik ailesini bulduğunda ona teşekkür edeceğini çünkü çok iyi bir hayat yaşadığını söylemesinin aslında "İyi ki beni sen yetiştirmedin." anlamına gelen bir hakaret olduğu düşünülmektedir. Evlat edinen ebeveynlere yönelik ise "Kendi çocuğun var mı?", "Çocuğundan hiç korkmuyor musun?" gibi ifadelerin evlat edinme ilişkilerinin kalıcı olmadığı, evlat edinilenin kötü özelliklere sahip olma olasılığının yüksek olduğuna dair bir izlenim oluşturduğu görülmektedir. "Çocuğunuz evlat edinildiği için çok şanslı hissediyor olmalı.", "Size nasıl böyle davranabilir? Onun için yaptığınız şeyleri bilmiyor mu?" şeklinde evlat edinilene yönelik çocuğun evlat edinildiği için minnettar olması gerektiği beklentisi olduğu görülmektedir. Bu bakış açısıyla çocuk, ona ikinci bir şans verildiği için hep mutlu olmalı, evlat edinilmesi hakkında olumsuz duygulara sahip olmamalıdır (Baden, 2016: 13). Bu konuda yapılan yorumlar arasında çok boyutlu değerlendirilebilecek bir ifade göze çarpmaktadır: "Çocuklarınızı evlat edinerek onlar için çok şey yapmış olsanız da kendi çocuklarınız olana kadar bir anne ile çocuk arasındaki bağı gerçekten anlayamazsınız." Burada evlat edinilen çocuğun kendi çocukları olmadığı, evlat edinilenin sahte ve yetersiz olduğu ancak fedakâr bir kurtarıcı olduğu, biyolojik ebeveynliğin "gerçek" olduğu vurgusu yapılmaktadır (Baden, 2016: 18). Bu ifadeler dikkate alındığında toplumda bazı kişiler tarafından evlat edinme ve koruyucu aileliğe yönelik tam bir kabulün sağlanmadığı görülmektedir.

Toplumsal açıdan kan bağına dayanmayan ebeveynliğin kabul görmediğini düşünen kalpten ebeveynler ise damgalanmaktan korunmak amacıyla farklı yöntemler geliştirebilmektedir. Hem kendilerinin hem de çocuğun damgalanmasından endişe duyularak evlat edinmenin toplumdan ve çocuktan gizlenmesi durumu söz konusu olabilmektedir.

Toplumdan dışlanma korkusuyla evlat edinmenin gizlenmesi bazı filmlerde de ele alınmıştır. Bu filmlerden Can ve Albüm filmlerinde evlat edinmek için yasal olmayan yollara başvurulması ya da yasal sürecin gizlenmesinin ardından ebeveynlerin sosyal çevrelerini değiştirerek biyolojik ebeveyn gibi davranmasıyla, çocuk sahibi olamama nedeniyle yaşanan damgalamadan ve çocuğun biyolojik ailesi olmaması nedeniyle yaşayabileceği damgalamadan korunmayı amaçladığı görülmektedir (Bilis, 2019). Uzman görüşleri gerçeğin çocuktan gizlenmesinin çocuk psikolojisi açısından yıkıcı olabileceği ve kalpten ebeveynlerle çocuk arasındaki güvene dayalı bağın zedelenebileceğini belirterek okul öncesi 4-6 yaş döneminde çocuğa durumun açıklanması gerektiğini ifade etmektedir²⁶. Ancak buna rağmen evlat edinildiğini yetişkinlikte öğrenen bir çocuklar bulunmaktadır (Baden, 2016: 8). Evlat edinmenin gizlenmesiyle, bireylerin karşıdakiler üzerinde oluşturacağı olumsuz izlenimi göz önünde bulundurarak benliklerini ve kimliklerini sunarken izlenim denetimi sağladıkları söylenebilir.

Evlat edinme ve damgalanma ile ilgili literatür incelendiğinde, evlat edinme üçlüsü olarak adlandırılan evlat edinen, evlat edinilen ve biyolojik ebeveynlere yönelik damgalamaların söz konusu olduğu görülmektedir. Evlat edinmenin "kısırlık ve gayri meşruiyetin ikiz damgası"na neden olduğu belirtilmektedir (Wegar, 2000: 363). Aile kurmanın birincil yolunun kan bağına dayandığının düşünülmesi nedeniyle biyolojik çocuk sahibi olmak yerine çeşitli sebeplerle duygusal bağlara dayanan bir aile kuran kalpten ailelerin, çeşitli ifadelerle damgalara maruz kaldığı anlaşılmaktadır.

²⁶ <https://www.korev.org.tr/files/document/evlat-edinildiginin-soylenmesi.pdf> (erişim tarihi: 20.08.2024).

İKİNCİ BÖLÜM

ARAŞTIRMANIN METODOLOJİSİ

2.1. Araştırmanın Konusu ve Önemi

1960'lı yıllarda internetin oluşması için atılan adımlar sonrasında 1969 yılında ABD Savunma Bakanlığı tarafından oluşturulan ARPANET ile başlangıçta yalnızca dört bilgisayar arasında bilgi aktarımı sağlanmıştır. 1989'da Tim Barnes Lee tarafından World Wide Web (WWW) kurularak; internette üretilmiş metin, grafik, fotoğraf gibi her türlü arşivlenmiş belgeye ulaşım World Wide Web hizmeti ile sağlanmaya başlanmış, böylece internet küreselleşmiştir (Başlar, 2013: 824).

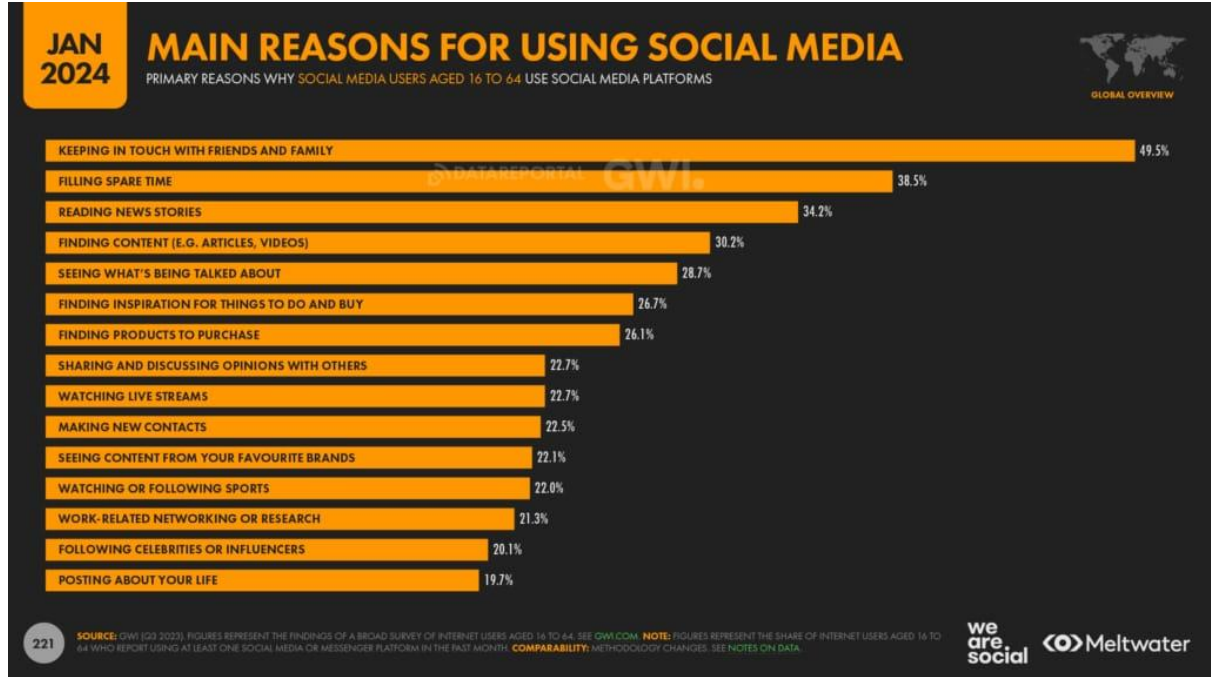
Web sürekli değişim içerisinde. İlk dönemleri web 1.0 olarak adlandırılmaktadır. Web 1.0 kişilerin veya kurumların sunduğu bilgiye genellikle tek yönlü iletişim sağlaması nedeniyle kitap okumaya benzetildiğinden bazı araştırmacılar tarafından “çevrimiçi kütüphane” olarak isimlendirilmiştir. (Kozinets 2015: 7; Latorre, 2021: 344). 1996'dan 2004 yılına kadar süren ilk dönem sonrasında yaşanan teknolojik gelişmeler sonucunda Web 2.0'a geçiş yaşanmıştır. Web 2.0 ise blogları, yorumları, sosyal ağları içeren ve karşılıklı üretim sağlayan, etkileşimli yapıya sahip dijital ortamı ifade etmektedir. Web 2.0'da sosyal ortamlar, sanal ve artırılmış gerçeklikler ve sürekli üretilen bilgi söz konusudur (Latorre, 2021: 344).

Bireylerin yalnızca tek yönlü iletişimine olanak sağlayan, bilginin web sayfası tarafından kontrol edildiği web 1.0 teknolojisinden web 2.0 teknolojisinin etkileşimli iletişim modeline geçiş yaşanmasıyla internet kullanıcıları artık yalnızca bilgi edinen konumunda değildir, içerik üretip bilgi paylaşan konumuna gelmiştir. Günümüzde internet kullanıcıları tarafından en yaygın kullanılan siteler, sosyal medya siteleridir. Sosyal medya, çevrimiçi kullanıcılar tarafından oluşturulan içeriklerin yer aldığı, kolektif kullanıma uygun, etkileşimli internet siteleridir. Sosyal medya platformları bireye farklı konularda paylaşım yapabilme, bu paylaşımlara anında yorum yapabilme, çeşitli topluluklara dahil olabilme, iletişim kurma ve sürdürme imkanları sağlamaktadır (Apak, 2022: 26).

Sosyal medya, insanlar arası etkileşimin yapısını değiştirerek farklı sosyalleşme deneyimleri ortaya çıkarmıştır (Atalay, 2019: 183). Yer ve mekân fark etmeksizin insanların birbirleriyle iletişim kurmalarını sağlaması ve kolay kullanımı sayesinde sosyal medya platformları kısa sürede yaygınlaşmış, hayatın her alanında kullanılmaya başlanmıştır (Çalışkan ve Mencik, 2015: 255). We Are Social (2024) verilerine göre, dünyada 5 milyarın üzerinde sosyal medya kullanıcısı bulunmaktadır. Sosyal medya kullanıcıları, günde ortalama 2 saat 23 dakikalarını sosyal medya platformlarında geçirmektedir. Bireylerin sosyal medyayı kullanım

nedenlerine bakıldığında, ilk üç sırada; %49,5 oranında arkadaş ve aileleriyle iletişimde kalmak, %38,5 oranında boş zamanlarını doldurmak, %34,2 oranında haberleri ve gündemi takip etmek için sosyal medya platformlarını kullanmak yer aldığı görülmektedir²⁷.

Görsel 2. 1. Dünyada Sosyal Medya Platformu Kullanmanın Temel Nedenleri²⁸

Bireylerin kullanım amaçlarına göre sosyal medya platformları çeşitlilik göstermektedir. Yapılan araştırmada günümüzde en yaygın kullanılan sosyal medya platformlarında %16,5 oranla ilk sırada fotoğraf ve video paylaşımı odaklı Instagram yer almaktadır. Bunu %16,1 ile Whatsapp, %12,8 ile Facebook takip etmektedir²⁹.

Instagram'ın İOS ve android cihazlar tarafından kullanılabilir olması ve kolay paylaşım yapma imkânı sağlaması yaygın kullanım olanağı sunmaktadır. Instagram'ın sağladığı özelliklere bakıldığında; ilk olarak gönderi kısmında fotoğraf ve video paylaşımı yer almaktadır. Paylaşılan fotoğraf ve videolara açıklama yazıları yazılabilmekte, kişi etiketi yapılabilmekte, konum bilgisi ve hashtag eklenebilmektedir. Paylaşılan gönderilere yorum yapılabilmek imkânı ise karşılıklı etkileşimin en önemli unsurlarındandır. Bunun yanı sıra kişilerarası mesajlaşma, 24 saat boyunca kayıtlı kalabilen canlı yayın, 24 saat sınırlı fotoğraf ve video paylaşımı hikâye, hikayeleri profilde sabitleme olanağı sunan öne çıkanlar, aynı etiketli

²⁷ <https://wearesocial.com/uk/blog/2024/01/digital-2024-5-billion-social-media-users/> (erişim tarihi: 17.01.2025).

²⁸ <https://wearesocial.com/uk/blog/2024/01/digital-2024-5-billion-social-media-users/> (erişim tarihi: 17.01.2025).

²⁹ <https://wearesocial.com/uk/blog/2024/01/digital-2024-5-billion-social-media-users/> (erişim tarihi: 17.01.2025).

farklı paylaşımlara ulaşmayı sağlayan hastag gibi imkanlar sağlamaktadır (Yıldırım Atlı, 2021: 40-41).

Bireyler Instagram üzerinden takip etme seçeneği ile diğerleriyle yüz yüze kurduğu iletişimi dijital ortama taşıyarak sürdürmeye devam edebilmektedir. Instagram, birbirini tanıyan insanların iletişimlerini farklı bir alanda sürdürmesine olanak sağlamasının yanında ortak ilgi alanlarına sahip bireylerin de birbirleriyle bilgi akışı içinde olmasını sağlamaktadır. Instagram kullanıcılarından ortak ilgi alanına sahip bireyler arasında ebeveynlik rolü dikkat çekmektedir. Ebeveynlerin çocukla ilgili konularda diğer ebeveynlerle bilgi alışverişinde bulunmak için sosyal medya platformlarının etkileşimli yapısından yararlanabildikleri görülmektedir. Ebeveynler, Instagram üzerinden yaşam tarzlarını, eğitim, sağlık, beslenme gibi süreçlerde yaşadıkları deneyimleri paylaşmaktadır. Ebeveynlerin yaşadıkları ebeveynlik deneyimleri ve çocukları hakkında sosyal medya üzerinden sürekli paylaşım yapmaları sharenting olarak adlandırılmaktadır. Kelime, “share (paylaşım)” ve “parenting (ebeveynlik)” kelimelerinin birleşiminden oluşmaktadır. Kavramın net bir Türkçe karşılığı bulunmamakla birlikte “paylaşan ana/babalık” olarak kullanıldığı görülmektedir (Erişir ve Erişir, 2018: 53). Ebeveynler, çocuklarıyla ilgili paylaşımlarıyla hem kendisi hem çocuk için dijital kimlik inşa etmektedir. Sosyal medya üzerinden ebeveynlerin, annelik/babalık kimliğini yapılandığı ve kendi dijital kimliklerini inşa ettiği düşünülmektedir. Berger ve Luckmann medyanın değer, anlam, kültürel kod ve kimliklerin inşasında önemli rol oynadığını düşünmektedir (Bauer vd., 2023: 101-104).

Goffman’a göre bireyler, benlikleri hakkında seyircilerin sahip olmasını istediği izlenime göre performans sergilemektedir. Instagram ise benlik sunumu için bir platform sağlamaktadır. Bireyler, takipçilerine sundukları fotoğraf, video ve yazıları seçerek “Instagram benliği/kişiliği” oluşturmaktadır. Sharenting pratiğiyle ebeveynler, çocukları hakkında bilgiler paylaşarak kendi değerlerini olumlu şekilde yansıtan bir imaj oluşturabilmektedir. Çocuğun başarıları, yetenekleri sayesinde olumlu bir imaj oluştururken çocuğun takdir edilmeyecek davranışları nedeniyle olumsuz imajlarla da karşılaşabilmektedir (Bauer vd., Bauer: 101-104).

Günümüzde alternatif çocuk sahibi olma pratikleri arasında yer alan koruyucu ailelik ya da evlat edinme yoluyla ebeveyn olmuş bireyler de Instagram’da bilgi ve deneyimlerini paylaşarak bu konu hakkında diğer kullanıcılara bilgi vermektedir. Böylece alternatif yollarla çocuk sahibi olanların yaşadıkları süreçler, olumlu ve olumsuz deneyimler hakkında daha fazla bilgi edinmek mümkün olmaktadır. Bununla birlikte kalpten ebeveynlerin Instagram üzerinden nasıl benlik sunumu gerçekleştirdiği, “annelik”, “babalık” ve “aile” kavramlarına nasıl anlamlar yüklendiği ve bu kavramların yeniden inşası dikkat çekmektedir.

Sosyal medyanın etkileşimli yapısı sayesinde koruyucu ailelik yapan ya da evlat edinen bireylerin kullandığı hesaplarda paylaşılan gönderilere yapılan yorumların da toplumun bu konuya dair görüşlerini yansıttığı düşünülmektedir. Bu bağlamda; kalpten ebeveynlerin kullandığı Instagram hesaplarında koruyucu ailelik ya da evlat edinmenin nasıl yansıtıldığı; kalpten ebeveynlerin annelik, babalık ve aileye yükledikleri anlam; alternatif yollarla çocuk sahibi olan bireylerin yaşadıkları süreç ve deneyimler; kalpten ebeveynlerin benlik sunumu; koruyucu ailelik ve evlat edinmeye dair damgalama araştırmanın konusunu oluşturmaktadır. İlgili literatür incelendiğinde evlat edinme veya koruyucu aileliğe dair görüşlerin ve evlat edinen veya koruyucu aile olan ebeveynlerin deneyimlerinin sosyal medya üzerinden nasıl yansıtıldığının incelendiği bir çalışmaya Türkiye özelinde rastlanmamıştır. Çalışmanın, evlat edinme ve koruyucu ailelik süreçlerinin toplumsal açıdan görünümünün daha anlaşılır olmasını sağlayarak literatürdeki bu boşluğu dolduracağı düşünülmektedir.

2.2. Araştırmanın Amacı ve Problemleri

Bu çalışmada; biyolojik olmayan bağlarla kurulmuş ebeveynliklerin toplumsal olarak nasıl inşa edildiği, ebeveynlik bağlarının nasıl kurulduğu, kalpten ebeveynler ve Instagram’da gönderilerine yorum yapan kullanıcıların annelik, babalık ve aileye nasıl anlam yüklediği, günümüzde yaygın kullanılan sosyal medya uygulamalarından Instagram’da evlat edinme ya da koruyucu aile olmanın nasıl yansıtıldığını anlamak amaçlanmaktadır. Bu amaç doğrultusunda aşağıdaki alt problemlere de cevap aranmaya çalışılmaktadır:

- Koruyucu ailelik ve evlat edinme nedir?
- Koruyucu ailelik ya da evlat edinmeye karar verme sürecinde etkili olan olumlu ve olumsuz etkenler nelerdir?
- Kalpten ebeveynler ve Instagram’da gönderilerine yorum yapan kullanıcıların ebeveynliğe ve aileye yükledikleri anlam nelerdir?
- Instagram’da kalpten ebeveynler yaşadıkları sürecin hangi yönlerini, nasıl yansıtmaktadır?
- Kalpten ebeveynler Instagram üzerinden benlik sunumunu nasıl gerçekleştirmektedir?
- Instagram’da paylaşılan gönderilere yapılan yorumlarda dikkat çekici unsurlar nelerdir?
- Koruyucu ailelik ve evlat edinmeye ilişkin toplumun bakış açısı nedir?
- Instagram’da evlat edinme/koruyucu aile olan hesaplar nasıl bir sosyal ağ oluşturmaktadır?
- Evlat edinme/koruyucu ailelik ile ilgili kullanılan ortak semboller nelerdir ve neyi ifade etmektedir?

2.3. Araştırmanın Yöntemi

Web teknolojilerinde yaşanan gelişmelerle internet daha kolay kullanıma sahip olmakta ve yaygınlaşmaktadır. Günümüzde her yaştan insan interneti gündelik hayatının birçok alanına dahil etmektedir. Web 2.0 teknolojisinin etkileşimli yapısı sayesinde çevrimdışı sosyal hayatın çevrimiçi ortamlara taşınması sağlanarak dijital bir kültür ve dijital bir toplum oluşturulmaktadır. Bu durum, sosyal bilimlerin araştırma sahasını genişletmekte ve araştırmalarda kullanılan yöntemlerin çeşitlenmesini sağlamaktadır (Dereli, 2022: 450; Aygül ve Apak, 2019:154).an

Dijital kültürün incelenmesini içeren yeni araştırma yöntemlerinden biri netnografidir. Netnografi, etnografinin çevrimiçi ortamlara uyarlanmış hali olarak tanımlanabilir. Etnografi ise; toplulukları gündelik hayatlarının içerisinde inceleyen, topluluk hakkında detaylı bilgi edinme, anlama ve betimlemeyi amaçlayan bir yöntemdir (Özbaş Anbarlı, 2020: 90). Ortak kültüre sahip toplulukların değerleri, davranışları, kullandıkları dil ve etkileşim ilgi alanına girmektedir (Creswell, 2014: 92). Etnografik araştırmalarda derinlemesine görüşme, katılımlı gözlem, katılımsız gözlem, doğal konuşma dilinin söylem analizi gibi veri toplama teknikleri kullanılabilmektedir (Balamir, 2023: 66). Ancak etnografiyi diğer yöntemlerden ayıran önemli özelliği doğrudan gözleme dayalı olmasıdır. Yapılan görüşmeler, incelenen belgeler de araştırmada önemli bir rol oynasa da gözlem, etnografik araştırmalarda aktif bir rol oynamaktadır (Gobo, 2011: 15). Etnografinin gözleme dayalı olması nedeniyle saha vurgusu yapılmaktadır. Zaman ve mekân gibi çevrimdışı dünyaya ait bağlam dijitalleşmeyle birlikte dönüşmekte, geleneksel anlamdaki “saha” yerini sosyal medya ağlarına bırakmaktadır. Etnografi, çevrimiçi mekânda gerçekleştirildiğinde *çevrimiçi etnografi*, *sanal etnografya*, *siber-etnografya*, *internet etnografyası*, *netnografi* gibi farklı şekillerde isimlendirilmektedir. Aralarında küçük farklılıklar olmakla birlikte bu adlandırmalar etnografinin çevrimiçi ortama uyarlanmasını temsil etmektedir (Büker-Alyanak, 2014’ten akt. Dereli, 2022: 466). İki yöntem arasındaki en önemli benzerlik sosyal grupları gündelik hayatları içerisinde, doğal ortamlarına müdahale etmeden incelemeyi hedeflemeleridir (Dahan ve Levi, 2012: 36). Etnografi ve netnografi arasında bazı farklılıklar da bulunmaktadır. Netnografi, geleneksel etnografiden daha hızlı, basit ve düşük masraflıdır. Netnografinin araştırma alanı internet olduğu için daha kolay erişilebilir, araştırmacı dünyanın başka yerindeki bir gruba dahil olup bilgi edinebilir, gözlem yapabilir. (Dahan ve Levi, 2012: 37). Kozinets (2006’dan akt. Yıldırım Atlı, 2021: 5) netnografinin araştırmacıya “gözünmezlik elbisesi” sayesinde avantaj sağladığını ifade etmektedir. Böylece netnografi, araştırma sahasında doğal bir gözlem imkânı sunmaktadır. Bununla birlikte yazılı dokümanlara tekrar ulaşabilme fırsatı da yöntemin avantajlarından

biridir (Yıldırım Atlı, 2021: 5). Fakat kullanılan yöntemde avantajların yanında dezavantajlar da bulunmaktadır. İnternet ortamında elde edilen verilerin güncellenmesi veya yok olması durumu söz konusu olabilir. Bu nedenle incelenecek alan, uzun vadede günlük olarak takip edilmelidir (Ersöz Karakulakoğlu, 2020: 83). Bununla birlikte sanal ortamda dürüst olmama, katılımcı kimliklerinin zor tespit edilmesi gibi dezavantajları da bulunmaktadır (Yıldırım Atlı, 2021: 5).

Bu tez çalışmasında, bireylerin koruyucu aile olma ya da evlat edinme süreçlerinin sosyal medyadaki yansımaları, toplumun koruyucu ailelik ve evlat edinmeye ilişkin görüşlerini anlamak ve betimlemek amaçlandığı için nitel araştırma yöntemi tercih edilmiştir. Bu doğrultuda sosyal medya platformu olan Instagram’da koruyucu aileler ya da evlat edinen ailelere ait 7 hesap belirlenmiştir. Nitel araştırmalardaki örneklem seçimi, nicel araştırmalardaki sayısal çokluğa dayanmamaktadır. Bu tür araştırmalarda derinlemesine bilgi edinmek amaçlandığından örneklem grubu belirlenirken araştırma amacına ve koşullarına uygun, derinlemesine incelemeye olanak tanıyan örneklem sayısı yeterli görülmektedir (Bal, 2016: 94). Bu nedenle hesapların belirlenme aşamasında; yeni bir Instagram hesabı oluşturduktan sonra evlat edinme ve koruyucu ailelik hakkında paylaşım yapılan hesaplar gözlemlenmiş, içlerinden bu konuda öne çıkan paylaşımları bulunan 7 hesap tespit edilmiştir. Tespit edilen Instagram hesaplarının koruyucu aile ya da evlat edinen ailelere ait olması; günlük yaşantıları, aileleri ve çocukları hakkında paylaşımları bulunması; koruyucu ailelik ve evlat edinme hakkında deneyimlerini paylaşması; bu alanda tanınan ve öne çıkan bir profiller olması hesapların örneklem grubuna seçilmesinde etkili olmuştur.

Verilerin toplanması ve elde edilen verilerin incelenmesinde netnografik desen kullanılmıştır. Netnografide üç tür veriden söz edilebilir. Bunlar arşivsel veri, saha notu verileri ve temin edilmiş veridir. Arşivsel veri, araştırmacının katılımı olmaksızın elde edilen verilerdir. “Saha notu verileri”, incelenen topluluktaki üye etkileşimleriyle ilgili araştırmacının gözlemlerine dayalı verilerdir. Temin edilmiş veri ise araştırmacının mesajlaşma veya yorum yapma gibi aktif katılımını içeren verilerdir (Kozinets, 2010: 98). Tez çalışması kapsamında bu verilerden “arşivsel veri” ve “saha notu verileri” kullanılmıştır. Instagram hesaplarındaki tüm veriler 22.07.2024- 09.02.2025 tarihleri arasında incelenmiştir. İncelenen hesapların gönderi açıklamaları ve yorumlarından elde edilen veriler MAXQDA 2020 programı kullanılarak kodlanmıştır. Kodlanan veriler ile temalar oluşturulmuştur. Veriler kategorik-betimsel olarak analiz edilmiştir.

2.4. Araştırmanın Kapsam ve Sınırlılıkları

Araştırmanın kapsamı evlat edinen ve koruyucu aile olan; çocukları hakkında gündelik paylaşımlarda bulunan; evlat edinme ve koruyucu ailelik hakkında deneyimlerini paylaşan; evlat edinmeyi ve koruyucu aileliği teşvik etmek amacı güden; takipçilerinin konu hakkında yorumlarda bulunduğu ve paylaşımları yapanın evlat edinme veya koruyucu ailelik hakkında önderlik yaptığı düşünülen hesaplarla sınırlandırılmıştır.

Dijital ortamda etnografik bir araştırma yürütürken veriler kamusal alana aitse izin alma gereksinimi olmadığı düşünülmektedir (Binark'tan akt. Bal, 2019: 124). Bu nedenle verilerin toplanması aşamasında etik değerler dikkate alınarak hesapların herkese açık olmasına dikkat edilmiştir. Ayrıca herkese açık bir hesapta araştırma yürütülmesi, araştırmacıya kimliğini gizleyerek katılımsız gözlem yapma imkânı sağlamaktadır. Bireylerin gözlemlendiğini fark etmemeleri nedeniyle araştırma alanındaki doğal ortamın gözlemlenebilmesi daha olasıdır.

Yapılan Instagram incelemesinde gönderi açıklamaları ve yorumları incelenerek veriler elde edilmiştir. Ancak 24 saat süreyle paylaşımda kalan hikayeler veri toplama zorluğu nedeniyle verilere dahil edilmemiştir. Instagram Hikayeleri gözlem yapmak amacıyla kullanılmıştır.

2 Ağustos 2024 tarihinde BTK (Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu) tarafından Türkiye'den Instagram'a erişimin kısıtlanmasıyla birlikte araştırmanın verilerinin görünürlüğü ve erişilebilirliği kısıtlanmıştır. Instagram aracılığıyla veri toplama ve araştırma yürütmenin uygulama kolaylığı olsa da teknolojik gelişmelerin bilimsel alanlara dahil edilmesinin politik doğasının bulunduğu söylenebilir.

Dijital veri toplama süreci saha araştırmalarına göre daha az maliyetli ve kolay ulaşılabilir. Ancak veriler daha fazla ve kaybolabilir. İncelenen dijital alanın teknik, politik vb. sebeplerle kapanabilmesi, verilerin silinebilmesi gibi riskler barındırmaktadır. Yaşanan erişim kısıtlılığı bu konuda bir örnek olarak gösterilebilir. Ayrıca sosyal medya incelemesi sırasında bireylerin kişisel hesapları incelendiğinden bireysel tercihe bağlı olarak hesaplarını kapatabilmeleri, araştırmaya dahil olabilecek gönderi veya yorumları silebilmeleri mümkündür. Dijital verilerin her an kaybolabilirliği araştırmanın sınırlılıkları arasındadır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ARAŞTIRMA BULGULARI VE DEĞERLENDİRME

Araştırmanın bu bölümünde Instagram'daki kalpten ebeveynlerin hesaplarından elde edilen veriler doğrultusunda evlat edinme ve koruyucu aileliğin sosyal medyada nasıl yansıtıldığının ortaya konulması amaçlanmaktadır. Bu amaç doğrultusunda Instagram hesaplarındaki görsel ve metinsel materyaller ayrıntılı bir şekilde gözlemlenmiş, detaylı alan notları çıkarılmış ve veriler analiz edilmiştir. Veriler kodlanarak temalar oluşturulmuş, sonrasında kategorik-betimsel analiz yapılmıştır.

3.1. Örneklem Dahil Edilen Instagram Hesaplarının Tanımlayıcı Nitelikleri

Araştırmaya dahil edilen Instagram hesapları çocuk sahibi olma yöntemlerinden evlat edinme veya koruyucu aileliği tercih eden ebeveynlerin kullandığı hesaplardan seçilmiştir. Hesaplar seçilirken takipçi sayıları, evlat edinme/koruyucu ailelik sürecinde yaşadıkları deneyimlere dair paylaşımları bulunması, sürecin gelişimini takip edebilmek adına uzun süredir sosyal medya platformunu kullanıyor olması dikkate alınmıştır. Örneklem dahil edilen hesapların tanımlayıcı niteliklerine aşağıdaki tabloda yer verilmiştir. Sonrasında çalışma kapsamına dahil edilen hesaplara kısaca değinilecektir.

Tablo 3. 1. Örneklem Dahil Edilen Instagram Hesaplarının Tanımlayıcı Nitelikleri

KULLANICI ADI	TAKİP Çİ SAYISI	TAKİ P EDİL EN SAYIS I	GÖNDE Rİ SAYISI	İLK GÖNDE Rİ TARİHİ	CİNSİY ETİ	MEDE Nİ DURU M	KORUYU CU AİLE/EVL AT EDİNER
@kalptenbaba	46,9 BİN	1.177	682	8 Kasım 2020	Erkek	Bekar	Evlat Edinme
@mavi.anne	3.216	1.986	1.273	23 Ağustos 2016	Kadın	Evli	Evlat Edinme
@gizem_eksiii	111 BİN	213	460	6 Ağustos 2018	Kadın	Evli	Evlat Edinme
@kalbiyolojikanne	3253	177	692	1 Ağustos 2016	Kadın	Evli	Evlat Edinme
@filyakucukaksoy	14,8 BİN	5.947	604	21 Ocak 2014	Kadın	Bekar	Koruyucu Aile
@elifadanin_annesi	10,6 BİN	1.322	1.686	5 Ağustos 2012	Kadın	Evli	Evlat Edinme
@biyolojik_koruyucu_anne_betulg	3.520	613	795	2 Ağustos 2019	Kadın	Evli	Koruyucu Aile

Kaynak: Hesap bilgileri Instagram platformundan 12.02.2025 tarihinde derlenmiştir.

“@kalptenbaba” hesabı Türkiye’de bekar olarak evlat edinen ilk ve tek baba olan kişiye aittir. Hesap sahibi kendisini “Türkiye’de evlat edinen ilk bekar erkek ve oğlu 🧑🏻 ve iki de 🧑🏻”, “👉Ebeveyn Koçu” ve “👉Konuşmacı” olarak tanımlamaktadır. Paylaşımlarında Instagram hesabını evlat edindikten yaklaşık 2 yıl sonra, evlat edinme hakkında farkındalık oluşturmaya adına açtığını belirtir. Instagram hesabı çocuk sahibi olduktan sonra oluşturulmuş olsa da paylaşımlarda çocukla kavuşmadan öncesi hakkındaki deneyimlerine sıklıkla değinilmektedir. Bu deneyimler evlat edinme başvuru şartları, değerlendirme kriterleri, başvuru süreci, değerlendirme süreci, bekleme aşaması, dosya kabulü, çocukla kavuşma hakkında bilgileri içermektedir. @kalptenbaba, evlat edinme ve koruyucu aileliği normalleştirmek, toplum bilincini arttırmak adına olduğunu ifade ettiği çeşitli derneklerde yaptığı gönüllü hizmetler, katıldığı röportaj ve seminerler hakkında duyurular yapmaktadır. Ayrıca deneyimlerini paylaşmak ve çocuğuna anı bırakmak gibi sebeplerle bir kitap yazdığını belirten @kalptenbaba, kitabının duyurusunu ve tanıtımını bu hesaptan yapmaktadır. Bununla birlikte günlük hayatlarından çocukla paylaşımlar, kitap/film önerileri gibi paylaşımları da bulunmaktadır.

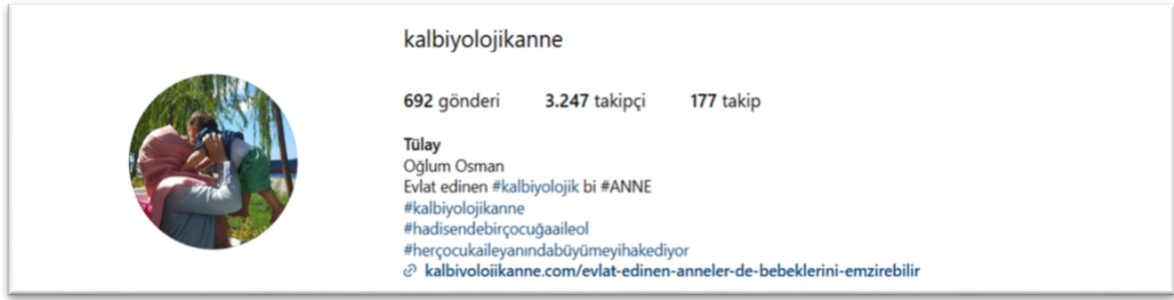

“@mavi.anne” hesabı ikizler ve onların biyolojik kardeşi olan üç erkek çocuğa sahip, evli bir anneye aittir. @mavi.anne kendisini “Kalben Anne ❤️”, “Kalben Sigorta 🚚 🚗 🏠”, “3 kedi 1 köpek 1 kuş”, “3 balkafa”, “1 bal kız annesi 🐟”, “#kalbiyolojikanne #ikiz #mom #insurer #twinsmom #patilianne” şeklinde tanımlamaktadır. Hesap evlat edinme başvurusundan 5 ay sonra açılmıştır. İlk olarak çocuğu bekleme sürecine yer verilmiştir.

Paylaşımlarından edinilen bilgilere göre biyolojik çocuk sahibi olamayan aile, önce ikiz bebekleri evlat edinmiş, bir süre sonra ikizlerin biyolojik kardeşinin dünyaya geldiğini öğrenmiş ve onu da evlat edinmiştir. Ancak ikinci evlat edinmeden önce bu durum çocuk eve gelene kadar paylaşılmamıştır. Sonrasında çocukların biyolojik kız kardeşlerinin dünyaya geldiği öğrenilmiştir. Kız kardeş başka bir aile tarafından evlat edinilmiştir. Yapılan paylaşımlardan bu aileyle sürekli iletişim halinde oldukları anlaşılmaktadır. Hesap sahibi evlat edinme hakkında farkındalık çalışmalarına katılmaktadır. Katıldığı seminer duyurularını paylaşmaktadır. Evlat edinme süreci hakkında bilgilendirme yazılarına yer vermektedir. Ayrıca DM yoluyla evlat edinme aşamasındaki ailelerin sorularını yanıtlamakta, duygusal destek sağlamakta olduğunu ailelerin çocukla kavuşma sonrası ekran görüntülerini paylaşarak ifade etmektedir. Bunların yanında sıklıkla çocuklarıyla günlük hayatlarından dair paylaşım yapmaktadır.

“@gizem_eksiii” hesabı bir kız çocuğu sahibi, evli bir anneye aittir. Hesap, evlat edinme kararı alınmadan önce kişisel blog olarak oluşturulmuştur. Sonrasında evlat edinme kararının verilmesi, başvuru süreci, dosyanın kabulü, sıra bekleme süreci gibi aşamalar takipçilerle paylaşılmıştır. Süreç içerisinde yaşanan deneyimler ve duygusal anlatılara yer verilmiştir. Youtube kanalı da bulunan kullanıcı, detaylı videolu paylaşımlarını Instagram hesabından duyurmaktadır. Ayrıca ropörtaj duyuruları, çocuk alışverişi hakkında linkler, günlük yaşantı paylaşımları yapmaktadır. Hesap sahibinin ayrıca kendine ait tesettür butik Instagram hesabı bulunmaktadır. Paylaşımlardan edinilen bilgilere göre, hesap kullanıcısı ve eşi biyolojik yollarla çocuk sahibi olmak için tüp bebek tedavisi görmesinin ardından tekrar denemek istemeyerek evlat edinme kararı almıştır. Dosyanın onaylanmasının ardından kişilerarası evlat edinme kararı alan aile, bir kız çocuğu sahibi olmuştur. Ancak biyolojik anne kısa bir süre sonra çocuğu geri istemiştir. Çocuk, biyolojik ailesine verilmiştir. İlk evlat edinme sürecinde kavuşmaya dair paylaşımlara ulaşılamamıştır. Tekrar bekleme süreci yaşayan aile, sonrasında kurum aracılığıyla bir kız çocuğu sahibi olmuştur. Çocuk sahibi olduktan sonra sıklıkla günlük yaşantılarından paylaşımlara yer verilmiştir. Hesapta farkındalık adına paylaşımlar da yer almaktadır.

“@kalbiyolojikanne” hesabı bir erkek çocuk sahibi, evli anneye aittir. Hesap, sıra bekleme sürecinde açılmıştır. Paylaşımlardan edinilen bilgilere göre çocuk sahibi olmaya ilişkin çeşitli tedaviler denedikten sonra biyolojik çocuk sahibi olamayan aile, evlat edinmeye karar vermişlerdir. Evlat edinme sürecine dair bilgiler, deneyimler ve teşvik paylaşımları yapılmıştır. Bununla birlikte DM yoluyla, karar verme ya da sıra bekleme aşamasında olan kişilere destek sağlandığına dair mesajların ekran görüntülerini paylaşmıştır. Ayrıca hesapta koruyucu ailelik ve evlat edinmeye dair bilgilendirici paylaşımlar, çocukla günlük yaşantılarına ilişkin paylaşımlar yer almaktadır.

“@filyakucukaksoy” hesabı bir kız çocuk sahibi anneye aittir. Hesap sahibi, koruyucu aile olduğunda bekardır. Paylaşımlardan edinilen bilgilere göre bir yaşlarına yakın kız çocuğuna koruyucu ailelik yapmaya başladıktan yaklaşık bir yıl sonra evlenmiştir. Verilerin toplandığı tarihte biyolojik çocuğuna hamiledir. Hesap kişisel blog olarak oluşturulmuştur. Hakkında kısmında belirttiği üzere hesapta, “Kültür sanat etkinlikleri, podcast sohbetleri, dizi/film/kitap önerileri ile seyahat deneyimleri yer almaktadır”. İlk paylaşımları kişisel, günlük aktiviteler, seyahat, sanat ve işini içeren etkinlikler üzerinedir. Koruyucu aile olmaya karar verdikten sonra başvuru aşamasından itibaren süreç hakkında bilgilendirme paylaşımları yer almaktadır.

“@elifadanin_annesi” hesabı bir kız çocuk sahibi, evli anneye aittir. Hesap, çocuk sahibi olduktan yaklaşık 5 yıl sonra açılmıştır. Ancak paylaşımlardan edinilen bilgilere göre hesap sahibi Instagram hesabını açmadan önce de döneminin popüler sosyal medya platformlarında evlat edinme hakkında bilgilendirici paylaşımlar yapmıştır. Paylaşımlardan edinilen bilgilere göre, hesap sahibi evlenmeden önce biyolojik çocuk sahibi olmasının mümkün olmadığını öğrenmiştir. Evlendikten sonra çocuk sahibi olmak için çeşitli tedaviler deneyen aile, evlat edinmeye karar vermiştir. Sonrasında kişilerarası evlat edinme yoluyla çocuk sahibi olmuştur. Hesap sahibi kendini tanıtmak için 14 Eylül 2018’de yaptığı paylaşımda şu ifadeleri kullanmıştır:

“Merhaba, Ben Duygu Çağlar Gizli. Aslen Gaziantep’liyim ama Mersin’de yaşıyorum. 43 yaşımdayım. Okul öncesi öğretmeniyim. Çocukken bana büyüdüğümde ne olacağımı sorduklarında "Anne olacağım." derdim. 20’li yaşlarımın sonunda doğal yollardan anne olamayacağımı öğrendim. Kulaklarım bu haberi duyduğunda asıldığı duvardan yere düşerek paramparça olan bir çerçeve gibiydim. Sandım ki annelik sadece doğurmakla olur. Değilmiş. İki başarısız tüp bebek tedavisinden sonra eşimle ve ailelerimizin desteği ile evlat edinerek kızıma kavuştuk. Onunla birlikte büyürken bu ülkede evlat edinilen çocuğa ve evlat edinen aileye acıyarak bakıldığını, ardımız sıra fısıldandığını, sırf kan bağı yok diye aile büyükleri onay vermediği için birbirlerinden, aşklarından vazgeçen insanları gördüm ve 2014 yılında "Evlat edinme de bir doğum şeklidir ve yüksek sesle konuşulmalıdır." sloganıyla yaşadıklarımı yazmaya başladım. Kendi hikayeme başka evlat edinme hikayeleri ekleyerek yol aldım, büyüdüm ve kızımı büyüttüm. Ülke genelinde bir sosyal sorumluluk projesi olarak birçok kurum ve üniversitelerde insanlarla buluşarak kendi doğum hikayemi paylaştım. "Korkmayın evlat edinin. Her şey çok güzel olacak." diye avaz avaz anlattım ve hala anlatıyorum. 2017 yılında "Başka Bir Doğum Hikayesi" kitabını yazdım. Ki bu yola çıkan tüm insanlara rehber olsun, ışık olsun. Dilerim ki devlet korumasındaki tüm çocukların birgün onlara kucak olan, ev olan aileleri olur. Son olarak; #evlatedinin #koruyucu aile olun #düşlerini yasatın #anne #annem #kadın #annelik #doğum #elifadaninannesi #duyguçağlargizli #başkabir doğum hikayesi Sevgiler ♥” (erişim tarihi: 21.12.2024).

Hesaptaki paylaşımların içeriklerine bakıldığında; koruyucu aile ve evlat edinme hakkında bilgilendirmeler, seminer/konferans vb. duyuruları, evlat edinme sürecindeki aileler yapılan konuşmaların ekran görüntüleri, günlük yaşam, film/kitap önerileri ve yorumları olduğu görülmektedir.

“@biyolojik_koruyucu_anne_betulg” hesabı 3 kız çocuğu sahibi, evli bir anneye aittir. Kendisini “Motivasyon Konuşmacısı”, “👋2 biyolojik ve 1 kalpten doğan 3 muhteşem kızın annesi ❤️🎯”, “👋Gönüllü Koruyucu Aile Elçisi 🤗👋”, “👋Akademisyen ❤️”, “#koruyucuaile”, “#koruyucuailelik” olarak tanımlamaktadır. Hesap koruyucu aile olduktan sonra açılmıştır. Hesap sahibi, 2 biyolojik kız çocuğunun ardından bir kız çocuğunun koruyucu ailesi olmuştur. Koruyucu aile oldukları kızları aileye katıldığında yaklaşık 2 yaşındadır. Paylaşımlara bakıldığında evlat edinmek ya da koruyucu aile olmak isteyen bireylerle yapılan konuşmaların ekran görüntülerine sıklıkla rastlanmıştır. Bunun dışında koruyucu ailelik ile ilgili bilgilendirmeler, katıldıkları seminer, çalıştay vb. hakkında bilgiler verilmekte, çocukların günlük yaşantısına dair paylaşımlar yapmaktadır.

İncelenen hesapların kullanıcı adları ve profillerinde bulunan hakkında kısmı dikkate alındığında 5 hesap sahibinin dijital benliklerini annelik/babalık kimlikleri üzerinden sundukları ve bunu yaparken evlat edinme/koruyucu ailelik durumunu vurguladıkları görülmektedir. Bu vurgunun farkındalık yaratmak amacıyla yapıldığı düşünülmektedir. Profil fotoğrafları incelendiğinde 4’ünün yalnız, 2’sinin çocuklarıyla ancak yüzleri görünmeyecek şekilde, 1’inin çocuklarıyla ve yüzleri görünecek şekilde fotoğrafları olduğu görülmektedir. Bu farklılık bireylerin mahremiyet algılarının farklılıklarını göstermektedir. Profil fotoğraflarında yalnız olan ebeveynlerin kişisel kimlikleriyle ön plana çıkmayı tercih ettiği söylenebilir. Bu tercihin önemli bir nedeni de çocuğun güvenliğidir. Koruyucu aile olan ebeveynlerin ve evlat edinmede kalıcı nüfus işlemleri tamamlanmayan ebeveynlerin, çocuğun yüzünü göstermek konusunda daha hassas davrandığı diğer paylaşımlarında da görülmektedir.

3.2. Evlat Edinme Sürecine Yönelik Deneyimlerin Paylaşılması

Evlat edinme ve koruyucu ailelik süreçleri, bir çocuk sahibi olma yöntemi olması ve kişilerin yaşam öyküsüne dair bireysel bilgileri içermesi nedeniyle ebeveynlerin ve çocukların özel alanında bulunmaktadır. Ancak her ne kadar özel alana dair detaylar içerse de evlat edinme/koruyucu ailelik yalnızca bireysel bir tercih ve deneyim değildir. Toplumsal değerler,

normlar ve kabul düzeyleri ile ilişkilidir. Örneğin Instagram paylaşımları incelendiğinde; 22 Ağustos 2021’de @kalbiyolojikanne hesabına yapılan bir yorum şu şekildedir:

(erişim tarihi: 10.01.2025).

@elifadanin_ annesi hesabına 16 Kasım 2018’de yapılan bir yorum ise şu şekildedir:

(erişim tarihi: 10.10.2024).

Yapılan yorumlarda evlat edinme ve koruyucu ailelik konusunda toplumda kabul düzeyinin düşük olduğu, toplumsal normların çocuk sahibi olmayı biyolojik ebeveynlikle ilişkilendirdiği görülmektedir. Bu nedenle ebeveynlerin bu durumu saklaması söz konusu olabilmektedir. Buna bağlı olarak evlat edinme ve koruyucu ailelik hakkındaki bilgilere ulaşım daha zor hale gelmektedir.

İncelenen Instagram hesaplarının sahibi olan ebeveynler ise farkındalık yaratmak ve sürecin “normalleşmesini” sağlamak adına kendi evlat edinme sürecine yönelik deneyimlerini paylaşmıştır. Bununla birlikte kendilerine Instagram üzerinden direkt mesaj (DM) gönderen ebeveynlerin de süreçleri hakkında paylaşımlar yapılmıştır. Yorumlarda deneyimlerinin farklı bölümlerine değinen kullanıcılar bulunmaktadır. Süreçlerin detaylı olarak paylaşılması, karar aşamasındaki bireylerin ve evlat edinmeye/koruyucu aile olmaya dair düşünceleri olmayan diğer kullanıcıların bilgi sahibi olmasını sağlamaktadır. Bu yönüyle bakıldığında bireyler, yakın çevreleriyle paylaştıkları özel alana dair bir deneyimi sosyal medya üzerinden geniş çevrelerle

paylaşarak kamusal bir deneyim haline getirmektedir. Dolayısıyla aileler tarafından Instagram’da özel alanın kamusallaştırıldığından söz edilebilir.

Ebeveynler evlat edinme/koruyucu ailelik deneyimlerinden; karar alma, başvuru ve dosya hazırlama, dosyanın kabul edilmesi ve sıra bekleme, son olarak da kavuşma süreçlerini ele almaktadır. Bazı hesaplar ilk karar aşamasından önce açıldığından süreci kronolojik sırayla, günlük duygu ve yaşantılarını yansıtacak şekilde paylaşmıştır. Bazı hesaplar ise sürecin farklı aşamalarında açılmış ancak yine de tüm süreçler hakkında farklı zamanlarda bilgilendirici paylaşımlar yapılmıştır. Buradan yola çıkarak Instagram’ın bilgi ve deneyimleri paylaşma işlevi aracılığıyla evlat edinen/koruyucu aile olan ebeveynlerin deneyimlerinin belirli aşamalarını ön plana çıkardığı anlaşılmaktadır. Bu aşamalar detaylı olarak incelenecektir.

3.2.1. Karar Alma Sürecine İlişkin Gönderi Açıklamaları

İlk olarak karar verme aşamasına yer verilen paylaşımlara bakılacaktır. Araştırmaya dahil edilen hesapların bazıları karar verme sürecinden önce açılmışken bazılarının ise çocuk sahibi olduktan sonra açıldığı görülmektedir. Karar verme sürecinden önce açılan hesaplar daha çok kişisel blog olarak açılmıştır. Kararlarına dair paylaşımlardan sonra evlat edinme/koruyucu ailelik hakkında paylaşımlar artmıştır. Diğer aşamalarda açılan hesapların ise genellikle direkt bu konuda farkındalık yaratma ve sosyal destek almaya/sağlamaya yönelik olduğu düşünülmektedir.

Evlat edinen/koruyucu aile olan ebeveynlerin çoğunluğu öncelikle toplum tarafından birincil çocuk sahibi olma yöntemi olduğu düşünülen biyolojik çocuk sahibi olmayı denemiştir. Ancak biyolojik çocuk sahibi olmakta güçlük çekmeleri nedeniyle çeşitli tedaviler denemiş ve sonrasında evlat edinme kararı almıştır. Öncelikle tedavi olmayı denedikten sonra karar vermeye dair yapılan paylaşımlarda dikkat çeken unsurlara bakıldığında, çocuk sahibi olmak isteyen ancak biyolojik yollarla çocuk sahibi olamayan bireylerin annelik/babalık rolünün eksikliği nedeniyle duygusal olarak zorlanmalarının yanında bu rolün eksikliği nedeniyle toplumsal baskı altında hissettiği anlaşılmaktadır:

@kalbiyolojikanne (13 Ocak 2017): Açtım yükses sesli bir müzik ve ... Haydi bakalım eller havayaa... 🧡🧡🧡 Çünkü çok güzel bir iş içerisindeyiz... ♥️“B İ Z E V L A T E D İ N İ Y O R U Z”♥️ Yaşadığım kötü bir gebelik başlangıcına inat... Ölümlerden döndüğüm işlemlere inat.. Her şey çok yolunda olmasına rağmen olumsuz sonuçlanan 2 tüp bebek işlemine inat.. Geçen yıllarda hiç beni bir nebze düşünmeden, nasıl üzüleceğimi tahmin bile etmeyip, her topluluk da “nasılsın” diye sorduktan sonra ikinci soru: “bir şey var mı” diye soranlara inat.. Canımızı her seferinde incitenlere inat.. Haftalarca beni ağlatanlara inat.. Bıkmadan usanmadan bunca yıla rağmen çocuğumuzun olmadığını göre göre halaa! “bir şey yok mu ” diye soranlara inat... ♥️“B İ Z E V L A T E D İ N İ Y O R U Z”♥️ Kalbim de bir gebelik var ve ilk defa böylesine güzel bir başlangıç yaşıyorummm ♥️♥️♥️ Tüp bebek işlemindeki gibi

onca kimyasal hormonu da vücuduma yüklemek yerine, en doğalından “en yeni heyecanlar, mutluluklar, hayaller” yükledik.. Evet, evet bu sefer “bir şey var”, tek farkla, en güzel yerde, ♥ KALBİMDE! ♥ Sizlere de müjdelere olsun, adımı bile bilmeyen ama sokak ortası gebeliğimi soranlar: “Kalbiyolojik ♥ Gebeyim” Bunca yılın ardından, üzüntünün ardından, umutlanıp da düştüğümüz üzüntülerin ardından ♥“B İ Z E V L A T E D İ N İ Y O R U Z”♥ Üzüldük, ağladık ama zamanı vardır elbet, dedik... Biz hayırlısıyla istedik, sabrettik, bekledik... Nasip, dedik sustuk.. Zamanı gelmiş demek şükürler olsun ki... Kabul olmuş duamız... En hayırlısını istediğimiz ve inşaAllah en hayırlısıyla gelecek olanımız.. Allah’ım sen yavrumuzu bize, bizi ona ısındır... Sen yavrusunu bekleyen herkese hayırlısıyla nasip et inşaAllah Hayırlı Cumalar herkese, #kalbiyolojikanne 'den 🧡 (erişim tarihi: 04.02.2025).

Yaşadıkları olumsuz tıp bebek tedavilerinin sonrasında ebeveynler duygusal bağlara dayanan çocuk sahibi olma yoluna girdiklerini duyurmuşlardır. Biyolojik yollarla çocuk sahibi olamayan ebeveynlerin genellikle koruyucu ailelik yerine evlat edinmeyi tercih ettikleri gözlemlenmiştir. Bu durumun sebeplerinden birinin koruyucu ailelik ve evlat edinme arasındaki en önemli farklardan olan çocuğun velayetinin alınması olduğu düşünülmektedir. Evlat edinme sürecinde velayet davasının kazanılmasının ardından çocuğun kimliğinin değiştirilmesi, anne/baba hanesinde evlat edinen anne/babanın adının yazması söz konusudur. Böylece anne/baba olmaları resmi bir hal almaktadır. Çocuğun kimliğinde belirtilen anne/baba adı, soyadı gibi bilgiler yoluyla ebeveynler kendi anne/baba olma kimliklerini inşa etmeye ve rasyonalize etmeye çalışmaktadır.

Bazı ebeveynler biyolojik çocukları olduktan sonra koruyucu aile olmuştur. Bazıları ise biyolojik olarak çocuk sahibi olmayı denemeden, bekarken koruyucu ailelik/evlat edinme kararı almıştır. Bu konuda karar verme aşamasında annelik/babalık rolünün eksikliğinden çok korunma ihtiyacı olan çocuk açısından bir bakış açısının mevcut olduğu görülmektedir. Örneğin bekar olarak koruyucu aile olan bir annenin takipçilerine koruyucu aile olmaya karar verdiği paylaşımında şu ifadeler yer almaktadır:

@fulyakucukaksoy (9 Ocak 2023): Herkese merhaba, benim için olduğu kadar bence toplum için de önemli olması gereken, herkesin bilmesini istediğim bir konu ile karşınızdayım. Uzun zamandır düşündüğüm, sadece en yakınlarıma anlattığım, kalbimin dışarda attığı bir süreç yaşıyorum. Bugün bir çocuk daha yuvada kalmasın, bir çocuğun daha yolculuğuna ışık tutayım, sıcak yuva olayım, hayatı beraber öğrenelim diye bir adım attım. Ve Sosyal Hizmetler binasına girerken attığım adım ile çıkarken attığım adım arasında dağlar kadar fark vardı. Girerken sıradan bir Fulya iken, o binadan çıkarken artık bir anne adayıydım. Omuzlarımdan yük kalkmış, yere daha sağlam basıyordum. Karşı çıkanlar oldu, "Yapamazsın, yaşın daha 34 evlenirsin, kendi bebeğin olur, evlenmezsen zor kabullendirirsin çocuğunu, yargıyorsun, biyolojik çocukla aynı olmaz, her şey çok pahalı bakamazsın, ailesi ortaya çıkarsa naparsın" dediler. Derdim sadece "anne olmak" değildi. Bu yüzden her söyleneni bir kulağımla dinlerken diğer kulağımdan çıkardım. Derdim anneliği tadarken aslında bir çocuğu topluma kazandırmaktı. Zaten terk edilmiş, travması olan, zorunlu/isteyerek malesef anne ile bağı kuramayan bir çocuğa aslında hayatın

güzelliklerini de göstererek güçlü olmasını öğretmekti. Yaşadığı hiçbir travmayı ortadan kaldıramayacağını bilerek, bunun yanında şu hayatta kendini daha da yalnız hissetmemesini istedim hepsi bu. Ve bugün dedim ya, o kapıdan kalbim pır pır, koşarak çıktım. Ve o kapıdan çıkarken artık ben de bir anne adayıydım. Süreci hep paylaştığım. Çünkü bilmeyen çok, bilenler ve öğrenenler de hep yanımda sağılsunlar. Bu süreci bilmeyenler için hesabımda daha sık bu konuyu konusalım istiyorum. Ve şimdi belki yalnız ama ileride çocuğumla beraber her sürecime şahit olmanızı istiyorum. Ayakta durmamı sağlayan, süreç boyunca yanımda duran herkese sonsuz teşekkürler. Siz olmasaydınız bu mutluluğumu ve heyecanımı kimseyle paylaşamazdım. Çocuğumun öyle güzel bir ailesi olacak ki, bunu varlığınıza hissettiriyorsunuz. Dilerim kavuşmamız en kısa sürede olur. Bu tarih bir yere not edilsin. 9 Ocak 2023 (erişim tarihi: 01.02.2025).

Paylaşımda ilk olarak dikkat çeken unsur bireysel deneyiminin aslında yalnızca kendisi için değil toplum için önemli olduğunu belirtmesidir. Paylaşımı yapan anne, kendisine yönelik eleştirel tutum ve toplumun koruyucu ailelik konusunda bilgi eksikliğine değinerek yaşadığı bireysel deneyimi toplumsal bir farkındalığa çevirmeyi hedeflemiştir. Ayrıca kurum bakımı altında anne/baba eksikliği nedeniyle çeşitli travmaları bulunan çocuk açısından değerlendirme yaparak çocuğun ailenin işlevleri olan psikolojik destek, sevgi, sosyalizasyon gibi ihtiyaçlarının karşılanabilmesinin karar almasında etkilerine değinmiştir.

Karar verme aşamalarında evli veya bekar, biyolojik çocuğu olan veya olmayan farklı çeşitlerde ebeveynlerin ortak motivasyonu çocuk sahibi olmak istemeleridir. Bunun için kan bağına dayalı bir ebeveyn-çocuk ilişkisi yerine duygusal bağlara dayanan ebeveyn-çocuk ilişkisi kurmak istediklerinden evlat edinme ya da koruyucu aileliği tercih ettikleri görülmektedir. Karar vermeyi etkileyen bir diğer ortak unsur ise kurum bakımı altındaki çocukların ihtiyaçlarının bireysel ilgi ile karşılanması mümkün olmadığından aileye ihtiyaç duymasındır. Böylece çocuk sahibi olmak isteyen ebeveynler ve aile ihtiyacı duyan çocuklar arasında duygusal ve hukuksal bağlar kurularak aile kurmaya karar verilmektedir.

3.2.2. Başvuru Sürecine ve Dosyanın Hazırlanmasına İlişkin Gönderi Açıklamaları

Evlat edinme ve koruyucu aile olma süreci hukuki bir yön içermektedir. Bireysel olarak evlat edinme kararı alınması sonrasında Aile ve Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğüne gidilerek meslek elemanı ile birlikte başvuru formu doldurulması veya e-devlet üzerinden başvuru yapılmasının ardından hazırlaması gereken çeşitli evraklar bulunmaktadır³⁰. Evlat edinme/koruyucu aileliğe dair uygulanan hukuki yol, bireysel yaşantıda bürokratik yapıların etkisini göstermektedir. Toplumsal düzeni sağlamak ve bireylerin haklarını korumak amacıyla devlet, bireysel yaşantıya yön vermektedir. Bunu yaparken toplumsal norm ve değerleri bireylere dayatmaktadır. Evlat edinme/koruyucu ailelik sürecinde belirli prosedürlerin

³⁰ <https://www.aile.gov.tr/media/94963/hizmet-standartlarimiz.pdf> (erişim tarihi: 12.11.2024).

bulunması da toplumsal düzenin korunmasına katkı sağlamaktadır. Ayrıca kimlerin evlat edinebileceği/koruyucu ailelik yapabileceği hakkındaki kriterlerin belirlenmesinde etik normların da etkisi olmaktadır. Toplumsal anlamda kabul gören “sağlıklı aile ortamına sahip” bireyler ebeveyn olarak seçilmektedir. Böylece bürokratik işlemlerle süreçlerin değerlendirilmesinin toplumsal kontrol sağladığı söylenebilir.

Instagram hesaplarında ise hukuki sürece dair; başvuru kriterleri, nereye ve hangi belgelerle başvuru yapılabileceği gibi bilgi paylaşımlarının bulunduğu ve kendilerinin bu süreçte neleri, nasıl yaptığını ifade ettikleri yer almaktadır. Instagram paylaşımlarında söz konusu hukuki kuralların ve bürokratik süreçlerinin toplumsallaştığı düşünülmektedir. Instagram’da paylaşım yapan hesaplar, soru-cevaplar, gönderi açıklamaları ve yorumlar aracılığıyla bilgi notları oluşturarak deneyimlerini aktarmakta ve evlat edinmeye dair pratiklerin yayılmasının önünü açabilmektedir.

Hesap sahiplerinin kendilerine sorulan soruların toplu yanıtı olarak bir gönderi paylaşımlarına örnek olarak @filyakucukaksoy hesabı 20 Ocak 2025 tarihli paylaşımında şu sözlere yer vermiştir.

Koruyucu aile olmak istiyorum ama nasıl başvuru yapacağımı bilmiyorum... Bu soru da çok sorulan sorular arasındaydı. Kendi başvuru sürecimden bahsedersen ben direkt İl Müdürlüğü’n gidip uzmanıma başvuru yapmıştım. Ardından tamamlamam gereken evrakları tamamlayıp teslim etmiştim. Geçtiğimiz sene gerçekleşen Şubat depreminde ise birçok kişinin e-devlet üzerinden başvurduğunu; olumlu/olumsuz yanıt aldığını biliyorum. Ekteki seçenekler mevcut ama benden tavsiye isterseniz; il müdürlüklerine şahsen gidip uzmanlarla yüzyüze tanışmanızı, sohbet etmenizi ve konuyu/ kendinizi daha iyi anlatmanızı öneririm. Yoğun olduklarından öncesinde arayıp randevu talep etmeniz de mühim. Yolunuz ışıkla dolsun 📍💡 #koruyucuaile #koruyucuaileolun (erişim Tarihi: 21.01.2025).

@kalptenbaba hesabı birçok günlük paylaşımlarının altında “bilgi notu” başlığıyla evlat edinme sürecine dair bilgileri paylaşmıştır. Örneğin 23 Aralık 2020 tarihinde evlat edinme konusundan bağımsız, çocukla ilgili farklı gelişimsel bir sürece dair uzun bir paylaşımın son cümlelerinde şu şekilde başvuru sürecindeki deneyimleri üzerinden bilgi vermektedir:

[...] Bilgi Notu: Başvuru esnasında sosyal hizmet uzmanınız size çocuk gelişimi ile ilgili 3-4 kitap önerip, okumanızı istiyor. Daha sonraki görüşmelerde bu kitaplar üzerine sohbet ediyorsunuz. #evlatedinme #koruyucuaile #babaogul #babaveogul #uyku #çocukarabası #evlatsevgisi #baba #çocuk (erişim Tarihi: 21.01.2025).

Farklı hesaplarda başvuru kriterlerine ilişkin de gönderi açıklamaları ve yorumlar mevcuttur. Başvuru yapabilmek için kaç yaşında olmak gerektiği, ikamet durumu, ekonomik durum, eğitim durumu gibi sosyo-ekonomik kriterlere değinilmektedir. Buradan yola çıkarak toplumda anne/baba rolüne uygun görülmek için belirli kriterlerin bulunduğu söylenebilir. Evlat edinmek/koruyucu aile olmak için belirli kriterler ve değerlendirmeler yapılmakta ancak

biyolojik olarak çocuk sahibi olmak için herhangi bir denetleme bulunmamaktadır. Bu durum toplumda biyolojik ailenin “normal” veya “doğal” kabul edilirken evlat edinme/koruyucu aileliğin “anormal”, “gerçek olmayan” olduğu algısının oluşmasına neden olabilmektedir. Buna göre evlat edinme ya da koruyucu aile olma yoluyla kurulmuş ebeveyn-çocuk ilişkisinin biyolojik ebeveynlikten daha az güçlü, daha az sevgi dolu ve daha az kötü niyetli olduğu; daha aşağı konumda bulunduğu, bu nedenle biyolojik ebeveynler denetlenmezken evlat edinen/koruyucu aile olan ebeveynlerin denetlendikleri mesajını vermektedir (Bartholet’ten akt. Mial, 1996:310). Bu denetleme mekanizmasının evlat edinen/koruyucu aile olan ebeveynlerin damgalanmalarına sebep olabileceği düşünülmektedir.

Kriterler ile ilgili paylaşımlarda yalnızca bilinenlerden değil yanlış bilinenlerden de bahsedilmektedir. Örneğin evcil hayvan sahibi olmanın olumsuz bir kriter olacağına dair düşüncelerin yanlış olduğu ifade edilmektedir. Özellikle içlerinden kendi evcil hayvanları bulunan ebeveynler bu konuda kendi deneyimlerini paylaşmaktadır. Bu konuda @kalbiyolojikanne kendisine yöneltilen sorulardan birini 5 Temmuz 2019’da şu ifadelerle yanıtlamıştır: “Bu soruyu çok soruyorsunuz; bizim de muhabbet kuşumuz vardı. Evinizde hayvan beslemek koruyucu aile olmanıza , evlat edinmenize mani değildir♥ #evladedinin #koruyucuaileolun @istanbulkoruyucuaile” (erişim tarihi: 12.01.2025).

Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı’nın internet sitelerinde bulunmayan, kendi yaşadıkları deneyimlerle öğrendikleri kriterlerden de söz edilmektedir. @kalptenbaba 10 Kasım 2020 tarihli gönderisinde aşağıdaki ifadelerle yer vermiştir:

[...] Bilgi Notu : Evlat edinmede ve koruyucu aile olmada en önemli kriterlerden birisi, evde çocuk için ayrı oda olması. Yine @kalbendernegi 'miz ile tanıştıktan sonra koruyucu aile olan bekar kadın arkadaşımız 1+1 evden, 2+1 eve geçerek süreci tamamladı. Şimdi oğluyla mutlu bir şekilde yaşıyor ♥ (erişim Tarihi: 19.12.2025).

Paylaşımlarda evde çocuk için ayrı bir odanın bulunması, biyolojik çocuklar varsa onlarla aynı odayı paylaşmanın sorun olmadığı gibi bilgilere yer verilmektedir. Yorumlardan anlaşıldığı üzere koruyucu aile/evlat edinme düşüncesi olan bireyler kriterlere uygun olarak yaşam tarzlarını, evlerini, işlerini düzenleme eğilimi içerisindedir. Buradan yola çıkılarak özel hayata dair kararların toplumsal ve hukuki denetleme mekanizmasıyla kontrol edildiğinden bahsedilebilir.

3.2.3. Dosyanın Kabul Edilmesi ve Sıra Bekleme Sürecine İlişkin Gönderi Açıklamaları

Başvuru sürecinin ardından evraklar ve ev incelemeleri sonrasında yapılan değerlendirme sonucunda kişiler evlat edinme/koruyucu ailelik için uygun bulunduğu takdirde dosya onaylanmaktadır. Dosyası onaylanan ebeveynler ilk başvuru tarihine göre sıraya

alınmaktadır. Dosyanın onaylanması ebeveynler için anne/baba olma haberinin alınması anlamına gelmektedir. Buna göre annelik/babalık rolüne uygun oldukları denetleme mekanizmaları tarafından kabul edilmektedir. Böylece ebeveynler bu süreç sonrasında annelik/babalık kimliğini üstlenmektedir.

Başvuru sürecinden itibaren paylaşımlarda bulunan kalpten ebeveynler dosyanın onaylanmasını takipçileriyle paylaşmışlardır. Örneğin 22 Şubat 2022 tarihinde @gizem_eksiii hesabının sahibi eşiyle haberi paylaştığı telefon görüşmesinin ses kaydını ekranda siyah görüntüyle reels videosu şeklinde paylaşmıştır. Reels açıklamasında şu ifadeler yer almaktadır:

Cümleye ne saçma başlamışım aklıma kayıta almak geldi ama heyecandan ötesi gelmedi kızıma dinletirim diye düşündüm fakat sizi es geçmem benimle heyecanla beklediniz 😊 evet dosyamız onaylandı en önemli süreci çok sancılıydı olduğumuzdan farklı olmadık fakat bizim görmediğimiz kusurumuz ya varsa ya olmazsa ya vermezlerse ama içimde hissediyordum onu bu duygular kayıtsız kalırsa diye diye en önemli evreleri aştık 😊 öncelikle kurumda görev yapan bu mesleği yerine getiren tüm görevli arkadaşlar iyi ki var sizler iyi ki varsınız dualarınızı hep kalbimde hissettim yıllarca bizim anne ve baba olmamızı istediniz dualar ettiniz var olun 😊 şimdi sıra da kızımızı beklemek var sabırla kavuşacağımız günü dilerim tez tez zamanda o haberi de size veririm heyecandan ne yazıyorum bilmiyorum ellerim titriyor can geldi içime sanki ben aslında bugün ANNE'lik haberimi aldım sanki 🧑 Anne oluyorum anne 🧑 😊 #evladedinme #evladedinmedebirdoğanışeklidir (erişim tarihi: 18.02.2025).

Buradan yola çıkarak sürecin zaman zaman endişe verdiği ve Instagram takipçilerinin bu süreçte sosyal destek sağladığı anlaşılmaktadır. Çocuk sahibi olma sürecinde toplumsal destek önemlidir. Buna göre Instagram platformunda evlat edinen/koruyucu aile olan ebeveynlerin hesaplarında bir sosyal destek ağının oluşturulduğu ve takipçilerle hesap sahiplerinin birbirlerine destek sağladığı görülmektedir. Bekleme sürecinde yaşanan heyecan, sabırsızlık, umutsuzluk gibi duyguları takipçileri de benimsemekte, bu süreçte ebeveynlere duygusal destek sağlamakta bu nedenle de ebeveyn özel alanına dair bir haberi kamusal alanda paylaşmaktadır.

Instagram üzerinden oluşturulan destek ağı yalnızca dosyanın onaylanması öncesinde değil sıra bekleme aşamasında da önemli görülmektedir. Uzun yıllar sürebilen bekleme sürecinde ebeveynler ve takipçileri birbirlerine destek sağlamaktadır. Ebeveynler yalnızca kendi deneyimlerini paylaşmakla kalmayıp takipçilerinin geçirdiği süreçleri öğrenerek destek almaktadır. @gizem_eksiii 5 Mart 2023 tarihli gönderisinde sıra bekleme aşamasındayken yaptığı paylaşımında şu ifadeleri kullanmıştır:

[...] ne uzun bir yolmuş ne çok sabır gerekiyormuş ne çok sınıyormuşuz evlat sahibi olmak en çok da sabırla dostmuş. Hem biyolojik hem kalben annelere sormak istiyorum siz neler hissediyordunuz sizin nasıl geçti hazırlık ve bekleme süreniz hem gebelikte hem kalben yolculukta? 🌸 #anneolmak #anneoluyorum #kalbenanne #evladedinme #evladedinmedebirdoğanışeklidir (erişim tarihi: 10.12.2024).

Konuyla ilgili takipçilerinin hazırlık aşamasında neler hissettikleri, bekleme süreleri, biyolojik ebeveynlerin neler hissettikleri gibi yaşadıkları süreçlere dair sorular sormaktadır. Soruların hem biyolojik hem kalpten ebeveynlere yönelik olması, süreçlerin karşılaştırılmasına ortam hazırlamaktadır. Böylece annelik/babalığın aslında kan bağına dayalı olmadığı, her ebeveyn olma sürecinin farklı şekilde zorlukları ve ortak duyguları barındığının fark edilmesi amaçlanmaktadır.

Sıra bekleme sürecinde yapılan yorumlarda çocuğu kendi ailesinden biriymiş gibi benimseyerek bekleyen takipçilerin varlığı görülmektedir. Böylece Instagram üzerinden sanal akrabalık bağlarının oluşturulduğu söylenebilir. Buna örnek olarak 26 Mayıs 2017’de @mavi.anne hesabının yaptığı paylaşıma yorum olarak şu ifadeler yer almaktadır:

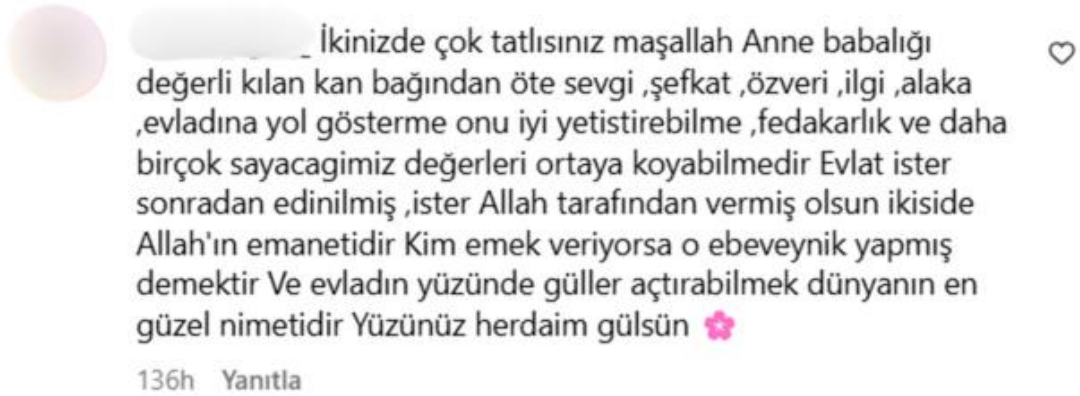
(erişim tarihi: 02.02.2025).

Verilerden elde edilen bilgilere göre; evlat edinme/koruyucu ailelik deneyiminde özellikle çocukla kavuşma aşamasından önceki süreçlerde yaşanan endişe, heyecan, hüzn gibi duygu yoğunluklarını sosyal medya platformlarında paylaşarak takipçilerinden destek almaktadır. Takipçilerin bir kısmı kendi deneyimlerini paylaşmakta ve hesap sahibi ebeveynlere yönelik destekleyici ifadeler kullanmaktadır. Böylece dijital ortamda kalpten ebeveynler ve takipçilerinin bulunduğu bir destek ağı oluşturdukları söylenebilir.

3.3. “Annelik”, “Babalık” ve “Aile”

Annelik ve babalık gibi kavramlar bireysel deneyimlerin ötesinde toplumda etkileşim yoluyla anlam kazanan kavramlardır. İncelenen paylaşımlardan elde edilen verilere göre annelik ve babalığın toplumsal olarak inşa edildiği anlaşılmaktadır. Annelik/babalık kimi zaman biyolojik bir bağı ifade etse de toplum tarafından genellikle çocuğu büyütme, emek verme, bakımını sağlama, şefkat ve ilgi gösterme, fedakarlıkta bulunma gibi anlamların bütünü olduğu görülmektedir. Buna göre annelik/babalık, biyolojik bir zorunluluk değil; rol, duygu ve sorumluluk olduğu düşünülmektedir. Evlat edinen/koruyucu aile olan anne ve babalar ise ilgi, şefkat, fedakârlık, emek, bakım gibi sorumlulukları yerine getirerek “annelik” ve “babalık”

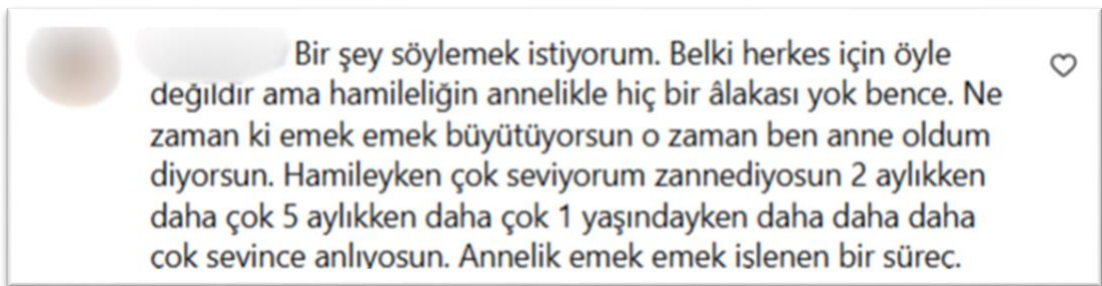
rollerini üstlenmektedir. Örneğin @gizem_eksiii hesabına 31 Mart 2022’de yapılan paylaşımın yorumunda şu ifadeler yer verilmiştir:

(erişim tarihi: 03.02.2025).

Yapılan yorumlardan yola çıkarak annelik/babalığa yüklenen ortak rol ve sorumluluklar bulunduğu, kan bağı olsun ya da olmasın bir çocuğun bakımını üstlenen bireylerin bu ortak rol ve sorumlulukları yerine getirdiğinde anne/baba kimliğine sahip olacağı söylenebilir.

Paylaşımlarda yer alan ifadelerle bakıldığında annelik kavramı hakkında özellikle hamilelik ve doğum sürecine yönelik çeşitli ifade ve karşılaştırmalara yer verildiği gözlemlenmiştir. Buna göre biyolojik olarak çocuk sahibi olmuş bazı takipçiler, kendi deneyimlerinden yola çıkarak hamilelik sürecinin anneliğin çok küçük bir kısmına karşılık geldiği, asıl annelik duygusu ve deneyimlerini çocuklarını kucağına aldıktan sonra yaşadıklarını ifade etmiştir. Annelik duyguları çocukla geçirdikleri zaman ve çocuğa verdikleri emek doğrultusunda artmaktadır. Bu nedenle anneliğin emek vermekle eş değer tutulduğu görülmektedir. 10 Mayıs 2022’de yapılan paylaşımın yorumunda şu ifadeler yer verilmiştir:

(erişim tarihi: 03.02.2025).

İncelenen hesaplardan elde edilen bilgilere göre kurum bakımı altında yaşayan çocuklar, bakımlarını sağlayan kadın görevlilere genellikle “anne” diye hitap etmektedir. Küçük yaşta kurum bakımına alınan çocuklar “baba” rol modeliyle hiç tanışmamıştır. Bu nedenle konuşmayı öğrendikten sonra evlat edinilen/koruyucu aile olunan çocuklar çoğunlukla ilk kez evlerine

gittiğinde babalarına “anne” olarak hitap etmektedir. Konu hakkında @kalptenbaba 13 Ekim 2022’de şunları aktarmıştır:

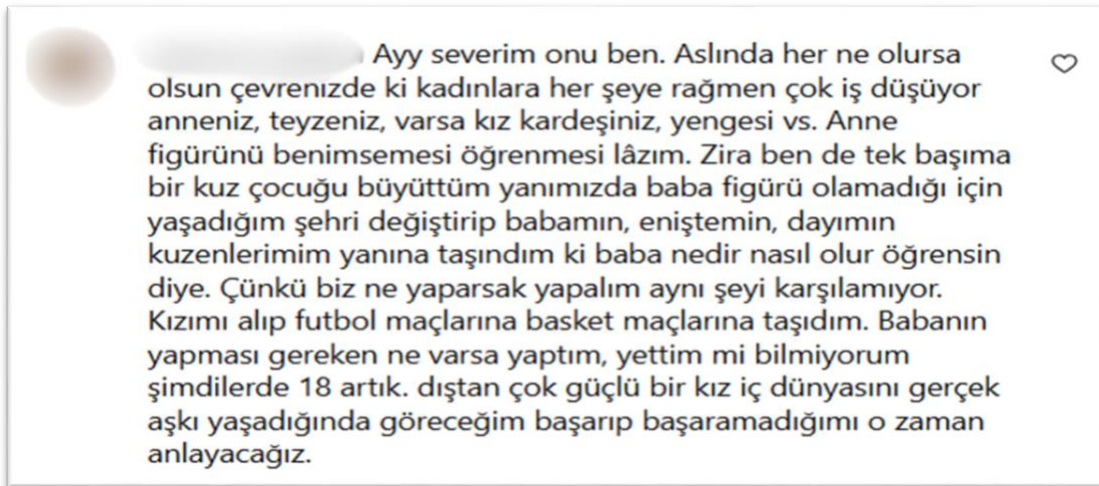
Uzun zamandır #tbt paylaşımı yapmamıştım 😊 Okan'ın hayatıma girdiği ilk zamanlar... Daha önce de bahsettiğim gibi, Sevgi Evleri'nde çalışan kadın görevlilere "anne" diyor çocuklar. "Anne" onlar için cinsiyetten bağımsız bir kavram. Kendisi ile ilgilenen, oynayan, yemek yediren, giydiren herkes onun için "anne" 😊 Doğal olarak Okan da ilk zamanlarda bana "anne" diyordu 🤖 Doğrusunu öğretmeye çalıştığım günlerde ilk başlarda karıştırıyor, sonra hemen düzeltip "baba" diyordu. 1 hafta kadar sonra tamamen "baba" demeye başlamıştı 🤖 (erişim Tarihi: 22.01.2025).

Bunun sebebinin çocuklar için “anne” kavramının cinsiyetten bağımsız olması, kendilerine bakım veren, oyun oynayan, ihtiyaçlarını karşılayan kişi anlamına gelmesidir. İfadelerden yola çıkarak anneliğin ilk başta emekle eşdeğer tutulduğu, genellikle kadınlar için kullanılan bir sıfat olsa da bazı durumlardan cinsiyetten bağımsız kullanıldığı görülmektedir. Aynı durum babalık için de geçerlidir. Yalnızca çocuklar tarafından değil, toplumda bulunan yetişkinlerin de annelik-babalık kavramlarını hem kadına hem erkeğe kullandığı durumlar vardır. Özellikle bekar ebeveynler “çocuğuna hem anne hem baba olan ebeveynler” şeklinde adlandırılmaktadır. İncelenen hesaplardaki bekar ebeveynlerden @kalptenbaba’nın anneler gününde “anneliğinin” kutlanması bunlara bir örnektir. Ayrıca diğer hesaplarda da anneler günü/babalar gününde “çocuklarına anne olan babalar”, “baba olan anneler”e yönelik kutlama ifadeleri görülmüştür. Annelik toplumda çocuğun bakımını sağlayan, ilgi, sevgi ve fedakârlık gösteren olarak anlamlandırılırken; babalık genellikle güvenlik ve geçim sağlamak olarak anlamlandırılmaktadır. Bu nedenle yalnız bir annenin ya da yalnız bir babanın tüm bu sorumlulukları yerine getirmesi sadece annelikten ya da sadece babalıktan fazlası olarak düşünülmektedir. Böylece tüm sorumlulukları yerine getiren ebeveyn, çocuğa hem anne hem baba olmaktadır. Ancak bekar ebeveynlik, annelik ve babalığa yüklenen bu anlamlar nedeniyle bazen önyargıyla karşılanabilmektedir. Bu önyargıların bazıları toplumsal cinsiyet kalıplarına dayanmaktadır.

Annelik ve babalığın rollerinin ve sorumluluklarının farklı olduğunu düşünen bireyler, bekar ebeveynlerin çocuğun tüm ihtiyaçlarını karşılayamayacağını düşünebilmektedir. Toplum tarafından ideal aile modelinin anne, baba ve çocuktan oluşmakta olduğu belirtilebilmektedir. Bu nedenle çocuksuz aile “tam” bir aile olarak kabul görmediği gibi anne veya babadan birinin eksik olması durumunda da aile tam olmamaktadır. Dolayısıyla çocuksuz ailelere yapılan toplumsal baskının farklı bir versiyonu tek ebeveynli ailelere de yapılmaktadır. Evlat edinmiş ya da koruyucu aile olmuş yalnız ebeveynler ise çifte dezavantajlı birey konumuna gelerek daha çok toplumsal önyargı ve baskıyla mücadele etmek zorunda kalmaktadır. Çünkü evlat edinmek/koruyucu aile olmak bir çocuğun aile ortamında büyümesine olanak sağlaması

nedeniyle kabul görebilmekte ancak tek ebeveynli aile toplumunda kabul görmediğinden evlat edinilen/ koruyucu aile olunan çocuğun bir aile ortamına sahip olamayacağı düşünülmektedir. Bekar ebeveynlere yönelik önyargıların bir örneği olarak @filyakucukaksoy'a koruyucu aile olmaya karar verdiğini açıkladığında yapılan "Her şey çok pahalı nasıl bakacaksın?" yorumu gösterilebilir. Burada babanın sorumluluğunda görülen evin geçimini sağlama sorumluluğunun yalnız anne tarafından karşılanmasının güç olacağı vurgusu bulunmaktadır. Aynı şekilde yalnız evlat edinen @kalptenbaba hesabında da çocuğun "anne ilgisi"ne ihtiyaç duyacağı konusunda yorumlar bulunmaktadır. İlgi ve şefkat gibi çocuğun fiziksel bakımı ve duygusal ihtiyaçları annenin sorumluluğunda görülmektedir. Yapılan yorumlar annelik/babalığa ilişkin rol ve sorumluluklara yönelik toplumsal cinsiyet kalıplarını yansıtmaktadır.

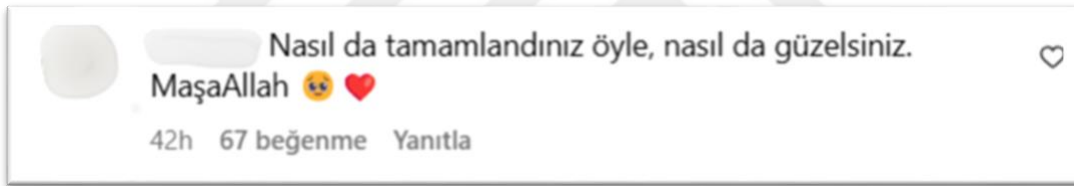
İncelenen hesapların dosyanın kabul edilmesi sürecinden önceki denetim aşamalarına yönelik anıları dikkate alındığında yalnızca yorumlarda bulunan takipçilerin değil, denetim mekanizmalarının da toplumsal cinsiyete ve bekar ebeveynliğe yönelik önyargılarının yansımaları görülmektedir. @kalptenbababa, Türkiye'de bekar olarak evlat edinen ilk erkek olması nedeniyle denetim sürecinde diğer ebeveynlere göre bazı farklılıklarla karşılaşmıştır. Yaşadığı süreçleri detaylı olarak kitabında ele alan babanın kitabından edinilen bilgilere göre bunlardan biri ebeveynlerin evlerine yapılan standart ev ziyaretine ek olarak @kalptenbaba'nın annesinin evine yapılan ev ziyaretidir. Burada geniş ailenin desteği olup olmayacağı ve çocuk orada kalırsa güvenlik önlemlerinin uygun olup olmadığına yönelik incelemeler yapılmıştır. Çocuğun, dosyanın kabul edilmesinde baba-çocuk olarak "izole" bir yaşam yerine geniş bir ailede büyüyecek olmasının verilen kararda etkili olduğu belirtilmiştir (Özübek, 2024: 48). Geniş aile kavramının tek ebeveynli aileler için önemi, takipçiler tarafından da vurgulanmaktadır. @kalptenbaba'nın 24 Aralık 2020'deki paylaşımına yapılan yorumlarda şu ifadeler yer verilmiştir:

(erişim tarihi: 14.12.2024).

Buna göre tek ebeveynli ailelerin çocuk için yeterli görülmediği anlaşılmaktadır. Geniş aile içerisinde bulunan annanne, hala, teyze, yenge, kuzenler gibi akrabaların çocuğun sosyalizasyon sürecinde “annelik” rolünü; dede, enişte, dayı, kuzenler gibi akrabaların “baba” rolünü sağlıklı bir şekilde öğrenebilmesine katkı sağladığı düşünülmektedir. Böylece ailede “eksik” olan ebeveynin işlevleri geniş aile üyeleri tarafından yerine getirilmektedir.

Tek ebeveynli aileler her ne kadar geniş aile tarafından desteklendiğinde daha çok kabul görse de toplum tarafından ideal aile tipi anne, baba ve çocuğun bulunduğu ailedir. Çocuksuz bir çiftin aile olarak kabul edilmemesi ve tek ebeveynli ailelerde diğer ebeveynin eksikliğine yapılan vurgu bu düşünceyi desteklemektedir. Yorumlarda çocuk sahibi olmak istemedikleri için toplum tarafından yadırgandığını, dışlandığını ve eşiyile bir aile olduğunun kabul görmediğini belirten bireyler mevcuttur. İdeal aile tipine dair düşünceler en çok, çocuk sahibi olmayan ailelerin çocuk sahibi olduktan sonraki paylaşımlarına yapılan yorumlarda dikkat çekmektedir. “Çok güzel bir aile oldunuz” ve “Tamamlandınız” gibi yorumlarda tamamlanmışlık vurgusu yapılmaktadır. 25 Mart 2024’te yapılan bir paylaşımın yorumlarında bu düşünceye örnek ifadeler yer almaktadır:

(erişim tarihi: 11.12.2024).

Bu yorumlar aslında bir tebrik mesajı olarak yazılmış olsa da aile kavramına yüklenen anlamla yakından ilişkilidir. Tamamlanmayı vurgulayan yorumlardan anlaşıldığı üzere, çocuksuz ailelerin eksik olduğuna dair bir ön kabulü benimsemiş olanlar çocuk sahibi olunduktan sonra tamamlanıldığını düşünmektedir. “Aile oldunuz” gibi yapılan yorumlar ise çocuğu olmayan çiftlerin yalnızca “çift” olduklarına ancak aile olmadıklarına dair bir ön kabulü içermektedir.

Annelik, babalık ve aileye yönelik yorumlara bakıldığında toplumda bu kavramlara yüklenen anlamın Instagram’da yapılan paylaşım ve yorumlara yansıdığı görülmektedir. Kavramlara yüklenen anlamlar ise çeşitlilik gösterebilmektedir. Ancak incelenen hesapların takipçilerinin genel olarak şu düşüncelere sahip olduğu söylenebilir: Annelik ve babalık biyolojik bağ yerine duygusal bağa dayanmaktadır. Evlat edinme/koruyucu ailelik, biyolojik anne ve babalıkla kıyaslandığında özellikle en önemli fark hamilelik sürecidir ancak bu biyolojik aşama anneliğin yalnızca küçük bir sürecidir. Önemli olan, çocuk dünyaya geldikten sonra verilen emek, sevgi, ilgi, şefkat ve fedakarlıktır. Anne-babanın rol ve sorumlulukları

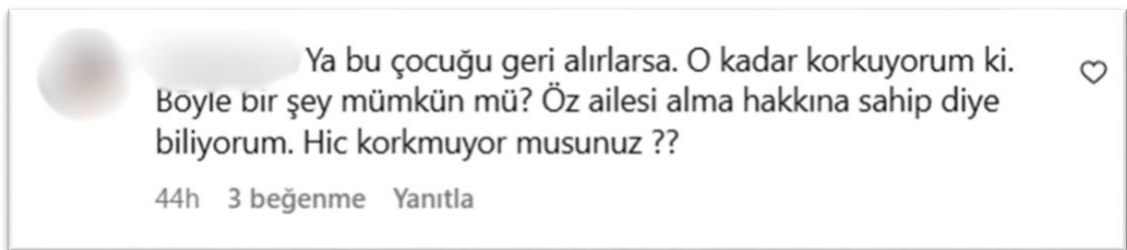
farklıdır. Yalnız ebeveynler her iki ebeveynin sorumluluğunu da üstlendiği için hem anne hem baba rolünü üstlenmektedir. Çocuğun toplumsal rolleri sağlıklı öğrenebilmesi için geniş aile üyelerinin çocuğa rol model olarak eksik olan ebeveynlik rolünü öğretmesi gereklidir.

3.4. Evlat Edinme/Koruyucu Aile Olma Kararını Etkileyen Olumsuz Düşünceler

Evlat edinme ya da koruyucu aile olmaya karar verme aşamasında her birey farklı açılardan değerlendirme yapmaktadır ancak bu konuda karar almayı zorlaştıran bazı toplumsal etkilerin varlığı da söz konusudur. Bu toplumsal etkiler dini, psikolojik, geleneksel vb. düşüncelere dayanmaktadır. Instagram’da evlat edinme/koruyucu aile olma kararını almayı zorlaştıran ya da olumsuz karar alınmasına neden olan düşüncelerin yansımaları görülmektedir.

3.4.1. Çocuğun Biyolojik Aileye Dönmesi Korkusu

Evlat edinme/koruyucu aile olma kararını almayı en çok zorlaştıran düşüncenin çocuğun biyolojik ailesinin yanına dönmesi korkusu olduğu vurgulanmaktadır. Yorumlarda bu nedenle evlat edinmeye/koruyucu aile olmaya cesaret edemediğini belirten çok sayıda takipçinin varlığı görülmektedir. Çocuktan ayrılma kaygısının yüksek olması psikolojik bir neden gibi görülse de çok sayıda bireyin bu kaygıyı yaşıyor olması ve bir baskı unsuru olarak toplumda bu kaygının ebeveynlere sürekli hatırlatılması kaygının toplumsal boyutunu göz önüne sermektedir. Toplumsal nedenlerle gelişen bu kaygı, evlat edinme/koruyucu aile olma kararlarını olumsuz etkileyerek çocukların aile ortamında yetişmesine engel olmaktadır. Çocuğun biyolojik ailesi tarafından alınması hakkında yorumlara bir örnek olarak @gizem_eksiiii hesabına 12 Mart 2024 tarihinde yapılan yorum şu şekildedir:

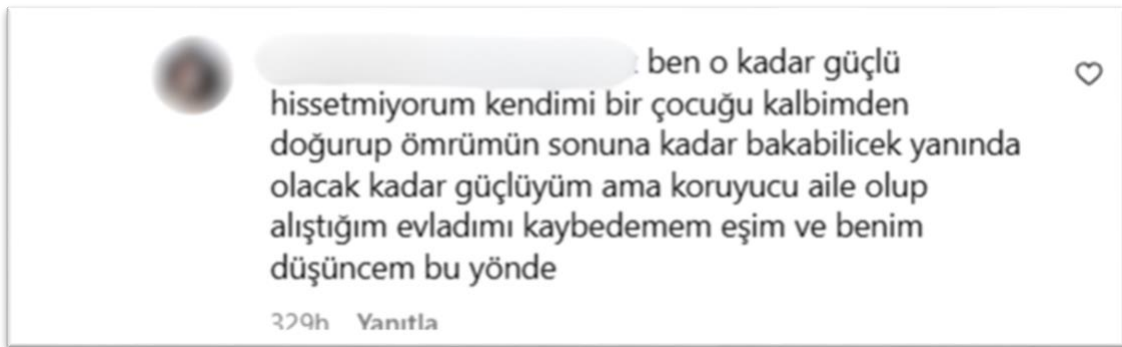
(erişim tarihi: 18.12.2024).

Toplum, genellikle çocuğun biyolojik aile yanında büyümesi gerektiğine dair normatif anlayışa sahiptir. Evlat edinen/koruyucu aile olan aileler “eksik”, biyolojik aileler ise “gerçek” aile olarak görüldüğünden çocuğun “yanında olması gereken”, “gerçek” ailesine mutlaka geri dönmek isteyeceğine dair güçlü bir inanç vardır. Bu durum biyolojik olmayan bağları dışlayıcı bir tutuma sahip olmasının yanında bu şekilde kurulan aile bağlarının her an kopabileceğine dair vurgusu nedeniyle kaygıya neden olmakta ve karar alma sürecinde bireyleri etkilemektedir.

Instagram paylaşımlarına yapılan yorumlarda “Ya biyolojik ailesi çocuğu geri alırsa?” gibi ifadelerin bulunduğu ve paylaşım yapan kalpten ebeveynlerin yüz yüze etkileşimlerinde bu gibi sorulara maruz kaldığına dair ifadeler yer almaktadır.

Çocuğun biyolojik ailesine dönme ihtimali, aidiyet duygusunun ve kimliğin belirsizleşmesine neden olabilmektedir. Çocukla kurulan duygusal ve hukuki bağ sonunda ebeveyn kimliğini üstlenen bireyler, çocuk biyolojik ailesiyle bağ kurduğu takdirde var olan kimliklerinin tehlikeye girebileceğini düşünebilmektedir. Bu durum aidiyet duygusunu olumsuz etkileyebilmekte, her an risk altında görülen kimlikleri nedeniyle evlat edinme/koruyucu ailelik yoluyla elde edilen “anne/baba” kimliklerini üstlenmek bazı bireyler için zorlayıcı hale gelebilmektedir.

Biyolojik aileye dönüşe dair yaşanan kaygı evlat edinme ve koruyucu aile olmaya karar aşamasında hangisinin tercih edileceğine dair bir farka da neden olmaktadır. Evlat edinme, çocuğun hukuki olarak biyolojik ailesiyle bağlarının kopmasını sağlamaktadır. Ancak koruyucu ailelik geçici bir hizmet modeli olup, biyolojik ailenin şartları iyileştiğinde talep etmesi halinde çocuğu alabilmesi üzerine kurulmuştur. Bu nedenle koruyucu ailelik, çocuğun her an biyolojik ailesine dönebileceği kabulü üzerine tercih edilmektedir. Buna rağmen Türkiye’de koruyucu ailelik sürecinin evlat edinmeye alternatif olarak görüldüğü ve biyolojik aileye dönüş sürecinin göz ardı edildiği düşünülmektedir (Kılıç, 2018:67). Göz ardı edilmemesi halinde ise çocuğun biyolojik ailesine dönüş ihtimali yüksek kaygıya sebep olarak koruyucu ailelik yerine evlat edinmenin tercih edilmesine neden olmaktadır. Bu noktada 6 Ekim 2018’de Instagram’da @elifadanin_annesi tarafından paylaşılan gönderiye yapılan yorumlarda kaygı nedeniyle koruyucu ailelik yerine evlat edinmenin tercih edildiğine dair ifadeler göze çarpmaktadır:

(erişim tarihi: 22.12.2024).

Bu bilgiler doğrultusunda biyolojik aileye dönüş ihtimalinin evlat edinme kararına göre koruyucu aile olma kararını daha çok etkilediği anlaşılmaktadır. Kurum bakımı altındaki çocukların bir kısmı evlat edinme statüsünde değildir ancak koruyucu ailelik için uygundur. Yaşanan kaygılar nedeniyle evlat edinme talepleri daha fazla, koruyucu ailelik talepleri ise daha

azdır. Bu nedenle evlat edinmek isteyen ebeveynlerin dosyaları onaylandığı halde bekleme süreçleri daha uzundur. Ayrıca her ne kadar ebeveynlerin tercihleri biyolojik ailenin çocuğu geri almak istemesinden etkilense de bu oranın çok düşük olduğu ifade edilmektedir. Kurum bakımı altındaki çocuklar, koruyucu aile yanında büyümeleri mümkün olduğu halde uzun yıllar kurum bakımında kalmaktadır. Bu durum Instagram'da paylaşım yapan kalpten ebeveynler tarafından şu ifadelerle aktarılmaktadır:

@biyolojik_koruyucu_anne_betulg (29 haziran 2020): Ya Çocuğum Bir Gün Elimden Alınırsa Korkusu... 😞 Koruyucu aile olmak isteyen pek çok aile "Ya çocuğum bir gün elimden alınıp biyolojik ailesine geri dönerse" korkusu yüzünden sosyal hizmet uzmanlarına başvuru yapmaktan çekiniyorlar. Oysa ki daha önce de defaten söylediğim gibi biyolojik aileye çocuklarımızın geri dönme oranları çok çok düşük.. Kimi açıklamalara göre yüzde üç ,kimi açıklamalara göre binde dört kadar düşük.. Biyolojik aileler koruyucu ailelerdeki çocuklarının kendilerine dönmesini talep ettiklerinde (ki çoğunlukla böyle bir talep bile olmuyor 😞) hemen kabul olmuyor. Bu defa da biyolojik ailelerin maddi durumları, evleri, işleri, aile ilişkilerine bakılıyor. Eğer tüm koşullarda iyileşme sağlandıysa aşamalı bir şekilde dönüş yapılıyor. Sırf bu korku yüzünden kurum bakımında kalan o kadar çok evladımız var ki... Oysaki bu çocuklarımıza aile yanında kattığımız her bir gün, her bir an çok değerli. Kaldı ki hangimizin yarına çıkacağının garantisi var? Eğer ben de aynı korku ile adım atmamış olsaydım prensesimiz +3 yıl daha kurum bakımında kalacaktı. 3 koca yıl... Ben her gün "İyi ki" diyorum.. Bu meleklerimizin hayatına iyilik adına, güzellik adına ne katkı yaparsak o kadar kar.. Siz de endişelenmeyin.. Güzel örnekler o kadar çok ki...Sevginizi ertelemeyin. Güzelliklere, yeni umutlara vesile bir hafta olsun bu hafta inşallah... (erişim tarihi: 27.11.2024).

Türkiye’de biyolojik aileye geri dönüşe dair bir istatistiğe rastlanmamıştır. Ancak hukuk ve psikoloji gibi alanlarda örnek olaylar üzerinden incelemeler bulunmaktadır (Dursun vd. 2023; Karataş, 2020). Bu noktada çocuğun yüksek yararı gözetilerek hareket edildiği ifade edilmektedir. Ayrıca her ne kadar evlat edinme, biyolojik aileye geri dönüş konusunda koruyucu aileliğe göre daha az risk içerirse de evlat edinme durumunda da nadiren biyolojik ailenin dava açmasının mümkün olduğu görülmektedir. Bu aşamada biyolojik ailenin her anlamda incelenmesinin ardından çocuğun psikolojik durumu da gözetilerek karar verildiği belirtilmektedir (Karataş, 2020). @gizem_eksiii, kişilerarası evlat edinme yoluyla çocuk sahibi olduktan sonra biyolojik ailenin bir süre sonra vazgeçmesi üzerine yaşadıklarını ‘evlat acısı’ olarak şu sözlerle 26 Temmuz 2022’de ifade etmiştir:

Evlat edinme sürecimizle alakalı çok fazla mesaj gelmiş müsait olup mesajları anca görebildim öncelikle merakınızı anlıyorum çok çok haklısınız ister istemez birbirimizden destek aldık 😊 sürecimiz devam ediyor fakat biz evlat edinen hiç bir ailenin yasamasını istemeyeceğimiz bir olay yaşadık detayları anlatmak istemiyorum kurum bu olayın çok dışında öncelikle sadece şunu söyleyebilirim yaşadığımız o olay bizi çok korkuttu acısı hala geçmedi diyebilirim evladın kaybetmiş anne baba gibi acıttı bizi o süreci aşmaya uzaklaşmaya çalışıyoruz o korkuyu aştığımız an tekrar uzun uzun sizlerle bekleme sürecini

anlatmaya devam etmek istiyorum 😊 siz sorunca hatırlıyor ve acımız yeniden tazeleniyor sadece bunu söylemek istiyorum.. ve dilerim evladını terkeden ebeveynlerin sonrasında değiştirdiği kararlar geçerli sayılmaz ve hukuken evlat edinen ailelerinde çocuk üzerinde hakkı olurda ayrılmak zorunda kalmaz en en büyük duam budur kocaman sevgiler ❤️ (erişim tarihi: 04.10.2024).

Bu noktada yaşanan kaygıların, evlat edinme ve koruyucu ailelik hakkında yürütülen politikalarla da yakından ilişkili olduğu söylenebilir. Biyolojik aileye dönüşün hangi şartlarda gerçekleşebileceğine dair toplum yeterince bilinçlendirilmediğinden, bu konuda bireylerin bilgisizliğine dayanan bir kaygı hâkimdir. Ayrıca sağlıklı bağlanmanın kurulduğu ebeveyn-çocuk ilişkisinin sonlandırılarak çocukla iletişimin tamamen kesilmesinin koruyucu aile ve çocuk için zorlayıcı olduğu düşünülmektedir. Koruyucu aile ve evlat edinen aileler, biyolojik aileye geri dönüş gerçekleşmesi halinde çocukla belirli aralıkla görüşmelerinin sağlanması ve kurulan bağın sürdürülmesinin hukuki olarak sağlanmasını talep edilmektedir. Kalpten ebeveynler, ebeveynlik bağlarının hukuki olarak daha çok güvence altına alınmasının koruyucu aile olma ve evlat edinme kararını almayı kolaylaştıracağını belirtmektedir.

Biyolojik ailenin şartlarını düzeltmesi ve çocuğu geri almayı talep etmesi dışında endişe yaratan bir başka düşünce ise çocuğun kendi isteği ile biyolojik ailesini aramak ve bağ kurmak istemesidir. Kalpten ebeveyn olmayı düşünen ya da kalpten ebeveynlere “Çocuğun biyolojik ailesi olmadığını öğrendiğinde ne olacak?”, “Ya çocuk biyolojik ailesine gitmek isterse?” gibi cümlelerin kurulması bireylerin bu konuda duyduğu kaygıyı arttırabilmektedir. Kalpten ebeveynlik sürecini deneyimleyen bireyler çevreleri tarafından bu tür sorularla sıklıkla karşılaştığını vurgulamaktadır. Bu kaygı nedeniyle koruyucu aile olmaktan ya da evlat edinmekten vazgeçtiğini belirten bireyler bulunsa da kalpten ebeveynler çocukla kurulan sağlıklı bağın biyolojik bağdan daha güçlü olduğunu düşünmektedir. Bu nedenle çocuk biyolojik ailesini merak edip tanısa da bu durum kendi annelik/babalık kimliklerini tehlikeye atmayacaktır. Hatta birçok ebeveyn, çocuğun biyolojik ailesine yönelik kin ve nefret duyguları beslemesinin çocuğun psikolojik sağlığını olumsuz etkileyeceği düşüncesi nedeniyle çocuğa biyolojik ailesinden bahsederken dikkatli olunması gerektiğini vurgulamaktadır. Bu konuda yapılan paylaşımlardan birinde @elifadanin_annesi 28 Ocak 2017’de şu ifadelerle yer verilmiştir:

En sık sorulan soru: "Kızınız bir gün biyolojik annesini sorarsa, aramak isterse, ona gitmek, onunla bağ kurarsa vs. ne yaparsınız?" Yanıt: Kızım bir gün biyolojik annesini sorarsa anlatırım. Onu aramak isterse yanında olurum. Onunla bağ kurmak isterse engel olmam. [...] Çocuklarımız bizimle anı biriktiriyor. Büyüdüklerinde çocukluk hatıralarını anımsadıklarında, anlattıklarında o hikayedeki diğer kahraman biziz arkadaşlar... O yüzden bu kadar korkmayın, korkular anı kaçırmanıza sebep oluyor. Kaldı ki, bir gün biyolojik annesini tanımak istediğinde bu onun en doğal hakkı değil mi? Aynı koşullarda siz olsaydınız, sizi siz yapan gerçeği bilmek, tanımak istemez miydiniz? Ben isterdim! Eğer biyolojik

annesine bir duygu barındırması gerekirse onu sevmesini mi, ondan nefret etmesini mi isterdiniz? Hangisi bir çocuğun kalbini daha çok acıtır? Ben günlerce, gecelerce kendime hep bunları sordum. Ve dedim ki; Eğer nefret ederse kalbi kurur. Sever mi? Bilmem. Ya severse? Sevsin. İlk yürüdüğünde bana doğru yürüdü. İlk bana anne dedi. Korktuğunda ve üzülduğünde kendini güvende hissettiği kucak benim değil mi? İlk seni seviyorum sözünü duyan benim kulaklarımdı. "İyi ki senin kızın oldum." diye bana dedi. İlk hissettiği koku benim. O koku hiç unutulur mu? Siz annenizin kokusunu kaç yaşınıza gelirsene gelin unuttunuz mu? Eli avucumun içinde büyüdü. O elle ilk yazdığı isim "Duygu" oldu. İlk karnesini aldığı anda bana doğru koştu. O zaman; Hangi sevgi, bu sevgiden daha güçlü olabilir? Her kim bunu değiştirebilir? Bence hiç kimse! (erişim tarihi: 24.12.2024).

Dolayısıyla annelik/babalık kimliğinin emek ve çocukla paylaşımlara dayandığı, çocuk tarafından biyolojik aileye duyulan merakın doğal olduğu, biyolojik aileyle kurulacak sevgi bağının kendi annelik kimliğini zedelemeyeceği ve biyolojik aileye nefret yerine sevgi beslemenin çocuğun psikolojisi açısından daha sağlıklı olduğu düşünülmektedir. Kalpten ebeveynler bu konuda deneyimlerini ve düşüncelerini Instagram üzerinden paylaşarak diğer kalpten ebeveynlerin kaygılarını yönetmesini ve kaygıları nedeniyle karar almakta zorlanan bireylere destek olmayı amaçlamaktadır.

3.4.2. “Mükemmel Ebeveyn” Algısının Yarattığı Kaygı

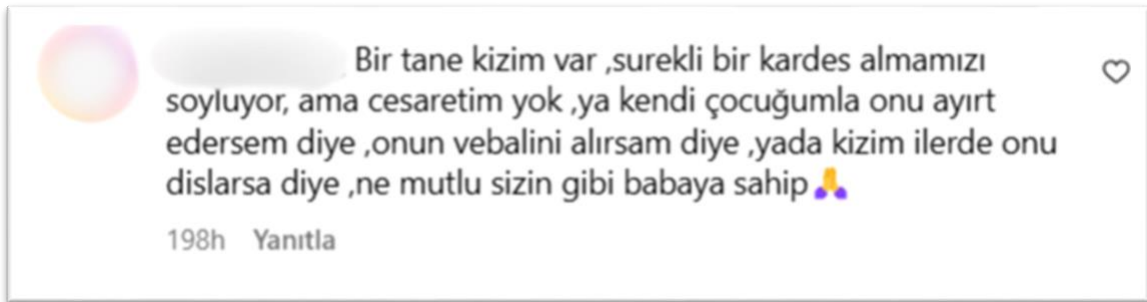
Sosyal medya ve ebeveynlik üzerine yapılan araştırmalarda, geçmişten günümüze değişen teknolojik ve toplumsal gelişmelerin ebeveynler üzerine “mükemmel” olma baskısı oluşturduğu anlaşılmaktadır. Artan dijitalleşmeyle birlikte uzmanların görüşlerine erişimin kolaylaşmasıyla toplumsal cinsiyet kalıplarına bağlı olarak özellikle annelerden çocukla ilgili her konuda uzman bilgisine sahip olması ve bu bilgileri uygulaması beklenmektedir (Gürçayır Teke, 2014: 42). Çocuğun bakımı, sağlığı, psikolojisi ve eğitimi gibi konularda detaylı araştırmalar yaparak en doğru bilgiye ulaşmak ve günlük hayatta uygulamak, bunun yanında iş yaşamı, kişisel bakım, sosyalleşme gibi alanları da en iyi şekilde sürdürmek ebeveynler üzerinde “en iyi” olma kaygısını tetikleyerek çocuk sahibi olma konusunda tereddüt yaratmaktadır. Toplum tarafından mükemmel ebeveyn olmanın beklenmesi biyolojik veya kalpten ebeveynler için fark etmeksizin kaygı yaratmaktadır. Bu durum @kalbiyolojikanne'nin 2 Ekim 2018 tarihli gönderisinde şöyle ifade edilmektedir:

Bedenleri minicik ama bize kattıkları o kadar büyük ki♥ Korkuyla yazan #kalbigebe annelerimize hep dediğim şey; İster biyolojik olsun ister kalbiyolojik, hele bir de ilke... İlk defa deneyimleyeceğimiz bir duyguysen "anne/baba" olmak ; "yetebilecek miyim?", "bakabilecek miyim?", "iyi bir anne/baba olacak mıyım?" gibi soruları kafamızda korkuyla, endişeyle taşımaktan daha doğal ne olabilir ki? Bu duyguların var oluşu, daha gelmeden onlar için iyisini yapma çabamızdan👉 Mükemmel olmamıza da gerek yok zaten! 'Anne/baba' olalım, koşulsuz sevelim, gerisinin yavaş yavaş geleceğine inanıyorum. #evladedinin #koruyucuaileolun #anne #baba #ol (erişim tarihi: 18.12.2024).

Özellikle dijitalleşme ile artan bu mükemmeliyetçilik beklentisi ve yarattığı kaygı, biyolojik olarak çocuk sahibi olmaya karar vermeyi zorlaştırmanın yanında kalpten ebeveyn olmak isteyenler üzerinde daha fazla baskıya neden olarak karar vermeyi zorlaştırmaktadır. Sosyal medyada çocuğun anne karnında bulunduğu ilk günlerden itibaren başladığı belirtilen sorumluluklar, kalpten ebeveynlerde çocuklarının her açıdan sağlıklı gelişimi için geç kalmış hissettirilebilmekte, birlikte yaşamaya başlamadan önceki zamanların eksikliklerini tamamlama konusunda kaygı oluşturulmaktadır. Biyolojik annelere hamilelik sürecinde; sağlıklı beslenme, spor yapma, stresten uzak kalma, çocuğun gelişimine katkıda bulunması adına dinlediklerine bile dikkat etme gibi sorumluluklar yüklenmektedir. Kalpten annelere ise, çocuğun biyolojik annesinin hamilelik sürecini nasıl yaşadığını bilmemenin yanında çocuğun korunma altına alınması nedeniyle sürecin sağlıksız geçtiğine dair bir ön kabulden yola çıkarak çocuklarının psikolojileri, gelişimleri ve sağlıkları konusunda daha çok sorumluluk yüklenmektedir.

Kalpten ebeveynlere yüklenen bir diğer sorumluluk ise varsa ya da ileride olursa biyolojik çocukları ve kalpten çocukları arasında denge sağlamaktır. Bu konu, kalpten ebeveynliğe yapılan ayrımcılığa farklı bir örnek içermektedir. Biyolojik çocuğu olan ebeveynlere ikinci çocuklarını yapmaları söz konusu olduğunda “ya birini daha çok seversen?” denmiyorken ve hatta çocukların kardeşi olması gerektiği hakkında bir baskı yapılyorken; kalpten ebeveynlere “ya biyolojik çocuğun olursa?”, “ne gerek var evlat edinmene/koruyucu aile olmana zaten kendi çocuğun var” gibi yorumlar yapılmaktadır. Kalpten çocuklarına biyolojik çocukla aynı sevgiyi besleyemeyeceği, biyolojik çocukları olursa bunun anlaşılabileceği düşünülerek karar almadan önce iyi düşünmesi tavsiyesi verilmektedir. “İyi niyetli” olduğu belirtilerek yapılan bu yorumlar aslında toplum tarafından biyolojik bağa verilen önemi yansıtmaktadır.

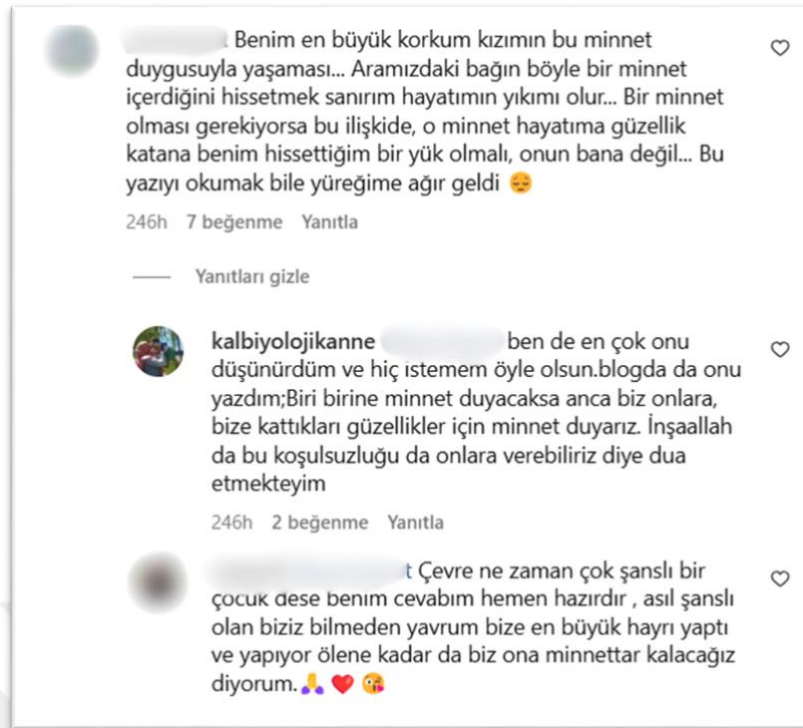
Bazı yorumlarda ise biyolojik çocuk ve kalpten çocuk arasında ayrımcılık yapmaktan kaygı duyulmasının evlat edinme/koruyucu aile olma kararını olumsuz etkilediği görülmektedir. @kalptenbaba’ya 6 Nisan 2021’de yapılan bir yorum şu şekildedir:

(erişim tarihi: 02.01.2025).

Yukarıdaki yorumda biyolojik çocuğun evlat edinmeye dair istekli olmasına rağmen toplum baskılarını içselleştirmiş ebeveynin, kızının ileride dışlayıcı bir tutuma sahip olacağından endişelendiği görülmektedir. Duyulan kaygının karar almayı olumsuz yönde etkilemesi, toplumun bir kısmı tarafından belirtilen biyolojik çocukla ve kalpten çocukla kurulan bağın eşit olmayacağına dair inancın içselleştirilmesi nedeniyle olduğu anlaşılmaktadır. Bu inanç yalnızca ebeveyn-çocuk ilişkisine yönelik değildir. Kardeşler arası ilişkinin de biyolojik-kalpten olarak farklılık göstereceğine, kalpten kardeşi olan biyolojik çocukların dışlayıcı bir tutuma sahip olacağına dair bir önyargı bulunmaktadır. Bu önyargılardan yola çıkarak kalpten ebeveyn olmaya karar veren ebeveynlerin biyolojik çocuk ve kalpten çocuk arasında denge sağlaması ebeveynin sorumlulukları arasında görülmektedir. Dolayısıyla günümüzde çocuğa yönelik birçok sorumluluğu bulunan ebeveynler, kaygılarının sürekli olarak tetiklenmesi nedeniyle kalpten ebeveyn olmaya karar vermede güçlük çekebilmektedir.

Kalpten ebeveyn olanların ya da olmak isteyenlerin yaşadığı bir diğer kaygının ise “Ya çocuğum minnettar hissederse?” olduğu görülmektedir. Instagram yorumlarında da bulunan toplumun büyük bir çoğunluğu, kalpten çocukların kalpten ebeveynleriyle birlikte oldukları için ne kadar “şanslı” olduğunu vurgulamaktadır. Bu vurgunun altında biyolojik ebeveyniyle yaşasa ya da kurum bakımı altında olsa daha kötü şartlarda yaşayacağı, bu nedenle de kalpten ailesinin yanında olduğu için minnettar hissetmesi gerektiği düşüncesi vardır. Kalpten ebeveynler ise çocuğun minnettar hissetmesinin çocuk için bir “yük” olacağını ve çocuğa böyle bir sorumluluk yüklemenin yanlış olacağını düşünmektedir. @kalbiyolojikanne hesabında 14 Mayıs 2020’de yapılan bir yorumda bu durum şu sözlerle ifade edilmiştir:

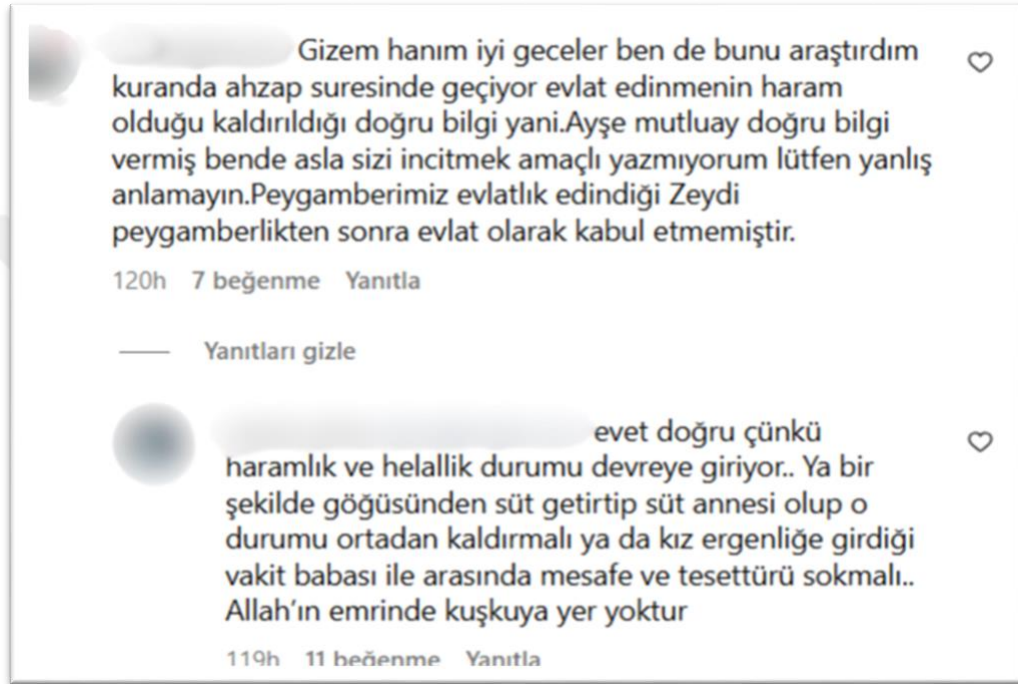
(erişim Tarihi: 05.02.2025).

Yaşanan kaygılar ebeveynlerin çocuğun sağlıklı bir psikolojiye sahip olmasında büyük bir sorumlulukları olduğu algısını destekler niteliktedir. “Mükemmel ebeveyn” olarak çocuğun hislerinin olumlu olmasıyla sorumludurlar. Toplum tarafından sürekli kaygıya maruz bırakılan kalpten ebeveynler çocuklarının bakımı, eğitimi, sağlığı ve psikolojisini en iyi şekilde sağlamalıdır. Bu alanlardan birinde “eksiklik” görüldüğünde eleştiriler biyolojik ebeveynlere yapılan eleştirilerden daha sert olmaktadır. Yorumlarda kalpten ebeveynlerin çocuk sahibi olmayı uzun süredir istemelerine ve çocukların onlara devlet tarafından “emanet” edildiğine dair bir vurgu vardır. Görüldüğü üzere biyolojik ebeveynlere göre kalpten ebeveynlerden beklenen sorumluluklar ise daha detaylıdır.

3.4.3. Dini Düşünceler

Toplumsal hayatta din, karar alma mekanizmalarını ve günlük yaşamı etkileyen önemli unsurlardan biridir. Türkiye’de toplumun büyük bir kısmının Müslüman olması ise toplumdaki birçok düşüncenin İslamiyet çerçevesinde şekillenmesine neden olmaktadır. Çocuk sahibi olmak gibi önemli bir karar da dini düşüncelerden etkilenebilmektedir. Evlat edinme/koruyucu aile olma yöntemiyle çocuk sahibi olmanın ise dini açıdan toplumun ikiye bölündüğü bir konu olduğu görülmektedir. Bazı kişiler evlat edinmenin ya da koruyucu aile olmanın “haram” olduğuna dair bir düşünceye sahipken bazıları böyle olmadığını düşünmektedir.

Toplumun muhafazakâr kesimine hitap eden bir Instagram hesabında ve özellikle çocukla bir araya gelinmeden önce dini değerlendirmelerin sıklıkla bulunduğu tespit edilmiştir. Evlat edinmenin dini açıdan “haram” olduğuna dair çokça yoruma rastlanmıştır. Yorumlarda bu düşüncenin sebebi olarak: çocuk ergenlik çağına geldiğinde kızsaba babaya, erkeğe anneye namahrem olacağı; çocuğun soy bağının değiştirilmemesi gerektiği, evlat edinilen çocuğun miras hakkının bulunmadığı vb. gösterilmiştir. Bu konuda @gizem_eksiii hesabına 20 Temmuz 2022’de yapılan bir yorumda şu sözlerle ifade edilmiştir:

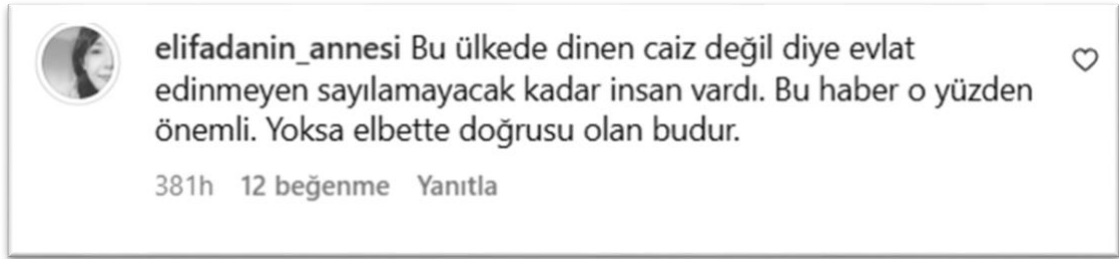

(erişim tarihi: 25.12.2024).

Yapılan yorumlardan yola çıkarak çocuğu nüfusuna almanın dini açıdan önemli bir hassasiyet olarak görüldüğü anlaşılmaktadır. Takipçilerin bir kısmı çocuğun soy bağının değiştirildiği ve bu durumun dinen yasaklandığını belirtmektedir. Bu nedenle evlat edinme yerine koruyucu aileliğe yönelen ailelerin mevcut olduğu belirlenmiştir. Ancak bazı kişiler tarafından yalnızca nüfusa almak değil evlat edinmek bütünüyle haram olarak görülmektedir. Bu nedenle evlat edinmediğini/koruyucu aile olmadığını ifade eden bireyler bulunmaktadır. Buna karşılık dini açıdan bir sakıncası olmadığı ya da belirli şartlar altında sakıncası olmadığını belirten bireyler de mevcuttur. Evlat edinme/koruyucu ailelik kararında dini görüşlerin önemi @elifadanin_annesi hesabında 4 Ekim 2017’de şu şekilde ifade edilmiştir:

Günün en güzel haberleri Aile ve Sosyal Politikalar bakanımızdan geldi. [...] En önemli konulardan birisi de evlat edinildiği çocuğa erken yaşlarda söylenildiğinde dinen caiz olduğu yönündeydi. 💜 (erişim tarihi: 14.01.2025).

Haberin neden önemli olduğunu ise gönderisine yazdığı yorumda şu şekilde ifade etmektedir:

(erişim tarihi: 14.01.2025).

İncelenen hesapların sahibi olan kalpten ebeveynler ve takipçilerinin bir kısmı ise dini açıdan bazı hassasiyetler olsa da bunları aşmanın yolları olduğunu belirtmiştir. @gizem_eksiii, evlat edinmede dini açıdan en çok vurgulanan mahremiyet konusunun süt annelik ile aşılabileceğini ifade etmiştir. Süt annelik için kadınların bir hamilelik süreci yaşamasına gerek olmadığını, kadınlarda süt oluşumunun hormonlara bağlı olduğunu takipçilerine anlatmıştır. Çocuğuna süt anne olan kalpten ebeveynlerle görüşmeler yaparak Youtube hesabında paylaşmıştır. Süt annelik hakkında Instagram hesabından da paylaşımlar yapmış ve bu konuda daha detaylı bilgi sahibi olmak isteyen takipçilerini Youtube hesabında paylaştığı videolara yönlendirmiştir. İncelenen diğer hesaplardan bazıları da zaman zaman süt annelikten bahsetmiştir. Kadınların süt anne olabilmeleri için uygulamaları gereken bazı yöntemler anlatılmıştır. Bunun yanında emzirme danışmaları bulunduğu ve bu danışmanlardan destek alınabileceği bilgisi paylaşılmıştır. @kalbiyolojikanne hesabının sahibi olan anne ise evlat edindiği çocuğa süt annesi olduğunu 6 Mart 2021’de şu sözlerle ifade etmiştir:

“Biyolojik doğum yapmadan emzirmek mümkün mü?” diye 2015’in başlarında araştırmaya başladığımda, sadece şehir efsaneleri vardı; Bir kadının gelmiş, bir büyük annenin gelmiş, bilmem kimin kiminin de gelmiş. Ama nasıl? Binde bir oluyormuş böyle mucizeler, herkesin başına gelmezmiş, boşuna umutlanmayınmış gibi birçok şey okudum. Bir gün Prof. Dr. Canan Türkyılmaz’ın Emzirme Destek Merkezi Relaksasyon Ünitesi’ni eylül ayında hizmete açtıklarını ve ‘Evlat edinen annelerin de sütü gelebilir’, “kadınlarda süt üretiminin beyinden salgılanan oksitosin ve prolaktin hormonları sayesinde gerçekleştiği” yazan röportajına , ardında da videosuna rastladım; “Sevgi, istek ve sabırla mümkün” diyordu. Bunların hepsi bende de vardı. Evet sütün gelmesi bir mucize, ama bu mucize tüm kadınlara verilmiş. Bize de farketmek ve çabalamak kalmıştı. O günden sonra önce beynime yazdım, sonra kalbime. Çünkü gölge düşürmek isteyen çok oldu. 2017 Nisan’da 9 aylık gelen evladımı kendimce çabamla, efsane dediklerinin gerçek olduğuna şahit olarak, emzirdim. Ben kendim denedim ama başaramasaydım soluğu. Canan hocamın yanında alacaktım. Mümkündü, biliyordum, inanmıştım. O zamandan sonra,buralarda da “ #EvlatEdinenAnnelerdeBebekleriniEmzirebilir ” yazınca, en az 10’un üzerinde arkadaşın da sütünün gelmesi haberini aldım . “Sizin yazınızla cesaret bulduk” dediler. Oysa cesaretleri zaten vardı, sadece gerçekleşmiş bir örneğe ihtiyaç duymuşlardı. (erişim tarihi: 06.02.2025).

Paylaşımların bazılarında takipçilerin büyük çoğunluğunun dini açıdan süt anneliğin çocuk kız ise baba tarafı akrabaları, çocuk erkekse anne tarafı akrabalarından birinin emzirmesiyle mahremiyet meselesinin ortadan kalkacağını bildikleri ancak biyolojik olarak çocuk sahibi olmadan bir kadının emzirmesinin mümkün olduğunu bilmedikleri anlaşılmıştır. Takipçilerin yorumlarına bakıldığında çok fazla kişinin Instagram hesaplarında yapılan paylaşımlardan bunu öğrendiği, bu konu hakkında bilgi almak için sorular sorduğu görülmüştür.

Bu açıdan bakıldığında evlat edinmeyi ya da koruyucu aile olmayı düşünen ancak dini hassasiyetleri nedeniyle olumsuz karar veren ya da kararsız takipçilerin, Instagram hesaplarından aynı hassasiyete sahip bireylerin nasıl çözümler bulduklarını öğrendikleri anlaşılmıştır. Bununla birlikte kalpten ebeveynlerin bir kısmının bakanlığın fetva hatlarını arayarak evlat edinme ve koruyucu ailelik hakkında dini açıdan bilgi aldıkları ifade edilmiştir. Bu noktada devlet tarafından bu konuda yapılan bilgilendirmelerin, daha çok çocuğun evlat edinilmesi ya da koruyucu ailesi olması adına önemli bir yer kapladığı anlaşılmaktadır.

Evlat edinmeye ve koruyucu aileliğe dair dini açıdan yorumlanmasının bakanlıklarca detaylı olarak topluma anlatılması karar aşamasındaki bireylerin kafa karışıklıklarını gidermesine yardımcı olacaktır. Aynı zamanda toplumun dini açıdan yargılamaları, kalpten ebeveynliği ayırtmalarının da önüne geçeceği düşünülmektedir.

3.4.4. Yakın Çevre Etkisi

Evlat edinmeye ya da koruyucu aileliğe karar verme aşamasında en önemli etkenlerden biri bireylerin yakın çevresinden aldıkları destektir. Evli olan bireyler için en önemli etken çocuğun diğer ebeveyni olacak eş ve varsa diğer çocukların fikirleridir. Çocuğun içinde yaşayacağı çekirdek ailenin tüm bireylerinin evlat edinmeye ya da koruyucu aileliğe istekli olması önemlidir. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı'nın yaptığı değerlendirmelerde de aile üyeleri tek tek incelenmektedir.

Yapılan paylaşımlardan anlaşıldığı üzere bazen eşlerden biri evlat edinme/koruyucu ailelik ile ilgili kendini hazır hissederken diğer eş istekli olmayabilir. *@kalbiyolojikanne* hesabında 22 Ekim 2017'de yaptığı paylaşımda kendi evlat edinme süreçlerinde eşi ile başlangıçta aynı fikirde olmadıkları şu sözlerle ifade edilmiştir:

Bana soruyorsunuz: "eşiniz hemen tamam mı dedi, nasıl ikna ettiniz?" Evet, bazen eşler o an bizimle aynı fikirde olamayabilir... Ama bu aynı fikirdi hiç bir zaman olmayacak anlamına gelmez. [...] Bir çok kişinin hikayesini okudum. Sizin gibi ben de onlara sordum. "Nasıl ikna edicem?" Okudukça, aylarca anlattım... Bir çok kişi aynı tedirginliği yaşamış haklısın dedim. Ama bak şöyle güzel bak böyle güzel. Bak sıkıntı olabilecek şeyler de var... Ama aşmayı deneriz. Herşeyi hallederiz demedim, halledemeye de biliriz...

Bilmiyorum ben de, zaman bize ne gösterecek. Hayırlısı Allah'tan... Ama bir güzel insana değmez mi? Çiçeği burnunda kalbiyolojikaleimizi de tebrik ederim 🌸❤️ (erişim Tarihi: 15.11.2024).

Takipçilerinin gönderdiği mesajlarda bireysel olarak evlat edinmek/koruyucu aile olmak istediğine karar veren bireylerin genellikle ilk düşüncelerinin eşlerinin bu konuda ne düşüneceği, istekli olup olmayacakları olduğu görülmüştür. @elifadanin_annesini hesabına gelen bir mesajı 3 Mart 2016 tarihinde şu şekilde paylaşmıştır:

Bir takipçim [...] Başarabilir miyim, eşimi ikna edebilir miyim diye günlerce debelenmelerimi onlar anlamaz, sen anlarsın. [...] demiş. (erişim tarihi: 19.12.2024).

Yapılan paylaşımda hesap sahibiyle yüz yüze bir tanışma gerçekleşmesi de aynı süreçlerden geçip aynı duyguları yaşadığını tahmin etmesi nedeniyle takipçinin kendisini hesap sahibine yakın gördüğü, onun tarafından anlaşılacağını düşündüğü ve en yakını olan eşiyile ilgili çekincelerini bile hesap sahibi ile paylaştığı görülmektedir.

Eşleri isteksiz olan bireylerin ise bu konuda ikna etmek için çeşitli çabalar sarf ettikleri, eşlerini evlat edinme/koruyucu ailelik konusunda bilgilendirerek olumsuz karar almalarına neden olan düşünceleri ortadan kaldırmayı denedikleri görülmüştür. Bu süreçte incelenen hesapların paylaştıklarından, katıldıkları konferanslarda yaptıkları konuşmalardan vs. etkilenerik ikna olan eşler olduğu belirtilmiştir. @elifadanin_annesini 7 Aralık 2016'da yaptığı bir paylaşımda konuşmalarından etkilenen bir takipçinin yazdıklarını şu şekilde aktarır:

Kendi hikayemi anlatmak için çıktığım Ankara yolculuğum sırasında, binlerce hikayenin üzerinden geçerken öğrendim; Furuğ Ferruhzad'ın cüzzamlıları konu alan "Ev Karadır" adlı filminin çekimleri sırasında cüzzamlılar evinde tanıdığı Hüseyin adlı çocuğu evlat edindiğini... "Eşimi evlat edinmeye bir türlü ikna edemiyordum ama sizi dinledikten sonra ikna oldu, iyi ki Ankara'ya geldiniz. Allah sizden razı olsun" diye yazan Zeynep'in mutluluğuna sebep olacağımı bilemeyecektim belki de hiç. Panele katılan gençlerin sonrasında bana yazdıkları satırları okurken umudum fırından yeni çıkmış ekmek tadında. Nice sarılmalar, nice gülümsemeler, nice tanışmalar belki hiç olmayacak, belki bir başka kışa kalacaktı. Yaşattıkları ve öğrettikleriyle bu güzelliklere vesile olan Korev ve Atılım Üniversitesine çok teşekkür ederim. ❤️ (erişim tarihi: 27.01.2025).

Takipçilerin hesap sahipleriyle duygularını paylaşıyor olması ve eşlerinin ikna edilmesi konusunda etkileri bulunması, Instagram hesaplarından yapılan paylaşımlar aracılığıyla bireylere psikolojik destek ortamı sağlanarak karar alma sürecinde etkili olduklarını göstermektedir.

Yalnızca eş ve çocuklar değil, bireylerin kök ailelerinin düşüncelerini de evlat edinme ya da koruyucu ailelik sürecinde etkilidir. Çift olarak evlat edinenlerden eşlerin ikisinden herhangi birinin kök ailesinin olumsuz düşüncelere sahip olması karar almayı olumsuz etkileyebilmektedir. Çiftin en yakınlarında bulunan kişilerin olumsuz düşüncelere sahip olması, çocukla kavuşma sonrasında bu olumsuz düşünceler devam ederse çocuğun yanında yapılacak

kötü yorumlar ve kullanılan ayrıştırıcı ifadeler nedeniyle evlat edinilecek ya da koruyucu aile olunacak çocuğun psikolojisinin kötü etkilenebileceği çekincesini oluşturmaktadır.

Kök ailenin evlat edinme sürecinde etkisi evli çiftlere göre bekar kalpten ebeveynlerde daha önemli görülmektedir. Sürece yalnız ebeveyn olarak başlayan kalpten ebeveynler, ailesinin desteğini alıp alamayacakları konusunda daha büyük bir kaygı yaşamaktadır. Bu durumun kimi zaman olumsuz karar almalarına sebep olduğu görülmektedir. Aynı zamanda bekar evlat edinen @kalptenbaba'nın evlat edinme süreci göz önünde tutulduğunda özellikle erkek ve bekar bir bireyin evlat edinme sürecinde kök ailenin desteğinin Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı tarafından da önemli bir kriter olduğu görülmektedir. Dolayısıyla yakın çevrenin desteği yalnızca bireyin karar alma sürecini etkileyen bir durum olmanın ötesinde, kimi zaman değerlendirme sürecini de etkileyebilen bir durumdur.

3.5. Sosyal Medyanın Kalpten Ebeveynlik Hakkındaki Düşüncelere Etkisi

İncelenen Instagram hesaplarının sahipleri, evlat edinme ve koruyucu ailelik hakkında paylaşım yapmalarının en önemli nedenlerini “farkındalık oluşturmak”, “normalleştirmek” ve “cesaret vermek” olarak açıklamaktadır. Bu konuda paylaşım yapan kalpten ebeveynlerin, yaptıkları paylaşımlarla takipçilerini teşvik ettikleri anlaşılmaktadır. Instagram’da paylaşım yapan kalpten ebeveynlerin paylaşım yapma motivasyonu hakkında @kalptenbaba 20 Aralık 2023’te şu ifadeleri kullanmıştır:

Amacım evlat edinme konusunda farkındalık yaratmak ve insanlara cesaret vermek. Bu anlamda, Okan'la benim hikayemden cesaret alıp evlat edinmek/koruyucu aile olmak için başvuran ve hatta çocuğuna kavuşan onlarca kişi oldu. Bana mesaj atarak mutluluklarını paylaştılar bizimle ❤️ (erişim tarihi: 12.12.2024).

Evlat edinme ve koruyucu ailelik hakkında yakınlarında kalpten ebeveyn bulunmayan bireyler; süreci yaşayan ailelerin deneyimlerine ulaşmakta güçlük çekmekte, yeterince bilgi sahibi olmadıkları için de evlat edinme ya da koruyucu aile olma kararı almakta zorlanmaktadır. Günümüzde yaygın bilgi edinme kaynağı olarak kullanılan dijital ortamlarda, evlat edinme ve koruyucu aile olmak için gerekli genel kriterlerin dışında bilgiye ulaşmanın zor olduğu belirtilmektedir. Evlat edinme ve koruyucu aile olmak için var olan detaylı kriterler, evrakların hazırlanmasıyla ilgili bilgiler, bekleme sürecine dair detaylar ve çocukla kavuştuktan sonra yaşananlara dair bilgiler, çocuğun ve ailenin duyguları ve deneyimleri gibi birçok nokta resmi bilgi kanallarında detaylı bir şekilde yer verilmemektedir. Bu noktalarda, evlat edinmeyi ya da koruyucu aile olmayı düşünen bireylerin çeşitli kaygıları bulunabilmektedir. Kaygıların giderilmesi, bireylerin bu konular hakkında bilgi almasıyla mümkün olmaktadır. Dolayısıyla karşılıklı iletişimin mümkün olduğu dijital bir ortam olan Instagram, bireylere konu hakkında

bilgi alabilme imkânı sağlamaktadır. Instagram hesaplarında paylaşım yapan kalpten ebeveynler, kendi bilgi ve deneyimlerini aktararak bireyleri cesaretlendirici bir rol üstlenmektedir. Evlat edinmeyi veya koruyucu aile olmayı düşünen bireyler de hesap sahiplerine çeşitli sorular yönelterek kaygılarını gidermektedir. Dolayısıyla karar almalarında etkili bir araç olarak Instagram platformundaki etkileşimli ortamı kullanmaktadır.

@gizem_eksiii, kendi evlat edinme süreçlerinde deneyimlerini paylaşan çok az insana ulaşabildiklerine ve tecrübeli ailelerden bilgi almanın bu süreçteki önemine değinerek kendi paylaşım yapma motivasyonlarının diğer bireylere destek olmak olduğunu belirtmiştir. Ayrıca takipçilerinden evlat edinmek isteyen ailelerin süreç hakkında öneri beklediğini ifade etmiştir. 25 Eylül 2024 tarihinde yaptığı paylaşımında şu ifadeleri kullanmıştır:

Uzun zamandır özellikle evlat edinmek isteyen ailelerin süreci yaşayan olarak benden beklediği öneriler vardı kendimce haddim olmayarak bir kaç öneri yapmak istiyorum □ bu arada artık bana evlat edinerek baba olmak isteyen abilerde yazıyor 😊 eşimle heyecandan panikledik sizi görünce hemen yazmak istedik falan diye ve inanılmaz mutlu oluyorum hamd olsun □ şimdi benim aslında bu hesabımı aktif hale getirmem biliyorsunuz kızımızla yolculuğumuzdan sonra gerçekleşti çünkü biz karar verdiğimizde yaşayan birilerini bulmak gerçekten çok zordu insan haliyle bir rota çizmek istiyor ve tecrübeli ailelerden bilgi almak istiyor ve biz bu ailelerin gizlendiğini duyurmak istemediğini hatta bir çoğunun kendi ailesinden bile gizlendiğini öğrendik ve çok üzülmüştük hikayemizi size duyurunca inanılmaz eleştiri alsam da çok güzel şeylerde oldu binlerce aile karar verdi başvurdu ve kavuştu □ Buda haliyle beni daha diri tuttu ❤️ şimdi kendimce biraz öneri yapmak istiyorum 😊 [...] (erişim tarihi: 02.12.2024).

Yapılan paylaşımından anlaşıldığı kadarıyla aileye dair hassas ve özel bir konu olarak görülen evlat edinme süreci, ailelerin sıklıkla dile getirdikleri bir durum olmadığından bu sürece adım atmış bireylerin yaşanan deneyimlere dair bilgi edinmeleri kolay olmamaktadır. Instagram'da paylaşım yapan kalpten ebeveynler ise evlat edindiklerini ya da koruyucu aile olduklarını paylaştıklarında çeşitli eleştirilere maruz kalsa da karar aşamasındaki ebeveynleri cesaretlendirerek daha fazla çocuğun aile ortamında yetişmesine katkı sağlamak amacıyla deneyimlerini aktarmayı sürdürmektedir.

Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı'na ait internet sayfaları ve sosyal medya platformlarında konu hakkında bilgilendirmeler, genel kriterler vb. bulunmaktadır³¹. Ancak bilgilerin detaylı olmaması, kalpten ebeveynlerle evlat edinilen çocukların duygu ve deneyimlerinin sıklıkla paylaşılmaması gibi nedenlerle bireyleri evlat edinmeye ya da koruyucu aile olmaya teşvik etmekte yeterince etkili olamamaktadır. Kalpten ebeveynlerin Instagram hesaplarından yapılan paylaşımlar direkt olarak süreci deneyimleyen kişiye dair deneyimlerin

³¹ <https://www.aile.gov.tr/sss/cocuk-hizmetleri-genel-mudurlugu/evlat-edinme-hizmeti/> (erişim tarihi: 06.04.2025); <https://www.aile.gov.tr/sss/cocuk-hizmetleri-genel-mudurlugu/koruyucu-aile-hizmeti/> (erişim tarihi: 06.04.2025).

görülmesini sağladığından ve süreç hakkında detaylı bilgilere yer verildiğinden kurum bilgilendirmelerine kıyasla daha etkili olduğu görülmektedir. @kalptenbaba hesabına yapılan 19 Kasım 2020'deki bir yorumda bu durum şöyle ifade edilmektedir:

(erişim tarihi: 01.01.2025).

Evlat edinme ve koruyucu ailelik hakkında önyargıları, kaygıları veya tereddütleri bulunan bireyler, Instagram hesaplarındaki etkileşimden etkilenebilmektedir. Yapılan paylaşımlarda ebeveynlerin kendi hikayelerinin yanında takipçilerinin DM yoluyla gönderdiği hikayelere de yer verdiği görülmektedir. Aynı zamanda takipçiler yorumlarda da kendi deneyimlerini paylaşmaktadır. Böylece çok daha fazla ailenin yaşadığı duygular, deneyimler, zorluklar ve mutluluklara değinilmiştir. Tereddütleri bulunan bireyler ise bu hikayeleri okuyarak etkilendiklerini belirtmiştir. Örneğin @elifadanin_annesi 5 Nisan 2019'da yaptığı paylaşımlardan birinde kendisine gönderilen bir mesajı paylaşmıştır. Mesajda şu ifadeler yer almaktadır:

Merhaba Duygu hanım, Umarım iyisinizdir uzun zamandır yazmak istiyordum size ama bir türlü fırsat bulamadım 😊 Onu beklerken geçmek bilmeyen zaman onunla o kadar hızlı geçiyor ki 11 ay nasıl geçti hiç anlamadık. Koynumda uyuduğu fotoğraflarımıza baktıkça hep siz geliyorsunuz aklıma. Ya o Haziran günü perdeleri sıkı sıkı kapatıp yataktan çıkmadığım, ağlamaktan şişmiş gözlerimle internette gezinirken "anne olmak istiyorum" diye aratmasaydım sizin hikayenize rastlamasaydım ve sayfanızdaki onca insanın hikayelerini okuyamayıp kafamdaki soru işaretlerini yanıtlayamasaydım şimdi bu mucizevi duyguyu yaşayabilir miydik? Aksini düşünmek bile istemiyorum... İyi ki varsınız bu güzel duyguyu yaşamamızda vesile olduğunuz için. Size ve Elif Ada'ya minnettarım 🙏 Ve hep; "Acaba sevebilir miyim?" diye tereddüt yaşıyor ya insanlar bir kez de ben cevap vereyim; hem de nasıl seveceksiniz ♥ hem de deliler gibi seveceksiniz, hayal edemeyeceğiniz kadar çok seveceksiniz. Geçen hafta bahar kokulumun 1. yaş gününü kutladık bu vesileyle bir kez daha teşekkür etmek istedim size. 🙏

Gönderilen mesaj incelendiğinde, Instagram hesabına rastlanmasa olumlu karar alamayacağına dair güçlü bir inanç bulunmaktadır. Diğer hesapların paylaşımlarına yapılan yorumlarda da konu hakkında bakış açısının tamamen değiştiğini, paylaşımlara baktıkça cesaretlendiğini belirten çok sayıda takipçinin bulunduğu görülmektedir. Bu durum kalpten ebeveynlerin paylaşımlarının bireyler üzerindeki etkisinin ne kadar güçlü olduğunu

göstermektedir. Kamusal bir alan olan sosyal medyanın, özel bir alanda alınan kararda etkili bir aracı olduğu anlaşılmaktadır. Aileyle ilgili önemli bir karar olan evlat edinme ve koruyucu ailelik, sosyal medya platformlarında yapılan teşvik edici paylaşımlardan etkilenebilmektedir.

Kalpten ebeveynlerin paylaşım motivasyonlarının en önemlilerinden biri, diğer ebeveynleri teşvik edici rolü olsa da evlat edinmeyi ve koruyucu aileliği normalleştirmek de bir diğer önemli motivasyonlarıdır. Evlat edinmek ve koruyucu aileliğe dair toplumun önyargıları ve ayrıştırıcı tutumları nedeniyle çocuklarının ileride psikolojik olarak zarar görmesinden endişe duyan ebeveynler, toplumu bilinçlendirerek çocukları için daha iyi bir ortam oluşturmayı amaçlamaktadır. @gizem_eksiii hesabından 24 Ekim 2024'te yapılan paylaşımda aşağıdaki ifadeleri kullanmıştır:

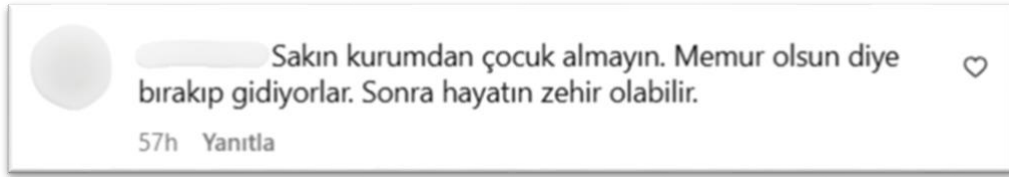
[...] Dikkat ederseniz kızımдан önce hiç aktif değildim hatta kızım gelince kapatırım diyordum ama ben gördüm kızım umut oldu binlerce anne olmak isteyen arkadaşlara var gücümle evlat edinmenin en güzel yanlarını göstereceğim belki haddim değil ama ben yinede bunu yapacağım bu bir ispat değil bu kızımın geleceği siz biz çocuklarımıza bunun normalini zorbalık yapılmaması gerektiğini öğreteceğiz! [...] (erişim tarihi: 14.12.2024).

Hesap sahibinin bu ifadelerinde çocuğunun geleceğinden endişe duyduğu anlaşılmaktadır. Evlat edinilmiş takipçilerden bazılarının yaşadığı ayrıştırıcı davranışları, toplum tarafından kullanılan ve kendilerini yaralayan ifadeleri anlattıkları görülmektedir. Kalpten ebeveynler ise kendi çocuklarının da aynı yaralayıcı tutuma maruz kalmamasını için toplumun bilinçlendirilmesi, evlat edinme ve koruyucu aileliğin normalleştirilmesi adına paylaşımlarda bulunmaktadır.

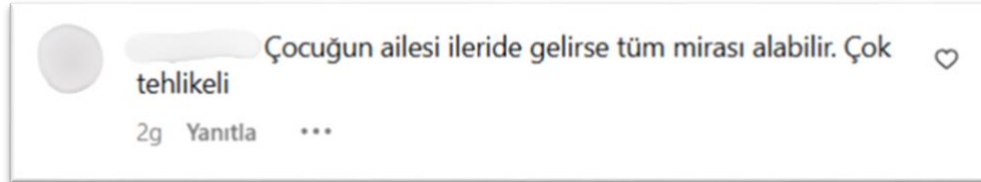
3.6. Toplum Tarafından Kullanılan “Yanlış” Dil ve Damgalama

Evlat edinme ve koruyucu ailelik toplumun bir kısmı için yanlış, anormal, günah veya farklı görülmektedir. Bu nedenle Instagram hesaplarının yorumlarında ve anlatılan anılarda kalpten ebeveynler çeşitli damgalamalara, yargılayıcı veya ayrıştırıcı ifadelere maruz kalabilmektedir. Damgalayıcı tutum bazen açıkça bir yargılamayla kendisini göstermektedir. Bazen ise iyi niyetli gibi görünen ancak bilinçaltında bulunan kalpten ebeveynliğin biyolojik ebeveynlikten daha farklı olduğuna dair inançtan kaynaklanan yorumlarda kendisini göstermektedir. İncelenen paylaşım ve yorumlarda çeşitli damgalayıcı ifadelere rastlanmıştır.

İlk olarak açıkça yargılayıcı tutumlara bakıldığında bazı takipçilerin evlat edinme ya da koruyucu ailelik hakkındaki olumsuz düşüncelerini yansıtan yorumlara değinilecektir. Bu yorumlardan bazıları şu şekildedir:

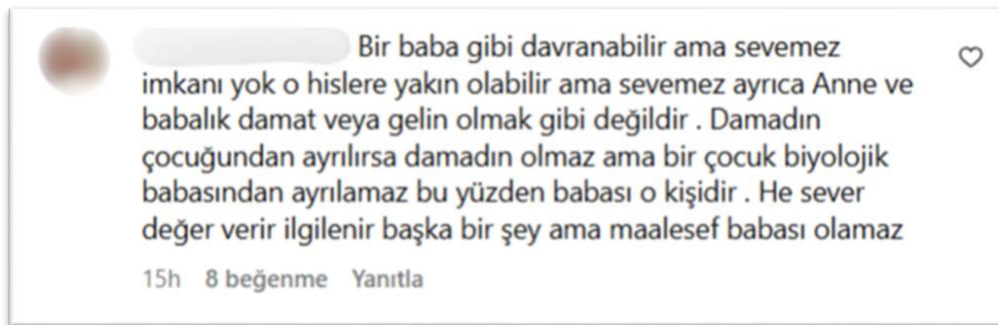
(@gizem_eksiii- 6 Aralık 2023) (erişim tarihi: 15.12.2024).

(@gizem_eksiii- 28 Temmuz 2024) (erişim tarihi: 15.12.2024).

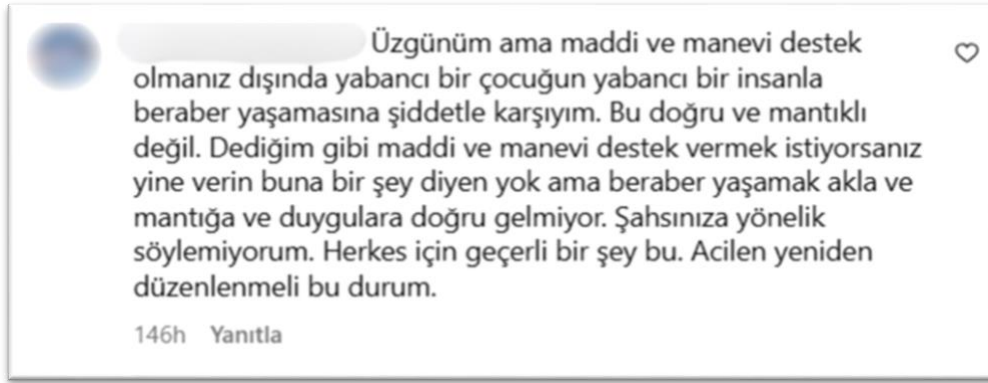
Yapılan yorumlarda çocuğunu kuruma bırakan ailelere yönelik bir damgalayıcı ifade bulunduğu görülmektedir. Çocuğu maddi çıkarlar doğrultusunda kuruma bıraktığı, ileride geri almak isteyeceği, varsa maddi varlıklarına ortak olabileceğine yönelik çeşitli ifadeleri bulunmaktadır. Bahsi geçen “tehlike”lerden korunmak adına evlat edinmemek/koruyucu aile olmamak gerektiğine dair keskin yorumlar yapmaktadır. Bu yorumlar yalnızca biyolojik aileye yönelik bir damga içermekle kalmaz, biyolojik ailesi nedeniyle çocuğu da damgalamaktadır.

Evlat edinen bireyleri ayrıştıran, biyolojik bağlara duygusal bağlardan daha çok önem veren ve biyolojik ailelerin “gerçek” olduğunu, annelik/babalık rolünün biyolojik bağ ile doğuştan gelen ve değiştirilemez bir rol olduğunu düşünen takipçiler de mevcuttur. Bu takipçilerin biyolojik bağ, annelik/babalık rolü ve sevgiyi birbiriyle ortak nitelendirdiği görülmektedir. Buna takipçilere göre “kalpten ebeveynlerin sevgisi, biyolojik ebeveynle bir tutulamaz”.

(@gizem_eksiii- 6 Eylül 2024) (erişim tarihi: 19.12.2024).

Kalpten ebeveynlik bağlarını ve bu ebeveynlerin çocuklarına olan sevgisini daha aşağıda görenlerin yanında, çocukla kurulan bağın “gerçek” bir ebeveynlik bağı olmadığını düşünmesi nedeniyle evlat edinme ve koruyucu aileliğe karşı olduğunu belirten yargılayıcı tutumlar da mevcuttur. Buna bir örnek olarak şu yorum gösterilebilir:

(@kalptenbaba- 5 Nisan 2022) (erişim tarihi: 23.01.2025).

Burada dikkat çeken nokta çocuğun kalpten ebeveyninin “bir yabancı” olarak tanımlanmasıdır. Yapılan yorumda tüm duygusal bağlar yok sayılmaktadır. Çocuğun biyolojik bağı bulunan kişiler dışında bir aileye sahip olamayacağına dair kesin bir yargı vardır. Kurulan bağların yeterince “gerçek” ve “güçlü” olmadığına dair bir algı da evlat edinilen/koruyucu aile olunan çocuktan her an vazgeçilebileceği ve çocuğun tekrar kuruma bırakılabileceği düşüncesiyle kendisini göstermektedir. Bekar olarak evlat edinene yönelik “Ya evlenirsen?”, “Ya ‘kendi’ çocuğun olursa” gibi sorular sorularak eşin ya da biyolojik çocukların kabullenememesi halinde evlat edinilen/ koruyucu aile olunan çocuğun kurum bakımına tekrar dönmesine yönelik ifadeler kullanılmaktadır. Bu ifadelere bir örnek olarak @kalptenbaba hesabına 8 Kasım 2020’de yapılan yoruma bakıldığında şu yoruma rastlanmıştır:

(erişim tarihi: 19.12.2024).

Yukarıda örnekleri bulunan ifadeler direkt olarak hesaplarda bulunan paylaşımlara takipçilerden gelen yorumlardır. Bu yorumlarda evlat edinme/koruyucu aileliğe yönelik çeşitli alt metne sahip yargılayıcı düşüncelere rastlanmıştır. Bununla beraber incelenen hesaplardaki kalpten ebeveynlerin maruz kaldıklarını ifade ettiği bazı damgalayıcı ifadeler bulunmaktadır. Toplumda evlilik ve çocuk sahibi olmak gibi özel konular, bazıları tarafından bir baskı unsuru olarak kullanılmaktadır. Yapılan yorumlarda bireyler evlenmeden önce “Ne zaman evleneceksin?” baskısından başlayarak birçok baskıya maruz kaldığını ifade etmektedir. Çocuk sahibi olmak istemeyenler, istemedikleri için yargılanmakta; biyolojik olarak çocuk sahibi

olamayanlar çeşitli öneri, yargı ve dışlanmalara maruz kalmaktadır. Evlat edinme/koruyucu ailelik kararını açıklayanlar ise eğer biyolojik olarak çocuk sahibi olamıyorsa biyolojik çocuk sahibi olması için öneriler devam etmektedir.

İncelenen hesaplardan birinde evlat edinme kararından sonra çocukla kavuşma zamanına kadar geçen sürede kalpten ebeveyn kararını net bir şekilde ifade edip evlat edinme hakkında birçok paylaşım yapmasına rağmen biyolojik olarak çocuk sahibi olabilmesi için tüp bebek tedavisi, doktor, hocalar, dualar, alternatif tedavi yolları önerilmeye devam etmiştir. @gizemeksiii hesabına 17 Ağustos 2021’de yapılan yorumlar şu şekildedir:

(erişim tarihi: 02.11.2024).

(erişim tarihi: 02.11.2024).

Yapılan yorumlardan çocukla kavuşma anına kadar evlat edinmelerinin tam bir kabul görmediği, önerilerin devam ettiği görülmüştür. Evlat edineceklerini kabullenen ve bunu büyük bir “iyilik” olarak gören bazı takipçiler ise yaptıkları iyilik karşılığında “kendi çocuğu” olmasına yönelik dileklerde bulunmuştur. Buna göre evlat edinmenin biyolojik bağdan daha güçsüz bir bağ olarak ve biyolojik çocuk sahibi olmanın yapılan iyiliğe karşılık ödül olarak görüldüğü söylenebilir.

Bekar olarak evlat edinen ebeveynler ise “Çocukla seni kimse istemez, evlenemezsin.”, “Daha gençsin, kendi çocuğun olur.” gibi yorumlara maruz kalmaktadır. Bu noktada çocuğun evlenmenin önünde bir engel ve biyolojik olmadığı için “kendisinin” olmadığına dair bir algı görülmektedir. Bekar olarak koruyucu aile olan @fulyakucukaksoy, kendisine sorulan ve “sorulmaması gereken listesi” hazırlayarak soruları farklı farklı gönderilerde yanıtlayarak toplumu bilgilendirmeyi amaçlamıştır. Bu sorular ““Birgün biyolojik çocuğun olursa ne olacak?”, “Öğrenince ailesine geri dönecek! O zaman ne yapacaksın?”, “Başkasının çocuğuna

neden bakasın?", "Biyolojik çocuğun olmuyor da mı bu yola başvurdun?" gibi sorulardır. Birçok ebeveyn bu konuda aynı sorulara maruz kaldığını dile getirmiştir. Bunun yanında çocuğun biyolojik ailesini bilmedikleri için genetik sorunlarla karşılaşabileceğini, genetik olarak “kötülük yapmaya meyilli” bir yapısı olabileceğini, genleri kötü olduğundan “hayırsız evlat” olabileceği gibi yorumlarla karşılaştığını belirten kalpten ebeveynler mevcuttur. Örneğin @mavi.anne 22 Ekim 2021’de yaptığı paylaşımda evlat edinme nedeniyle ebeveynler ve çocukların maruz kaldığı etiketlenmeyi şu şekilde anlatmıştır:

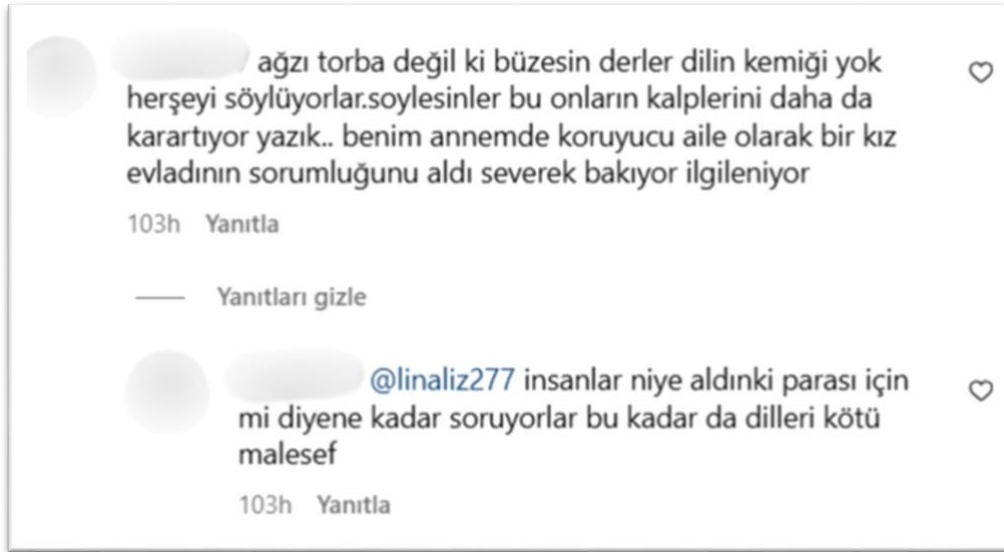
Bazen yorulursun... Yoruldum... Her seferinde düzeltmekten iğneleyici sözleri... içime ekmeye çalıştıkları korku tohumlarını köreltmekten... Tanıdıkları bilmem kimin evlat edindiği çocuğunun kötü davranışlarını özellikle bana anlatmalarından... Aman dikkat et şımartma disiplini eksik etme bak sonra böyle olur deyip beni ve çocuklarımı küçültmelerinden... Bedenen doğurmamanın bir eksiklik olduğunu ima etmelerinden... Gerçek annesi nerdeymiş neden bırakmış ay yazık yavrucaklara gibi aptalca sorulardan... Genetik konusuna hiç girmeyeceğimmm 😞 Ve etiketlenmelere çocuklarımı beni farklı aile modellerini etiketleyen herkesten... Yorulursun... Yoruldum... Ama yolumuz uzun Yolumuz çiçek Yolumuz masmavi

Az dinlenip geliyorum 🙏💙💙💙💙🙏 #bugünot

#evlatedinmedebirdoğumşeklidirveyükseksekslekonuşulmalıdır #sadeceanneyimben (erişim tarihi: 17.01.2025).

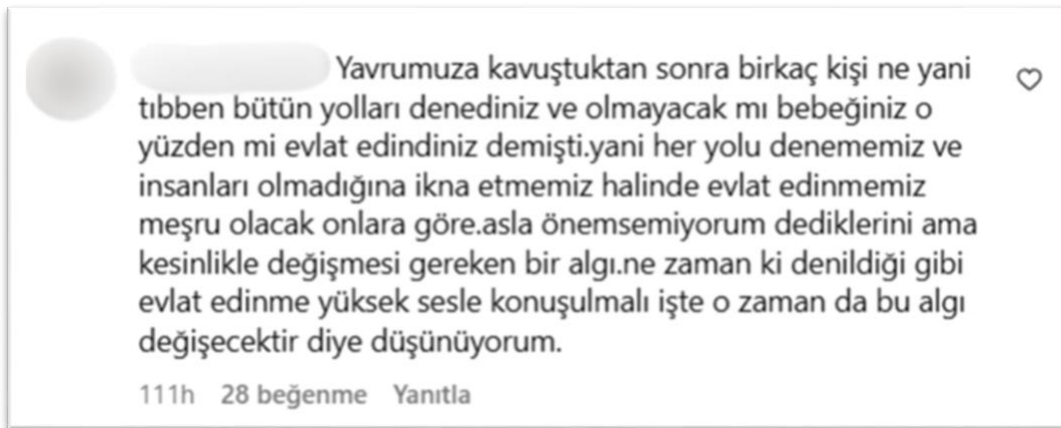
Kalpten ebeveyn bu paylaşımında çevre baskısının ve damgalamanın yıpratıcı yönlerinden bahsederek duygularına yer vermiştir. Kendisine yöneltilen cümlelere bakıldığında, toplumun bir kısmının evlat edinilen çocuklara acıdığı, eksik veya kötü bir kişilik tanımlama eğiliminde olduğu anlaşılmaktadır. Kalpten ebeveynin paylaşım sonunda eklediği hastaglere bakıldığında ise “#sadeceanneyimben” etiketi göz çarpmaktadır. Ebeveynliği hakkında yapılan yorumlar, etiketlemeler, önüne koyulan sıfatlar ve yapılan yargılamalara karşılık annelik kimliğinin başka herhangi bir sığata gereksinim duyulmadan tanımlanması gerektiğini vurgulamaktadır.

Biyolojik çocuğı olan ve koruyucu aile olan ebeveynlere yapılan yorumlarda ise kalpten ebeveynin maddi çıkar gözettiğine dair yargılayıcı ifadeler bulunmaktadır. Koruyucu ailelikte verilen maddi destek, özellikle biyolojik çocuğı olan kalpten ebeveynlerin 'çıkır gözetin' etiketiyle ilişkilendirilmesine neden olmaktadır. @gizem_eksiii'nin 19 Ocak 2022 paylaşımına yapılan yorumda bu durum takipçi tarafından şöyle ifade edilmiştir:

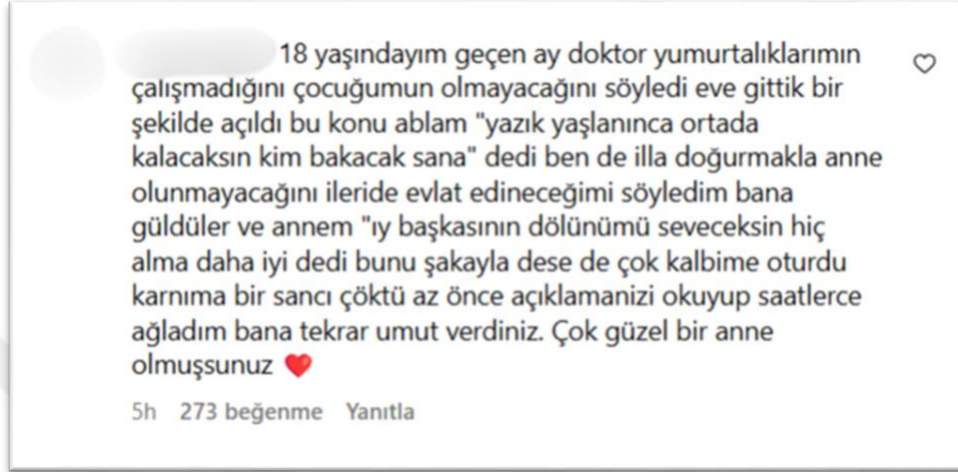
(erişim tarihi: 10.12.2024).

Bu bağlamda özellikle biyolojik olarak çocuk sahibi olan ebeveynlerin daha çok maddi yönden etiketlenmesi, biyolojik bağ ile kurulan ebeveynlik ilişkisinin, kalpten ebeveynlik bağlarına kıyasla toplumsal olarak daha geçerli ve meşru görülmesinden kaynaklanmaktadır. Biyolojik çocuk sahibi olan bireylerin evlat edinmesini ya da koruyucu aile olmasını toplumun bir bölümü anlamlandırmakta güçlük çekmekte ve bu durum maddi çıkarlarla ilişkilendirilmektedir. Bu yaklaşım, sosyo-kültürel bir bağlamda, biyolojik ebeveynlik ve alternatif ebeveynlik biçimlerinin eşit görülmemesinin bir yansımasıdır. Evlat edinme ve koruyucu ailelik, biyolojik olarak çocuk sahibi olamayan bireyler için daha çok toplumsal onay görürken biyolojik olarak çocuk sahibi olanlar, toplumsal normlar ve değer yargıları doğrultusunda çıkar odaklı olduğuna yönelik etiketlere maruz kalmaktadır. Biyolojik olarak çocuk sahibi olmanın evlat edinme ve koruyucu aile olmada meşrulaştırıcı yönü @kalptenbaba'ya 7 Aralık 2022'de yapılan yorumda şu şekilde ifade edilmektedir:

(erişim tarihi: 03.01.2025).

Takipçilerin yorumlarına bakıldığında, toplumun bir kısmı tarafından evlat edinme ve koruyucu ailelik bağlarının ebeveyn olmak için geçerli görülmediği anlaşılmaktadır. Çocuk “başkasının”, biyolojik anne/baba “gerçek” veya “öz” olarak adlandırılmaktadır. Bu kavramlardan yola çıkarak çocuk sahibi olamayacağını öğrenen bir genç, yakın çevresinin sözlerini @gizem_eksiii hesabına 26 Ekim 2024’te yaptığı yorumlarda şu şekilde aktarmıştır:

(erişim tarihi: 18.12.2024).

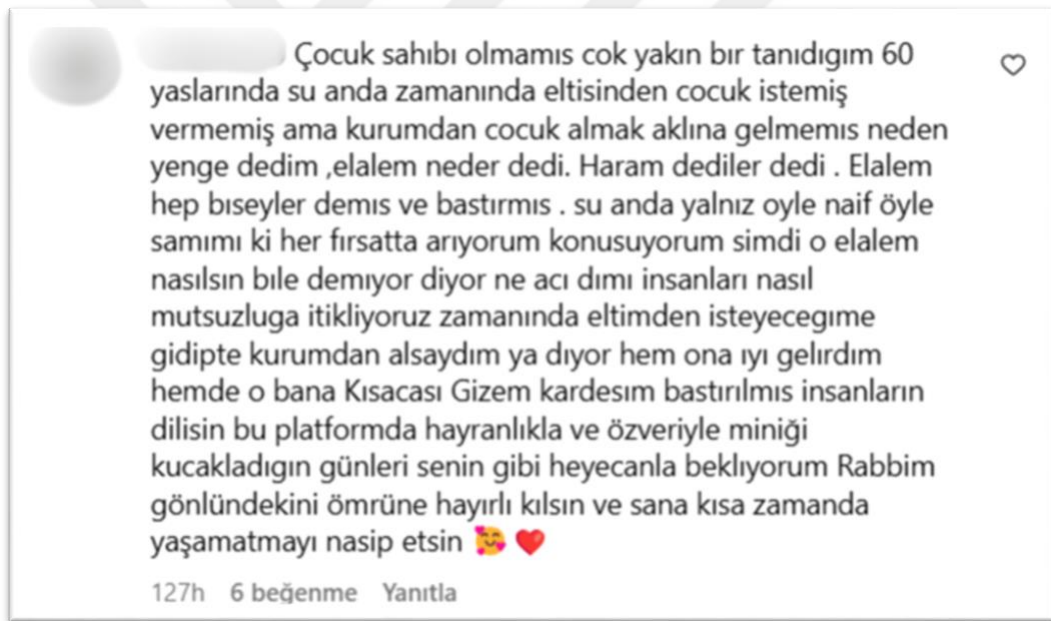
Yorum incelendiğinde, gencin çocuk sahibi olamayacağı için çevre baskısı gördüğü anlaşılmaktadır. “Kim bakacak sana?” cümlesinden, bulunduğu çevrede çocuğa yüklenen anlamın faydacı bir çerçevede olduğu söylenebilir. Bunun yanında evlat edinilen ya da koruyucu aile olunan çocuğa yönelik küçümseyici ifadeler kullanması, alternatif çocuk sahibi olma yöntemlerinin kabul görmediğini göstermektedir. Bu nedenle gencin evlat edinme ya da koruyucu aileliğe yönelik düşüncelerini engellemeye yönelik ifadeler kullanmaktadır. Kalpten ebeveynlik bağlarının “gerçek, öz” olmadığı düşünülen çevrelerde kalpten ebeveyn olanlar, çocukla kavuşma öncesinde bu şekilde baskılara maruz kalmaktadır. Baskılara karşı olumsuz karar alan bireyler mevcutken, kararlı olup evlat edinen ya da koruyucu aile olan ebeveynler ise çocukla kavuşma sonrasında da iğneleyici, ayrıştırıcı tutuma maruz kalmaktadır. Örneğin 31 Ekim 2024’te yapılan bir yorumda kalpten ebeveyn olan bir takipçi anılarını şu şekilde aktarmıştır:

(erişim tarihi: 19.12.2024).

Anlatılan anıda, misafirliğe gittiğinde karşılaştığı insanlar tarafından kabul gören toplumsal normların dışındaki yöntemlerle çocuk sahibi olan kalpten ebeveyn, toplum tarafından beklenen annelik rolünü yerine getiremediği düşüncesiyle eleştirilmektedir. Her bebeğin ihtiyaçlarını dile getirme yöntemi olan ağlama eylemi, kalpten ebeveynin biyolojik bir bağa sahip olmaması nedeniyle annelik rolünü yerine getiremediği düşüncesiyle yorumlanmaktadır. Bu bağlamda kalpten ebeveynin “öz” anne olarak görülemediği anlaşılmaktadır.

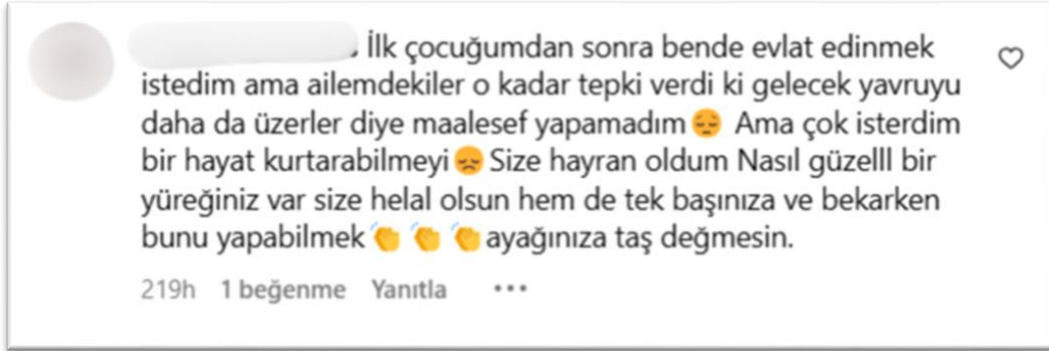
Toplumun baskıcı, damgalayıcı ve ayrıştırıcı tutumları bazı bireylerin kalpten ebeveyn olmak istemesine rağmen olumsuz karar almasına neden olabilmektedir. Kimi birey, kendi duyacağı sözlerden çekinmekte, kimi çocuğu üzmemekten çekinmektedir. Çevre baskısı nedeniyle evlat edinme ya da koruyucu aile olma fikrinden vazgeçen ya da söylenen olumsuz yorumları içselleştiren bireyler bulunmaktadır. @gizem_eksiii hesabına 8 Haziran 2022’de yapılan bir yorumda takipçi, tanıdığıyla ilgili anısını şu şekilde ifade etmektedir:

(erişim tarihi: 23.12.2024).

Burada yaşadıkları toplumda biyolojik bağa ve genetik faktörlere önem verildiği için evlat edinmek ya da koruyucu aile olmak bir seçenek haline bile gelmemişken, kan bağına dayalı bir yöntemle çocuk sahibi olmaya çalışıldığı görülmektedir. Geçmişte aile üyelerinden “çocuk almak” yaygın bir yöntem olarak kullanılmaktadır. Böylece kan bağı “sorunu” ortadan kalkacak ve dini yönden haram görülen çocuğun ergenlik çağına geldiğinde “namahrem” olması engellenecektir (Yıldırım, 2022: 803). Anlatılan anıda birey, çocuk sahibi olmayı çok istemesine rağmen çevre baskısı nedeniyle biyolojik bağlara dayanmayan bir çocuğa ebeveyn olmayı düşünmekten bile çekinmektedir. @kalptenbaba hesabının 8 Kasım 2020 tarihli

paylaşımına yapılan bir yorumda ise çevresinden duydukları nedeniyle evlat edinmekten vazgeçen birey durumu şu sözlerle ifade etmektedir:

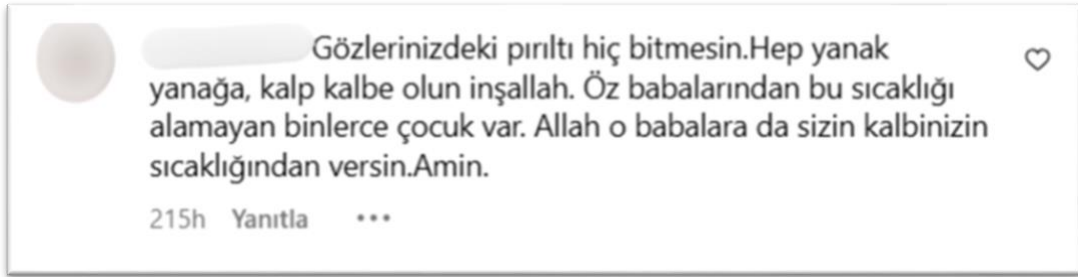

(erişim tarihi: 08.01.2025).

Açıkça kalpten ebeveyn olmak isteyenlere yönelik baskılar, yargılayıcı ve ayrıştırıcı tutumlar dışında; biyolojik bağın birincil çocuk sahibi olma yöntemi olmasına yönelik normlar, toplum tarafından kullanılan dile yansımaktadır. Bazen farkında olarak, bazen toplumsal olarak yaygın olarak kullanıldığı için alışkanlıkla, bazen ise iyi niyetli olduğu düşünülerek kullanılan ifadeler, kalpten ebeveynler ve çocukları için yaralayıcı olabilmektedir. Bu nedenle sivil toplum örgütleri tarafından “Doğru Sözlük” olarak adlandırılan bir sözlük oluşturulmuştur³². Instagram’da paylaşım yapan kalpten ebeveynler ise bu sözlüğü paylaşmakta, zaman zaman “yanlış” ifadeleri dile getirmektedir. Buna göre toplumda sıkça kullanılan bazı ifadeler, neden kullanılmaması gerektiği ve yerine nelerin kullanılabileceği şu şekilde belirtilir: Evlat edinilen çocuğu belirten “evlatlık” sözcüğünün çocuğu bir “mal” olarak tanımladığı, ailenin bütünüyle içinde yer almadığını vurguladığı için kullanılmamasının gerektiği ve bunun yerine “evlat edinilen çocuk” tanımının kullanılmasının daha doğru olacağını ifade ederler. “Evlatlık alma”, “yuvadan çocuk alma” gibi ifadeler çocuğun bir meta olarak algılanmasına neden olacağından bunun yerine “evlat edinme” ve “koruyucu aile olma” kavramlarının kullanılmasının daha uygun olacağını belirtirler. “Gerçek aile” ve “öz aile” tanımlarının genellikle biyolojik aileye yönelik kullanıldığını ancak çocuğa emek veren, bakımını ve sorumluluğunu üstlenen, ilgi ve sevgisini çocuğa yönlendiren ebeveynlerin “gerçek”, “öz” olarak nitelendirilmesi gerektiğini, çocuğu evlat edindiren ailenin “biyolojik aile” olarak tanımlanması gerektiğini aktarırlar. Aynı şekilde “gerçek çocuk”, “öz çocuk” kavramlarının kullanılmasının da yanlış olduğu aileye dahil olan çocuğu dışlayıcı bir kavram olduğu, kan bağına sahip çocuk ifade edilecekse “biyolojik çocuk” olarak adlandırılabilceği ifade edilir. Instagram’da yapılan yorumlarda da “evlatlık”, “çocuk alma”, “öz aile”, “öz çocuk” gibi ifadelerin takipçiler tarafından sıklıkla kullanıldığı

³² <https://www.hayatsende.org/wp-content/uploads/2023/02/dogruseozluk-basim-1.pdf> (erişim tarihi: 23.03.2025).

görülmüştür. Örneğin 7 Aralık 2020 tarihinde @kalptenbaba hesabına yapılan bir yorumda bu durum şu şekilde ifade edilmektedir:

(erişim tarihi: 19.01.2025).

İyi niyetli, evlat edinen babayı öven ve iyi dileklerde bulunan bir yorum gibi görünse de "öz baba" ifadesinin biyolojik baba için kullanılarak evlat edinen babanın öz, gerçek olmadığının vurgulandığı görülmektedir. Ebeveynler zaman zaman yorumlarda bu ifadeler hakkında uyarıda bulunurken, zaman zaman da doğru sözlük hakkında paylaşımlarda bulunmaktadır. Örneğin @kalptenbaba 18 Ekim 2022'de bir gönderisinin açıklamasında kullanılan dil hakkında şu uyarıları yapmıştır:

"Dil, kılıçtan keskindir" demiş atalarımız. "Bıçak yarası geçer, dil yarası geçmez" demişler... Katıldığım yayınlarda, yaptığım röportajlarda benim de üstünde çok önemle durduğum bir konudur "dil" 🗨️ Dil değişmezse, toplum değişmez diye düşünenlerdenim. O halde biraz da oğlumla olan hikayemiz özelinde yapılan yanlışları ve olması gerekenleri kısaca yazayım; * Çocuk almak değil, evlat edinmek * Evlatlık değil, evlat edinilen * Üvey anne/baba değil, evlat edinmiş anne/baba * Üvey çocuk değil, evlat edinilmiş çocuk ve hatta direkt "çocuk" * Çocuk Esirgeme değil, çocuk yuvası, sevgi evi, sevgi yuvası, çocuk evleri sitesi * Kimsesiz çocuk değil, devlet korumasındaki çocuk * Gerçek anne/baba değil, biyolojik anne/baba Eğitim ve değişim ailede başlar. Biz dilimizi doğru kullanırsak, bir kesim için yaralayıcı olabilecek deyişlerden sakınırsak, çocuklarımız da bizden doğruyu duyarak ileride daha hassas bir dil kullanacaktır ❤️

@kalbiyolojik_anne_betulg ise 10 Haziran 2022'de yaptığı paylaşımında şu ifadeleri kullanmıştır:

Bir de " Öz annesi, öz babası nerede?" gibi sorular bizlere çokça soruluyor ki biz koruyucu aileler bu durumda üvey anne ve baba oluyoruz. Oysa bizden üvey olmaz, can olur 😊😊. O yüzden öz anne-baba , gerçek anne-baba değil biyolojik anne ve baba demek çok daha doğru 🤝🤝 [...] Değişimin dilden başladığına inanıyoruz bu nedenle yanlış ve hatalı söylemde olan kelimeleri #HatalıSöylem etiketiyle yeniden altını çiziyoruz. 💜 (erişim tarihi: 03.02.2025).

Toplum tarafından sıklıkla kullanılan ifadelerin, biyolojik bağın öncelikli olduğunu vurgulayan toplumsal normların bir yansıması olduğu düşünülmektedir. Bu nedenle evlat edinen ya da koruyucu aile olan ebeveynler, dilde kalıplaşmış ifadeleri değiştirerek toplumsal farkındalık oluşturmayı amaçlamaktadır.

Toplum tarafından kullanılan acıma, dışlama, etiketleme içeren ifadeler günlük hayatta, geleneksel medyada ve sosyal medyada kendisini gösterebilmektedir. Örneğin bu konu hakkında @elifadanin_annesi 22 Ocak 2018’de yaptığı paylaşımda toplumda yaygın olarak kullanılan “şaka” olarak belirtilen ifadelerin kalpten ebeveynler ve çocukları için anlamını şu şekilde ifade etmiştir:

Sosyal medyada gezinirken bir fotoğraf görüyorum, fotoğraftaki çocuk boynunu bükmüş, ağlıyor. Altındaki yorum ise şöyle: “Evlatlık mısın, neden öyle ağlıyorsun?” Sanırım bu üzgün, boynu bükük duruş sadece evlat edinilen çocuklarda olan bir durum olmalı ki biyolojik yollardan çocuk sahibi olan kişilerin çocuklarının olduğu fotoğraflarda hepsinin ağzı kulaklarında ve boyunları hiç ama hiç bükük değil. Toplumun hâlâ bu konuya bakış açısı ciğer söküyor! Bazı fotoğrafların altında, “Ayy o kadar çirkin ki evlatlık bile almam! gibi şeyler yazılıyor. Sonra fotoğrafın altına, sanki bu cümle çok komikmiş gibi avuç avuç gülen yorumlar bırakılıyor. Bu ülkede kendi çocuğunu kızdırmak için, “Sana bunca zaman söylemedik ama biz seni evlatlık aldık,” diyen insanlar var hâlâ. Ha! Ha! Ha! Çok mu komik? Bence değil! Bir kere evlat edinilen çocuğun durumunun acıklı bir durum olmadığını kavramak ve anlatmak gerek. Bu durumun bir şaka, bir alay konusu olmaması gerektiğini... Düşünsenize bu cümlelere maruz kalmış çocuklar bunları duya duya evlat edinilmenin kötü ve acınası bir durum olduğunu sanarak büyüyecek, belki bir gün “evlat edinilmiş” olan bir arkadaşı olacak ve o arkadaşının canını bilmeden acıtacak, acıyacak ona. Ne can sıkıcı bir durum değil mi? Tüm evlat edinen anneler adına ricamdır: Lütfen söylemlerimizi, bakış açımızı değiştirelim. Buradan yani benim tarafımdan bakıldığında her şeyi başarabiliriz gibi geliyor. Yıkabiliriz gibi bu duvarları. Ne dersiniz? #başkabirdoğumhikayesi #elifadaninannesi #duyguçağlargizli #yanpasajyayinevi (erişim tarihi: 13.01.2025).

Kalpten ebeveynin ifadelerinden anlaşıldığına göre, evlat edinme toplumda yaygın kullanılan ifadelerde acınmayı gerektiren bir durum olarak yansıtılmaktadır. Bu durumda evlat edinilen ya da koruyucu aile olunan çocuk, halk arasında kullanılan “Evlatlık mısın, neden öyle ağlıyorsun?” ya da “Evlatlık bile almam!” söylemleri ile ötekileştirilmektedir. Kullanılan ifadelerde çocukların yardıma muhtaç, acınası ya da eksik olduğuna dair bir anlam bulunmaktadır. Bu durum çocuklara yönelik acıma ve etiketlenmelere neden olmaktadır. Kullanılan ifadeler ve toplumun yansıttığı düşünceler, çocukların kimlik inşa sürecinde kendilerine yönelik olumsuz algılara neden olabilmektedir. Bu ifadeler çocuğun kendisi hakkında “farklı”, “yetersiz”, “acınası” gibi sıfatları içselleştirerek dışlanmışlık ve aidiyet eksikliği yaşamasına yol açabilir. Bu nedenle kalpten ebeveynler, kullanılan ifadelerin özenle seçilmesi, empati kurulması ve toplumsal bilinç oluşturulması gerektiğini vurgulamaktadır.

Kalpten ebeveynlere yönelik aşırı övgü ve kutsamalar da ayrımcılığın bir başka çeşididir. İyi niyetli olduğu düşünülerek yapılan yorumlarda evlat edinme ve koruyucu aileliğin bir “gönüllülük” ve “yardım etme” olduğu vurgulandığında çocuk, “acınası” ya da “yardım edilmeye değer” biri olarak tanımlanmaktadır. Bu durum çocuğun bir eksikliğe sahip olduğunu belirterek benlik inşasında kendisiyle ilgili olumsuz tanımlamaları içselleştirmesine neden

olabilmektedir. Ayrıca evlat edinme ve koruyucu aile olanlara yönelik aşırı övgüler, “Herkes sizin yaptığınızı yapamaz.” gibi ifadeler, biyolojik olmayan bağlarla çocuk sahibi olmanın “zor”, “cesaret isteyen” ve “farklı” olduğuna dair bir vurgu içermektedir. Oysa kalpten ebeveynler, bu yöntemlerle çocuk sahibi olmanın farklı değil normal olduğunu belirtmektedir.

3.7. Ailelerin Paylaşımlarında Kalpten Ebeveynliğin Normalleştirilmesi

Kalpten ebeveynler maruz kaldıkları damgalayıcı tutum karşısında evlat edinme ve koruyucu aile olmanın çocuk sahibi olmak için normal bir yöntem olduğunun kabullenilmesi ve toplum tarafından normalleşmesi için Instagram üzerinden paylaşımlar yapmaktadır. Paylaşımlarda normalleştirme adına en göze çarpan unsurlar evlat edinme ve koruyucu aileliğin açıkça konuşulması ve süreç boyunca kullanılan dilsel ifadelerdir. Bazı aileler, kendilerinin ve çocuğun maruz kalacağını düşündüğü damgalayıcı ifadelerden korunmak adına evlat edinme veya koruyucu aileliği gizli tutarken; Instagram’da paylaşım yapan kalpten ebeveynler, bu durumun herkes tarafından konuşulmasının normalleşme adına gerekli olduğunu vurgulamaktadır.

Kalpten ebeveynlerin Instagram paylaşımlarında ve yorumlarda evlat edinme ya da koruyucu ailelik ile ilgili süreçler anlatılırken biyolojik ailelik üzerinden analogi yapıldığı görülmektedir. Benzetmeler içeren ortak dil, çocuk sahibi olmaya karar vermekten çocukla kavuşma anına kadar olan süreci kapsamaktadır. Buna göre evlat edinme ve koruyucu aile olma, alternatif bir doğum şekli olarak görülmektedir. *@elifadanin_annesini* hesabında sıkça kullanılan “Evlat edinme de bir doğum şeklidir ve yüksek sesle konuşulmalıdır.” cümlesi evlat edinen ebeveynlerin sloganı haline gelmiştir. Evlat edinen ebeveynlerin paylaşımlarında hastag olarak “#evlatedinmebirdoğumşeklidir” sıkça kullanılmaktadır. Evlat edinme ve koruyucu ailelik “Başka Bir Doğum Hikayesi” olarak adlandırılmaktadır (Çağlar Gizli, 2017). Biyolojik doğuma ait aşamalarla evlat edinme ya da koruyucu aile olmak için geçirilen aşamalar birbirine benzetilmektedir. Bu aşamalara sırasıyla yer verilecektir.

Kalpten ebeveynler çocuk sahibi olmaya karar verdikten sonra Aile ve Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğüne başvuruya gitmeyi biyolojik çocuk sahibi olmaya karar verdikten sonra doktor kontörüne gitmeye benzetir. Biyolojik doğumda önemli bir yere sahip olan hastaneler, kalpten ebeveynlik sürecinde Aile ve Sosyal Hizmetler İl Müdürlükleri ve buraya bağlı çocuk evleridir. Örnek olarak *@gizem_eksiii* 10 Mayıs 2022 tarihli paylaşımında evlat edinme sürecini özetlerken biyolojik süreçlerle şu şekilde bir ilişki kurmuştur:

[...] ben sürecimi şöyle anlatıyorum kurum bizim için bir hastane bizimle ilgilenen değerli arkadaşımız bizim doktorumuz dosyamızın onaylanması kalben gebelik sıraya alınmamız 9 aydan fazla sürececek bir bekleyiş. [...] (erişim tarihi: 14.12.2024).

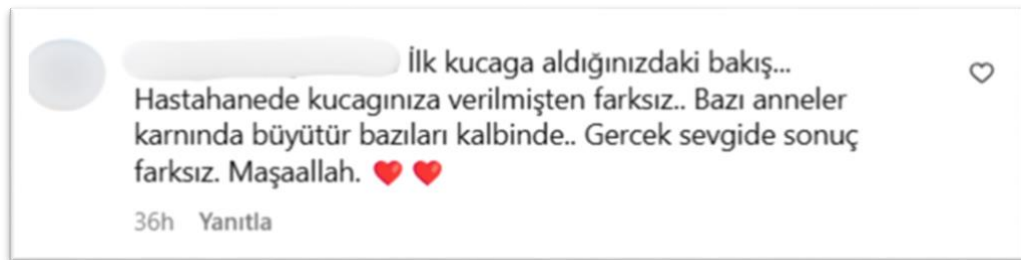
Gerekli evraklar hazırlanıp başvurunun tamamlanmasının ardından dosyanın onaylanıp onaylanmadığının beklendiği aşama, biyolojik ebeveynlikte hamilelik testinin sonucunun beklendiği aşamaya benzetilir. Dosyanın onaylanması ise hamilelik haberinin alındığı andır. Bu andan itibaren kalpten anneler “kalpten gebe” olduklarını açıklamaktadır. Dosyanın onaylandığını eşine söylediği anı paylaşan bir kalpten ebeveyne takipçileri tarafından 28 Şubat 2022 tarihinde yapılan yorumlardan biri şu şekildedir:

(erişim tarihi: 07.12.2024).

Sıra bekleme sürecinde kalpten anneler kendilerini “kalpten gebe” olarak tanıtmaktadır. Örneğin @kalbiyolojikanne 1 Ağustos 2016 tarihli gönderisinde kendisini şu sözlerle tanıtmaktadır: “ #Kalbiyolojik #hamile , kalbiyolojik doğumunu bekleyen, kalbiyolojik #anne 🥰den sizlere " #merhaba "❤️”.

Çocukla kavuşma anı ise biyolojik doğum anı ile ilişkilendirilmektedir. Çocuğu ilk gördükleri an doğum anıdır. Kurumun odası hastane odasına benzetilir. Doğum anı benzetmesine örnek olarak aşağıdaki paylaşım ve yorumlar gösterilebilir:

(@gizem_eksiii hesabında 7 Mayıs 2024’te yapılan yorum) (erişim tarihi: 18.12.2024).

@mavi.anne 29 Eylül 2022 Tarihli paylaşımında “[...] 5 yıl önce bu sabah ikiz annesi olacağımı bilmeden başlamıştım güne ve 585 gün evrene Deniz diye uyandığım son gündü... Her anını saniyesini unutmadığım hayatımın en güzel anı... Ruhumla kalbimle ikiz doğurduğum gün bugün... [...]” (erişim tarihi: 02.02.2025).

Yapılan paylaşımlar gözlemlendiğinde çocukla kavuşma anına kadar yapılan benzetmelere ek olarak; bazı kalpten ebeveynlerin çocuğun biyolojik doğum gününün yanında, çocuğun eve geldiği günü ikinci doğum günü olarak kutladığı görülmektedir. Biyolojik doğum günü, çocuğun hayata geliş anının sembolü olarak kutlanırken; eve gelişinin kutlandığı gün, yeni hayatına başlangıcının sembolü olarak kutlanmaktadır. Çocuk o gün yeni bir kimlik, bir

aile ve sosyal bağlara sahip olmuştur. Çocuğun ailenin parçası olduğu günün kutlanması, aile bağlarının yalnızca biyolojik bağlara dayanmadığını vurgularken aidiyet duygusu ve toplumsal kabulü pekiştirdiği düşünülmektedir.

Biyolojik doğum ve kalpten ebeveynlik süreçleri arasında bir ilişki kurularak analogi yapılması; toplumsal normlar, aile anlayışı ve kimlik inşası gibi birçok yönden ele alınabilir. Evlat edinme ve koruyucu ailelik süreçlerinin biyolojik bağlara benzetilerek ele alınması, toplumsal normların evlat edinmeyi/koruyucu aileliği biyolojik bağ ile karşılaştırma eğilimi olduğunun bir göstergesidir. Buradan yola çıkarak geleneksel toplumda ailenin genellikle biyolojik bağlar üzerinden tanımlandığı söylenebilir. Yapılan benzetmelere bakıldığında; çocuğun toplumsal kimliğinin yeniden inşa edildiği sürecin “doğum” olarak adlandırıldığı, yeni kimlik inşasının biyolojik bağlara değil sosyal bağlara dayandığı vurgulanmaktadır. Bu durum aile kavramının daha çok sosyal bir yapı olduğu yönünü öne çıkarmaktadır. Ancak biyolojik bağlara dayanan analogik ifadeler, toplumda aile kavramı tanımlanırken biyolojik bağın hala daha baskın olduğunu göstermektedir. Bu nedenle kullanılan dilin toplumsal normları ve ideolojileri yeniden üretmeye neden olabileceği düşünülmektedir. Bunun yanında kalpten ebeveynler kullandıkları benzetmelerle evlat edinme ve koruyucu aileliğin, biyolojik bağı önceliklendiren bireyler tarafından rasyonalize edilmesini sağlamaya katkı sunmaktadır. Toplumda baskın olan normlarla ilişki kurulması, toplumsal kabulün artmasına yardımcı olabilmektedir. Yapılan benzetmelerle alternatif aile kurma biçimleri biyolojik bağları çağrıştırmaktadır. Böylece farklı aile biçimleri daha az yabancı görülmekte ve toplum tarafından daha anlaşılabilir hale gelmektedir. Bu durum biyolojik bağlara dayanmayan aile bağlarının “doğal” ve “normal” kabul edilmesine katkı sağlamaktadır.

Toplum tarafından evlat edinme ve koruyucu aileliğin rasyonalize edilmesine katkı sunan bir diğer unsur, çocuk ve kalpten ebeveyn arasındaki fiziksel benzerliklerin vurgulanmasıdır. Paylaşımlar ve yapılan yorumlarda çocuğun aile üyelerine fiziksel benzerlikleri sıkça ön plana çıkarılmaktadır. Bu durum yalnızca görsel bir gözlem içermekle kalmaz, toplumsal normların yeniden üretilmesine katkı sunar. Aile olgusunun biyolojik temelde anlamlandırıldığı kültürel bir bağlamda çocuğun aileyle doğal bir bağı olduğunun kabul görmesini kolaylaştırır. Örneğin @elifadanin_annesini 24 Mayıs 2015 tarihli gönderisinde: “Babasına çok benziyor. Hem de acayip benziyor! Ve ben solağım Elif Ada’da solak. Sevinçten çıldırmıştım solak olduğunu görünce.” (erişim tarihi: 04.02.2025) sözleri ile kızının kendisi ve eşine benzerliğinin kendisini mutlu ettiğini vurgulamıştır. Konu hakkında @gizem_eksiii hesabına 22 Mayıs 2024 tarihinde yapılan bir yorum ise şu şekildedir:

(erişim tarihi: 17.12.2024).

Benzerliklerin dile getirilmesi yalnızca duygusal bir anlam taşımakla kalmaz. Aynı zamanda evlat edinme ve koruyucu aileliğin toplumsal meşruiyetini sağlayan bir unsur olarak anlam kazanır. Benzerliklerin temel nedeni, toplum tarafından evlat edinme ve koruyucu ailelik gibi bağların biyolojik bağa benzetilerek yakınlık kurulmaya çalışılmasıdır. Fiziksel benzerliklerin varlığı, ‘çocuğun o aile için doğduğu’ gibi bir anlayışa neden olmaktadır. Bu durum çocuğun, biyolojik olmayan duygusal ve sosyal bağlar aracılığıyla ailenin bir üyesi haline gelmesinin fiziksel bir doğallık içerdiğine dair algı oluşturmaktadır. Böylece evlat edinme ve koruyucu aileliğin toplumsal kabulünü ve meşruiyetini arttırmaktadır. Bu durum, ailenin toplumsal olarak inşa edilen ve sembolik olarak meşrulaştırılan yapısına bir örnek oluşturmaktadır.

Günlük hayatta sıklıkla biyolojik ailelerin çocuklarıyla fiziksel benzerliklerinin de dile getirildiği görülmektedir. Bu durum yalnızca genetik bir gerçekliğe vurgu yapmakla kalmaz, ailenin biyolojik temelleri bulunması gerektiğine dair inancı yeniden üretir. Dile getirilen fiziksel benzerlikler, çocuğun aileye ait olduğunun görsel kanıtı olarak kullanılır. Fiziksel benzerliklerin “doğal” ve “olması gereken” olarak yorumlanması toplumsal rollerin genetik temellere dayandığı fikrini yeniden üretir. Bu nedenle fiziksel benzerlik, kan bağına gönderme yaparak çocuğun aileye aitliği ve ebeveynlik bağının bir göstergesi olarak değerlendirilebilir. Bu açıdan bakıldığında, kalpten ebeveynlerin çocuklarıyla fiziksel benzerliklerinin dile getirilmesi benzer bir işlev üstlenerek çocuğun aileye aitliğini meşrulaştırmakta, kalpten ebeveynliği toplumsal normlara yaklaştırmaktadır. Böylece fiziksel benzerlik, toplumsal onay için kolaylaştırıcı bir unsur olmaktadır.

Fiziksel benzerlikleri bulunmayan ebeveynler ve çocukları ise fiziksel benzerliklere verilen önemden olumsuz etkilenebilmektedir. Özellikle aile kavramını anlamlandırma aşamasındaki çocuklar, toplum tarafından sıklıkla dile getirilen benzerlik ve farklılıklar nedeniyle ailenin bir üyesi olduğunu anlamlandırma aşamasında güçlük çekebilmektedir. Kalpten ebeveynler ise bu konuda ailenin duygusal yönüne vurgu yapmaktadır. @kalbiyolojikanne konu hakkında çocuğuyla bir konuşmasını 11 Ekim 2020 tarihli gönderisinde şu sözlerle aktarır:

Annee ama benzemiyosun? Kime benzemiyorum oğlum? Anne ben benzemiyoyum? Kime benzemiyorsun oğlum? (Gelecek soruyu benzemek kelimesini duyduğum andan beri anladım da, ola ki başka bir şey soracaktır belki diye, kendisini tam ifade edebilmesi için de tam soruyu sormasını bekliyorum) Anne, sen ben benzemiyoyuz! Kime benzemiyoruz #oğlum? Hayıyyy ben sana benzemiyoyum, birbirimize benzemiyoyuz! Babanla ben de benzemiyorum, onu seviyorum;o da beni seviyor; biz bir aileyiz. Aile olmak için ne gerekliydi oğlum? (Gülümsüyor) Neydi anne?(biliyor ama duymak istiyor) Sevgiiii Aile olmamız için sevgimiz yeter, benzememiz gerekmez. Ben seni çok seviyorum;baban da seni çok seviyor; sen de bizi çok seviyorsun(sevdiğini söylediği için söyledim). Seviyor musun bizi oğlum? Seviyoyumm #anne (Birbirimize sarılmacalar) Biz de seni çok çok seviyoruz canım oğlum, biz seninle kocamann bir aileyiz. Kitabına da bakalım mı ne diyordu? Bakalım anne! Ve bu soruyu sorduran #seniöyleçokistedimki kitabındaki satırları tekrar okuyoruz; “Anne dedi Barli. Sen ve ben aynı ailedeniz ama birbirimize benzemiyoruz. Sen esmersin ama ben sarışınım. Bu normal mi? Evet bu normal. Bazı ailelerde anne, baba ve çocuklar birbirine benzer;bazılarında benzemez... Bütün aileler farklıdır. Aileyi aile yapan şey, birbirlerine duydukları sevgidir. Mantıklı diye düşündü Barli” #aileviaileyapansaevgidir #kanbağıdeğilcanbağı #sevgi #evladedinin #koruycuailolun 11#Ekim #2020 *uyumaya geçerken Aileyi yapan şeyi anlatsana?(tekrarlar pekiştirmek isteği olduğundan; iyice bir sevgimizden sözlü olarak da emin olmak istiyor) Aileyi aile yapan şeyi mi? Evet... Aileyi aile yapan şey sevgidir oğlum. Ben seni çok seviyorum, baban seni çok seviyor, sen beni ve babanı çok seviyorsun. Sevgimiz bizi aile yapıyor. İyi ki bizim oğlumuz oldun. (Sarılmacalar) #bitmeyen #sorular (erişim tarihi: 20.11.2024).

Buradaki paylaşımdan yola çıkarak çocuğun içine doğduğu toplumsal normlar nedeniyle fiziksel benzerlikle aileye ait olma, aile olma kavramlarının bir arada düşünülmesi gereken unsurlar olduğunu düşünerek sorgulama yaşadığı görülmektedir. Bu noktada ebeveynin çocukla kurduğu etkileşim yoluyla ailenin kan bağına değil, duygusal bağlara dayandığı düşüncesi inşa edilmektedir. Böylece fiziksel benzerlik üzerinden kurulan aidiyet normlarına karşı, fiziksel benzerliklerin bulunmadığı bir aile olgusu inşa edilmektedir. Ayrıca ebeveynin çocukla kurulan iletişimde hikâye kitaplarından yararlanması, çocuğun toplumsal düşünceleri anlamlandırmasında kitapların destekleyici bir rol üstlendiğini göstermektedir. Bahsi geçen kitaptaki söylemler, kalıplaşmış toplumsal normların dışındaki aileleri meşrulaştıran ifadeler kullanarak çocuğun aile kavramı üzerindeki düşüncelerini şekillendirmesine yardımcı olmaktadır.

Biyolojik ebeveynlik ve kalpten ebeveynlik üzerinden kurulan analogilerin ve fiziksel benzerliklere yapılan vurguların zaman zaman biyolojik ebeveynliğin öncelendiği toplumsal normları yeniden üretse de toplum tarafından anlaşılır olmasını sağlayarak kalpten ebeveynliğin normalleştirilmesinde önemli bir unsur olduğu görülmektedir. Evlat edinme ve koruyucu ailelik yeni bir kavram olmamasına rağmen, toplum tarafından biyolojik ebeveynliğin aileyle eşdeğer tutulması nedeniyle sıklıkla dile getirilmemiştir. Ancak günümüzde bazı kalpten ebeveynler,

aile olmanın biyolojik ebeveynlikten ibaret olmadığını toplum tarafından kabul görmesi gerektiği düşüncesiyle sıklıkla kendi aile kurma biçimlerini dile getirmektedir. Bunu yaparken biyolojik aileyle benzetmekler yapmalarının, toplumun bu olguya daha tanıdık ve yakın hissetmesini sağlayarak toplumsal kabulü arttırdığı düşünülmektedir.

3.8. Çocuk Sahibi Olmanın/Olmamanın Bireyin Sosyalleşmesi Üzerine Etkisi

Toplum, yaşam boyunca bireylerin çeşitli toplumsal roller üstlenmesini beklemektedir. Bu roller bireyin ait olduğu kültürel yapı ve toplumsal normlarla şekillenmektedir. Çocuk sahibi olmak, bireylere yeni toplumsal roller yüklemektedir. Yalnızca anne veya baba rolü değil gelecekte kayınvalide, kayınpeder, anneanne, babaanne, dede gibi rollere sahip olması da çocuk sahibi olmakla ilişkilidir. Bu bağlamda çocuk sahibi olmak, “tamamlanma” ve “normatif başarı” olarak algılanabilir. Çocuk sahibi olmayan bireyler ise bu rollerin eksikliği nedeniyle toplumda damgalamalara, baskıya ve etiketlemelere maruz kalmaktadır. Bu durum bireylerin sosyal etkileşimlerini doğrudan etkilemektedir. Toplumsal baskı ve damgalama bireylerin sosyalleşme pratiklerini değiştirmelerine neden olabilmektedir. Biyolojik yollarla çocuk sahibi olamayan, olmak istemeyen veya biyolojik yollar haricinde çocuk sahibi olmayı tercih eden bireyler, haklarındaki olumsuz yorumlar nedeniyle içe kapanabilmekte veya baskıya maruz kaldıkları sosyal çevrelerini değiştirebilmektedir.

Instagram paylaşımlarına ve yapılan yorumlara bakıldığında, çocuk sahibi olamayan bireylerin özellikle akraba çevrelerinin yaptığı olumsuz yorumlar nedeniyle düğün ve bayram gibi toplu ortamlara gitmekten hoşlanmadıkları, mümkün olduğunca bu ortamlardan uzak kaldığı anlaşılmaktadır. Örneğin @gizem_eksiii hesabına 8 Temmuz 2022’de yapılan bir yorumda bu durum şu şekilde ifade edilmiştir:

(erişim tarihi: 16.12.2024).

Bir kalpten ebeveyn ise 7 Temmuz 2022’de yaptığı yorumda çocuk sahibi olmadan önce uzun süre içine kapandığı ve sosyal ortamlardan uzak kaldığını şu şekilde ifade etmiştir:

(erişim tarihi: 16.12.2024).

Yorumlardan anlaşıldığı kadarıyla toplumun olumsuz söylemleri, bireylerin sosyal çevrelerinden tamamen izole olmalarına veya etkileşimlerini azaltmalarına neden olmaktadır. Bu durum toplumsal baskı ve damgalamanın psikolojik etkilerinin yanı sıra sosyal katılımlarını ve toplumsal aidiyet duygularını zedelemektedir.

Çocuk sahibi olamayan bireyler dışında duygusal ve hukuki bağlarla çocuk sahibi olan kalpten ebeveynler de farklı toplumsal baskılara maruz kalmaktadır. Çocuk sahibi olmanın temelinde biyolojik bağların olması gerektiğine dair toplumsal normlar, alternatif ebeveynlik biçimlerinin toplumsal kabul görmesine engel olmaktadır. Evlat edinme ve koruyucu ailelik, toplumsal normların dışında kalması nedeniyle kalpten ebeveynleri ve çocukları potansiyel damga taşıyıcısı konumuna gelmektedir. Çocuğun genetik kökenleri, biyolojik bağın bulunmaması, evlat edinmenin dini yönü vb. gibi birçok konuda kalpten ebeveynlerin ve çocuklarının damgaya maruz kalması, yalnızca sosyal kimliklerini etkilemekle kalmayıp sosyal çevrelerini gözden geçirmelerine neden olmaktadır. Instagram gönderileri ve yapılan yorumlardan anlaşıldığı üzere kalpten ebeveynler evlat edinme ya da koruyucu aile olma kararını açıkladıkları çevrelerde olumsuz yorumlarla karşılaşmaları halinde bu çevreden uzaklaşmaktadır. Bunun nedeninin, yalnızca kendilerini etkileyen psikolojik sebepler değil damgalamaların çocuğu etkilemesinin önüne geçmek olduğu belirtilmektedir. Böylece çocuk, ailenin yalnızca biyolojik olarak kurulabileceğine dair yerleşik normları bulunan toplumdan uzak tutularak psikolojisinin olumsuz yönde etkilenmesi engellenmeye çalışılmaktadır.

Çocuk sahibi olmamak veya alternatif yollarla çocuk sahibi olmak, bireyin sosyal çevresinde yalnızca olumsuz etkilere yol açmamakta, aynı zamanda destekleyici sosyal ağların oluşmasına da katkı sağlamaktadır. Instagram üzerinden paylaşım yapan kalpten ebeveynlerin hesapları incelendiğinde, bu hesaplar aracılığıyla benzer deneyimlere sahip bireylerin dijital ortamda bir araya gelerek sosyal bir çevre ve dayanışma ağı oluşturduğu söylenebilir. Kalpten ebeveynler; paylaşılan gönderiler, yapılan yorumlar ve direkt mesajlar yoluyla diğer bireylerle etkileşimde bulunmaktadır. Birbirlerine kendi hayat hikayelerini, yaşadıkları olumlu ve olumsuz deneyimleri anlatan ebeveynler dijital ortamda birbirlerine toplumsal destek

oluşturmaktadır. Bu destek, bireysel baş etme mekanizmalarını geliştirirken kolektif glenmeyi de sağlamaktadır. Ebeveynler arası etkileşimler her zaman dijital ortamla sınırlı kalmamakta, bazı ebeveynler dijital bağlarını yüz yüze etkileşimlere taşımaktadır. Paylaşımlarda görüldüğü üzere grup buluşmaları ve birebir ebeveyn buluşmaları yapılmaktadır. Böylece kalpten ebeveynlerin, ocuk sahibi olmalarıyla yeni sosyal çevreler edindikleri anlaşılmaktadır.

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Aile, bireyin toplumla bağlarının kurulduğu ilk toplumsal kurum olması nedeniyle sosyolojik açıdan önemli bir yere sahiptir. Kimliğin gelişmesi, toplumsal aidiyet duygusunun oluşması ve sosyal rollerin öğrenilmesi ilk olarak ailede gerçekleşmektedir. Ailenin işlevlerinde zaman içerisinde ve türlerine göre değişiklikler bulunabilmektedir. Geleneksel geniş aile; birden fazla kuşağın bir arada yaşadığı, hiyerarşik bir yapıya sahip, ailenin ekonomik işlevlerinin ön planda tutulduğu bir aile türüdür. Sanayileşme ve kentleşme sonrasında hane halkı küçülerek anne, baba ve çocuktan oluşan çekirdek aile türü ön plana çıkmıştır. Çekirdek ailede ise ailenin, çocuğun toplumsallaşması ve aile üyelerinin psikolojik doyumunun sağlanması işlevleri ön planda tutulmaktadır. Bununla birlikte zamanla çekirdek aile de çözülerek, tek ebeveynli aile, evlat edinen aile ya da koruyucu aile gibi alternatif aile türleri görünür hale gelmiştir. Evlat edinme ve koruyucu ailelik tarihsel olarak ilk çağlara kadar uzanmaktadır. Toplumun yapısı, kültürü ve yaşanan toplumsal değişimler, tarih boyunca koruyucu ailelik ve evlat edinme uygulamalarını biçimlendirmiş ve ailenin anlamını dönüştürmüştür. Aileyi daha çok biyolojik bağlarla tanımlayan görüşlerin yanında sevgi, sorumluluk ve emek gibi duygusal bağlar temelinde yapılan tanımlamalar görünür hale gelmiştir. Bu bağlamda, koruyucu aile olma ve evlat edinme gibi aile kurma biçimleri toplumda anlamlı bir yer edinmektedir.

Evlat edinme ve koruyucu ailelik, biyolojik bağlara dayanmayan, duygusal ve hukuki bağlarla şekillenen, çocukların bakım ve yetiştirilme sorumluluğunu üstlenen ve ailenin manevi işlevinin ön planda tutulduğu aile türleridir. Biyolojik ailesi tarafından çeşitli sebeplerle bakımı sağlanamayan çocuklar, devlet tarafından koruma altına alınmaktadır. Kurum bakımı, çocuğun aile içerisinde gerçekleşecek sosyalizasyon süreçlerine göre yetersiz kaldığından, çocukların aile içinde yetişmeleri desteklenmektedir. Bunun için evlat edinme ya da koruyucu ailelik tercih edilmektedir. Evlat edinme, hukuki yollarla çocuğun velayetinin evlat edinen aileye verilerek çocuk ve ebeveyn arasında kalıcı bir bağ kurmaktadır. Koruyucu ailelikte ise, çocuğun velayeti biyolojik ailede kalmakta ve çocuğun korunma altına alınma sebebi ortadan kalkana kadar bakım ve sorumlulukları koruyucu aile üstlenmektedir.

Evlat edinme koruyucu aileliğe sembolik etkileşimcilik perspektifinden bakıldığında, ailenin oluşumu bireyler arası etkileşime, değer ve anlamlara dayalıdır. Aile, annelik ve babalık gibi kavramlar aile üyelerinin etkileşimleriyle anlamlandırılmaktadır. Bu etkileşimler değer ve sembollerini üretmektedir. Çocuk, toplum normları, değerleri ve toplumsal rolleri ilk olarak ailede öğrenmektedir. Evlat edinilmiş ya da koruyucu aile bakımındaki çocukların aileye dair

öğrendiği değerler ve semboller, aile bağlarının biyolojik bağlara değil duygusal bağlara dayanmasını temel almaktadır. Öğrenilen toplumsal normlar, değerler ve roller çocuğun toplumsal kimliğinin ve benliğinin oluşumunda etkili olmaktadır. Aile bireylerini gözlemleyen ve taklit eden çocuk, aldığı tepkilere bağlı olarak olumlu ya da olumsuz benlik algısı oluşturabilmektedir. Toplumda kabul edilen normlara uyum sağlamayan bireyler itibarsızlaştırılarak etiketlemelere maruz kalabilmektedir. Toplumsal normlara göre biyolojik çocuk sahibi olmanın kabul gördüğü toplumlarda, çocuksuzluk, evlat edinme ya da koruyucu ailelik damgalanmaya sebep olabilmektedir.

“Evlat Edinen veya Korucuyu Aile Olan Kalpten Ebeveynlerin Deneyimlerinin Instagram Üzerinden İncelenmesi” başlıklı bu tez çalışmasında, koruyucu ailelik ve evlat edinme kavramları sosyal medya bağlamında ele alınmıştır. Instagram platformunu aktif kullanan evlat edinen ya da koruyucu aile olan ebeveynlerin ve takipçilerinin, annelik, babalık ve aile kavramlarına yüklediği anlamları ortaya çıkarmak amaçlanmıştır. Bununla birlikte, toplumun bakış açısı irdelenerek, toplumsal bakışın evlat edinme ve koruyucu ailelik üzerindeki etkileri incelenmiştir. Instagram platformunda, evlat edinme ve koruyucu aileliğe dair paylaşımlar aracılığıyla kurulan sosyal ağlar ve kullanılan ortak dil gözlemlenmiştir. Bu doğrultuda hem ebeveynlerin hem de takipçilerinin aileye dair anlam dünyaları sosyolojik bir perspektifle ele alınmıştır.

Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı’nın, ilgili derneklerin, ebeveynlerin ve evlat edinilmiş çocukların söylemleri incelendiğinde; evlat edinen ya da koruyucu aile olan ebeveynler için, ailelerin çocukla kurduğu bağın duygusal yönüne vurgu yapan “kalpten anne/baba” kavramının kullanıldığı görülmüştür. Bu nedenle çalışma boyunca ebeveynler için “kalpten ebeveynler” kavramı kullanılmıştır.

Araştırma alanı olarak zaman ve mekândan bağımsız, kolay kullanıma sahip ve insanlar arası etkileşimin görünür olduğu bir alan olması nedeniyle sosyal medya kullanılmıştır. Günümüzde yaygın kullanılan sosyal medya platformları arasında ilk sırada yer alan Instagram belirlenmiştir. Araştırma kapsamında evlat edinen ya da koruyucu aile olan bireylere ait 7 Instagram hesabı incelenmiştir. Kriterlere uygun olarak @kalptenbaba, @mavi.anne, @gizem_eksiii, @kalbiyolojikanne, @fulyakucukaksoy, @elifadanin_annesii, @biyolojik_koruyucu_anne_betulg hesapları belirlenmiştir. İncelenen hesapların tanımlayıcı özelliklerine bakıldığında, hesap sahiplerinin Instagram’da benlik sunumlarını gerçekleştirirken ebeveynlik kimliğini öne çıkardığı görülmektedir. Evlat edinme ve koruyucu ailelik süreçleri hakkında olumlu ya da olumsuz deneyimlerinin ve çocuklarıyla ilişkilerinin bir kısmını sosyal medya ortamında paylaştıkları görülmektedir. Bu durumun, takipçilerin empati

kurmasını ve sürece dahil olmasını kolaylaştırdığı düşünülmektedir. Ebeveynlerin, duygu ve deneyimlerini aktarması, evlat edinme ya da koruyucu aile olmayı düşünen bireyler için birer dijital rehber niteliği kazanmalarına neden olmuştur.

Evlat edinme süreci, karar alma, başvuru, dosya hazırlığı, dosyanın kabul edilmesi ve sıra bekleme gibi çok aşamalı bir yapıya sahiptir. Kalpten ebeveynler, bilgi sahibi olmak isteyen bireylere, sosyal medya paylaşımları aracılığıyla sürecin aşamalarına dair deneyimlerini aktarmaktadır. Aynı zamanda, sürecin farklı aşamalarında takipçilerinin deneyimlerinden yararlanmaktadır. Böylece sosyal medyanın etkileşimli yapısından yararlanarak koruyucu aile olma ve evlat edinme aşamasında yaşanan zorlukların, sosyal destek ağı oluşturularak aşılmaya çalışıldığı söylenebilir.

Kalpten ebeveynlerin paylaşımları ve takipçilerin yorumlarında, “annelik”, “babalık” ve “aile” kavramları sosyal ve duygusal olarak anlamlandırılmaktadır. Buna göre annelik ve babalık; çocuğu büyütme, emek verme, bakımını sağlama, şefkat ve ilgi gösterme, fedakarlıkta bulunma gibi rol ve sorumlulukları içermektedir. Ancak bu kavramların biyolojik olarak anlamlandırıldığı toplumlarda ebeveynler çeşitli damgalara maruz kalmaktadır. Ayrıca ailenin “anne, baba ve çocuk” tan oluştuğuna dair normları bulunan bir toplumda, çocuksuz ailelerin ve tek ebeveynli ailelerin “eksik” olduğuna dair inanç, çocuk sahibi olamayan ya da yalnız ebeveyn olan bireyler için damgalamaya neden olmaktadır. Bu bağlamda kalpten ebeveynler; aile olmak, annelik ve babalık kavramlarının sosyal ve duygusal yönlerine vurgu yaparak kavramların anlamlarının dönüşümüne katkı sunmaktadır.

Toplumda aile ve ebeveynliğin biyolojik bağlara dayandığına dair yaygın inanç bulunması halinde, kalpten ebeveynlerin olumsuz söylemlere maruz kalmaktadır. Bu durum evlat edinme ya da koruyucu aile olma kararını alma aşamasında olumsuz düşüncelere neden olabilmektedir. Bireysel olarak yaşanan kaygıların ötesinde; çocuğun biyolojik ailesine geri dönme olasılığı, mükemmel ebeveyn olma, dini inançlar gibi etkenlerden sıklıkla söz edilerek toplumsal baskı kurulması karar alma süreçlerini olumsuz etkileyebilmektedir. Bu durum evlat edinme ya da koruyucu aile olma sürecinde karşılaşılan olumsuz düşüncelerin, toplumsal norm ve değerlerle yakından ilişkili olduğunu göstermektedir.

Instagram’da paylaşım yapan kalpten ebeveynler “farkındalık oluşturmak”, “normalleştirmek” ve “cesaret vermek” adına paylaşım yaptıklarını belirtmiştir. Yakın çevrelerinde kalpten ebeveyn bulunmayan kişilerin, konu hakkında bilgi edinmesinin empati yeteneğini güçlendirerek alternatif aile modellerini normalleştireceği düşünülmektedir. Bununla birlikte farklı çekinceleri bulunan bireyler, hesap sahiplerinden yorumlarda ve DM yoluyla destek almaktadır. Böylece Instagram aracılığıyla kalpten ebeveynliği tanıtarak karar

almakta güçlük çeken bireylerin teşvik edilmesine ve karar alma süreçlerinin olumlu sonuçlanmasına katkı sağlanabilmektedir.

Araştırma kapsamında analiz edilen yorumlar ve paylaşımlar, toplumda hâlâ bazı önyargıların ve dışlayıcı söylemlerin sürdüğünü ortaya koymuştur. Kullanılan ifadeler, damgalamanın göstergesi olarak dikkat çekmektedir. Biyolojik bağın önemli olduğu düşünülen ve çeşitli sebeplerle koruyucu ailelik ve evlat edinmenin kabul görmediği toplumlarda, kalpten ebeveynlere yönelik açıkça damgalayıcı ifadeler yer almaktadır. Bunun yanında açıkça yargılamaların bulunmadığında ancak biyolojik bağın önceliklendirildiği toplumsal normlar içselleştirildiğinde ise kalpten ebeveynlere aşırı övgüler ya da farkında olmadan kullanılan ayrıştırıcı ifadeler aracılığıyla kalpten ebeveynliğin damgalandığı görülmektedir. Bu durumda kalpten ebeveynler, kullanılan dilin altında yatan olumsuz anlamların farkına varılması adına açıklayıcı paylaşımlarda bulunmaktadır.

Ebeveynler paylaşımlar aracılığıyla toplumsal kabul ve aidiyet düzeylerinin artmasını amaçlamaktadır. Kalpten ebeveynlerin, aile ve ebeveyn olma deneyimlerini paylaşması, bu aile biçiminin sıra dışı ya da istisnai olarak algılanmasının önüne geçmekte; sevgi ve emek temelli bir ebeveynliğin meşru bir aile formu olarak kabul edilmesine katkı sunmaktadır.

Paylaşımlarda çocuk sahibi olmanın bireyin toplumsal kabulü, aidiyeti ve kimliği üzerinde belirleyici bir etkisi olduğu gözlemlenmiştir. Çocuk sahibi olmayan bireylerin yaşadıkları dışlanma ve maruz kaldıkları olumsuz söylemler, bireylerin sosyalleşme pratiklerini olumsuz etkileyerek toplumdan izole bir yaşama itebilmektedir. Aynı şekilde biyolojik bağlara dayanmayan ebeveynlikler de toplum tarafından kabul görmediğinde bireylerin etiketlemelere maruz kalmalarına sebep olabilmektedir. Kalpten çocukları bulunan ebeveynler, olumsuz söylemlerden kendilerini ve çocuğu korumak amacıyla sosyalleşme ortamlarını düzenlemektedir. Ayrıca kalpten ebeveynlerin bazen takipçi buluşmaları, seminerler vb. aracılığıyla bir araya geldiği ve dijital ortamdaki etkileşimi yüz yüze ortamlara taşıdığı, bazılarıyla arkadaşlık ilişkileri geliştirdiği gözlemlenmiştir. Bu durumda çocuk sahibi olmanın ya da olmamanın sosyalleşme pratiklerini etkilediği ve dijital ortamda kurulan iletişimin zaman zaman yüz yüze etkileşimleri de etkileyerek yeni sosyalleşme pratiklerini ortaya çıkardığı anlaşılmaktadır.

Araştırmadan elde edilen bulgular, kalpten ebeveynlerin Instagram üzerinden ebeveynlik deneyimlerini görünür kılarken; diğer ebeveynlere sosyal destek sağladığı, evlat edinme/koruyucu aile olma kararı verme aşamasında teşvik edici bir rol üstlendiği, evlat edinme ve koruyucu aileliğin normalleştirilmesine katkı sunmak için farkındalık çalışmalarında bulunduklarını ortaya koymaktadır. Bu bulgular doğrultusunda, bu araştırma; aktif kullanılan

sosyal medya platformlarından biri olan Instagram'ın, evlat edinme ve koruyucu ailelik gibi toplumsal olarak daha az görünür aile biçimlerinin görünür kılınması, normalleştirilmesi ve teşvik edilmesi açısından önemli bir rol üstlendiğini göstermektedir. Kalpten ebeveynler, bireysel deneyimlerini paylaşarak sosyal destek ağı oluşturmaktadır. Bununla birlikte toplumun aile ve ebeveynliğe dair algısını dönüştürmeye katkı sunmaktadır. Sosyal medya, bu bağlamda yalnızca kişisel deneyimlerin aktarıldığı bir mecra olmanın ötesine geçerek; toplumsal anlamların yeniden inşa edildiği, yeni aile tanımlarının yer bulduğu ve kamusal farkındalığın arttığı bir sosyal alan haline gelmiştir.

Literatür incelendiğinde, evlat edinme ve koruyucu ailelik daha çok hukuki, psikolojik ya da pedagojik boyutlarıyla ele alınırken; bu çalışmada, kalpten ebeveynliğin dijital ortamlarda yansımaları ele alınarak ve dijital ortamdaki sosyalleşme pratiklerine yer verilerek sürecin sosyal medya temsilleri üzerinden kültürel ve toplumsal yönlerini incelemesi literatüre özgün bir katkı sunmaktadır. Özellikle sosyal medya temelli analizlerin sınırlı sayıda olduğu akademik literatürde, bu araştırma; Instagram üzerinden yürütülen dijital etkileşimlerin, bireysel ebeveynlik deneyimlerinin toplumsal normlarla nasıl kesiştiğini ve dönüştüğünü ortaya koymaktadır.

Günümüzde dijital etkileşimlerin bireyler üzerindeki etkisi göz önünde bulundurulduğunda, daha çok çocuğun aile ortamında yetişmesi açısından sosyal medya platformlarının etkin kullanımı önemli görülmektedir. Kalpten ebeveynlik deneyimlerinin paylaşılmasının, evlat edinme ve koruyucu aile olmaya yönelik toplumsal farkındalık ve kabul düzeyini arttıracakı düşünülmektedir. Bu doğrultuda, konu hakkında olumsuz söylemlerin ve damgaların önüne geçmek amacıyla sosyal medya platformlarında kalpten ebeveynliğin görünürlüğünün artırılması gerekmektedir. Bu nedenle Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı ve sivil toplum örgütleri aracılığıyla kalpten ebeveynler, bireysel deneyimlerini paylaşma noktasında teşvik edilmelidir.

Alana ilgi duyan araştırmacılar için literatürde evlat edinme ve koruyucu aile olma yoluyla kurulmuş ailelerin yapısını ve aile bireylerinin aileye yükledikleri anlamı daha iyi anlayabilmek adına kalpten çocuklar ve kalpten ailelerin biyolojik çocukları perspektifinden daha çok araştırma yapılmasının alana katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Yapılacak araştırmaların, farklı aile kurma biçimlerine dair literatürü güçlendireceği ve bu doğrultuda, toplumsal bilincin arttırılarak farklı aile kurma biçimlerinin toplumsal kabulünü arttırmaya katkı sunulacağı ve ailelerin maruz kaldığı damgalamaların önüne geçileceği düşünülmektedir.

KAYNAKÇA

- Açıkgöz, B. (2012). “The Historical Transformation and Conceptualization of Evlatlık System: Laborers Or Apprentices?”. *OPUS International Journal of Society Researches*, 2(2): 54-68.
- Adak, N. (2021). “Toplumun Temel Yapı Taşı: Aile”. S, Güçlü (Ed.). *Kurumlara Sosyolojik Bir Bakış*. Kitabevi Yayınları, İstanbul.
- Algan, T. (2022). *Aile İçi Sorunlar ve Aile Danışmanlığı*. Eğitim Yayınevi, Konya.
- Apak, F. (2022). *Sosyalleşme ve Şöhretlik Bağlamında Dijital Çocuk Emeği: Çocuk Youtuber*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Antalya.
- Aslantürk, H. ve Koç, F. (2019). “Sosyal Hizmet Lisans Öğrencilerinin Evlat Edinme Yoluyla Kurulmuş Tek Ebeveynli Aileler Hakkındaki Görüş ve Düşünceleri: Kocaeli Üniversitesi Örneği”. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 30(3): 814-842.
- Aslan Yılmaz, H. (2016). “Bir Derleme: Benlik Kavramına İlişkin Bazı Yaklaşımlar ve Tanımlamalar”. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (48):79-89.
- Ataç, İ. (2022). *Sosyal Politika Uygulaması Olarak Türkiye’de Koruyucu Aile Sistemi: Karşılaştırmalı Bir Analiz*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Atalay, G. E. (2019). “Sosyal Medya ve Çocuk: ‘Babishko Family Fun TV’ İsimli Youtube Kanalının Eleştirel Bir Analizi”. *Erciyes İletişim Dergisi*, Uluslararası Dijital Çağda İletişim Sempozyumu Özel Sayısı (1):179-202. DOI:10.17680/erciyesiletisim.484856
- Atila Demir, S. (2020). *Toplumsal Değişme ve Değerler: Bir Değerler Sosyolojisi Çalışması*. Nobel Akademik Yayıncılık, Ankara.
- Avcı, Ü. (2019). *Evlat Edinen, Koruyucu Annelik Yapan ve Biyolojik Anne Olan Kadınların Annelik İle İlgili Görüşlerinin İncelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Aydın, M. (2000). *Kurumlar Sosyolojisi*. Vadi Yayınları.
- Aygül, H. H., ve Apak, F. (2019). “Değişen Sosyallikler ve Yeni Sosyalleşme Pratikleri Ekseninde Youtube ve Çocuk Youtuberlar”. H. H. Aygül ve E. Eke (Ed.). *Dijital Çocukluk ve Dijital Ebeveynler: Dijital Nesilleri Teknoloji Bağımlılığı*. Nobel Akademik, 143-176.

- Baden, A. L. (2016). “Do You Know Your Real Parents?’ and Other Adoption Microaggressions”. *Adoption Quarterly*, 19(1): 1-25. DOI:10.1080/10926755.2015.1026012
- Badinter, E. (2011). *Kadınlık mı? Annelik mi?*. (Çev. A. Emekçi), İletişim Yayınları, İstanbul.
- Balamir, F. (2023). “Bir Nitel Yaklaşım Deseni Olarak Etnografi”. *Toplum Bilimleri Dergisi*, 17(34): 38-53.
- Bal, H. (2016). *Nitel Araştırma Yöntem ve Teknikleri (Uygulamalı-Örnekli)*. Sentez Yayıncılık, Bursa.
- Bal, N. (2014). *Tüp Bebek Konusuna Sosyolojik Bir Bakış: Temellendirilmiş Kuram Çalışması*. Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Bal, N. (2019). *Instagram’da Annelik Sunumu Üzerine Sosyolojik Bir Analiz*. Yayımlanmamış Doktora Tezi. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Başlar, G. (2013). “Yeni Medyanın Gelişimi ve Dijitalleşen Kapitalizm”. *Akdeniz Bilişim Konferansı Bildirileri*. 23-25 Ocak 2013, Antalya, 824-831.
- Bauer, T. A., Serttaş, A., Ayhan Helvacıoğlu, Ç. (2023). “Türkiye’deki Fenomen Annelerin Instagram Paylaşım Pratikleri Üzerinden Dijital Kimlik İnşasının İncelenmesi: Sharenting”. *The International Symposium on Communication and Tecnology with its Philosophical Dimensions*. Ocak 2023, İstanbul, 101-122.
- Bozok, N. (2018). “Biyolojik Bağlara Dayanmayan Bir Aile Modeli: Koruyucu Aile”. N, Oktik ve H, Ünal Reşitoğlu (Ed.). *Aileyi Anlamak: Disiplinler Arası Bir Yaklaşım*. Nobel Akademik Yayıncılık, Ankara.
- Bilis, A. E. (2019). “Türk Sinemasında Aile ve Kadın Temsilini Evlat Edinme Bağlamında Yeniden Okumak: Can ve Albüm Filmleri”. *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 21 (1):35-55.
- Branaman, A. (2017). “Erving Goffman”, Çağdaş Toplum Kuramından Portreler. Turner, B. S., Elliott, A. (drl.). İletişim Yayınları, İstanbul.
- Can, Y. (2000). *Koruyucu Aile Uygulaması: Ankara Örneği*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Coşkun, H. ve Tekdemir Yurtdaş, G. (2020). “Mesih Annelik’: Sosyal Medyada İnşa Edilen Annelik Kimliğinin Söylem Analizi”. *Kadın/Woman 2000, Journal for Women’s Studies*, 21(1): 69–88.
- Creswell, J. W. (2014). *Nitel Araştırma Yöntemleri: Beş Yaklaşım Göre Nitel Araştırma ve Araştırma Deseni*. Siyasal Kitabevi, Ankara.

- Çakır, M. (2022). “Aile Sosyolojisine İlişkin Temel Kavramlar- Bir Aile Sosyolojisi Terimleri Sözlüğü Denemesi”. Z, Kırboğa ve T, Dağcı (Ed.). *Gelenek ve Modernite Arasına Sıkışmış Bir Kurum: Aile*. Kitap Dünyası Yayınları, İstanbul, 27-48.
- Çalışkan, M. ve Mencik, Y. (2015). “Değişen Dünyanın Yeni Yüzü: Sosyal Medya”. *Akademik Bakış Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler Dergisi*, (50): 254-277.
- Çağlayan Aygün, G. (2019). *Karşılaştırmalı Hukuk Bakımından Evlat Edinme ve Sonuçları*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir.
- Çağlar Gizli, D. (2017). *Başka Bir Doğum Hikayesi*. Yan Pasaj Yayınları, İstanbul.
- Çetin, P. (2022). *Evlat Edinen Ailelerin Evlat Edinme Süreçlerinin İncelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Antalya.
- Çitil, E. (2020). Instagram’da Benlik Sunumu: Goffman’ın Dramaturjik Yaklaşımı Açısından Bir Analiz. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Dahan, G.S. ve Levi, E. (2012). “Netnografya Sosyal Mecralarda Tüketici Araştırmaları Üzerine Yeni Bir Metot”. *Gümüşhane Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi*, 3: 33-54.
- Dayıoğlu Oyman, S. (2022). *Feminist Sosyal Hizmet Perspektifinden Evlat Edinme Süreci: Ebeveyn Deneyimleri*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Manisa.
- Dereli, M. D. (2022). “Din Sosyolojisi Araştırmalarında Dijital Yöntem ve Teknikler: Bir Çerçeve Denemesi”. *Gümüşhane Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 11 (22): 446-485.
- Dönmezler, İ. (2001). *Ailede İletişim ve Etkileşim*. Sistem Yayınları, İstanbul.
- Eke, N. P. (2020). *Çocuksuzluk Tercihinin Söylemsel İnşası*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Elkin, F. (1990). *Çocuk ve Toplum / Çocuğun Toplumsallaşması*. (Çev. N. Güngör), Gündoğan Yayınları, Ankara.
- Erdoğan Sepetci, N. (2023). *Sosyal Medyada İzlenim Yönetimi: Instagram Fenomenlerinin Benlik Sunumları Üzerine Bir Araştırma*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir.
- Erişir, R. M. ve Erişir, D. (2018). “Yeni Medya ve Çocuk: Instagram Özelinde “Sharenting” (“Paylaşanabalık”) Örneği”. *Yeni Medya Dergisi*, (4-5): 50-64.

- Ersöz Karakulakoğlu, S. (2020). *Dijital Toplum: Kavram. Kuram ve Yöntem*. Nobel Yayınevi, Ankara.
- Frasch, K. M., Brooks, D. ve Barth, R. P. (2000). "Openness and Contact in Foster Care Adoptions: An Eight-Year Follow-Up". *Family Relations*, 49 (4):435-446. DOI:[10.1111/j.1741-3729.2000.00435.x](https://doi.org/10.1111/j.1741-3729.2000.00435.x)
- Gobo, G. (2011). "Ethnography". D. Silverman (Ed.) *Qualitative Research*. SAGE Publications, London, 15-36.
- Goffman, E. (2018). *Günlük Yaşamda Benliğin Sunumu*. (Çev. B. Cezar), Metis Yayınları, İstanbul.
- Goffman, E. (2019). *Damga: Örselenmiş Kimliğin İdare Edilişi Üzerine Notlar*. (Çev. Ş. Geniş ve L. Ünsaldı ve S.N. Ağırnaslı), Heretik Yayıncılık, Ankara.
- Giddens, A. (2013). *Sosyoloji*. Kırmızı Yayınları, İstanbul.
- Gittins, D. (2011). *Aile Sorgulanıyor*. Pencere Yayınları, İstanbul.
- Gökallı, E. Ve Özer, A. (2019). "Baba 2.0: Dijital Dönüşüm ile Değişen Baba Rolü Üzerine Bir Araştırma". *İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi*, (48): 388-403.
- Gökçe, H. (2018). *Bir Sosyal Politika Olarak Evlat Edindirmenin Toplumsal Direnç Kaynakları*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Gökçe, H. (2017). "Bir Sosyal Politika Olarak Evlat Edindirmenin Toplumsal Direnç Kaynakları". *Uluslararası Beşeri ve Sosyal Bilimler Dergisi*, 1(1):19-38.
- Gökçearslan Çifci, E. (2009). "Türkiye'de ve Dünyada Korunmaya İhtiyacı Olan Çocuklara Yönelik Hizmetlerin Tarihsel Gelişimi". *Aile ve Toplum Dergisi*, 5(19):53-65.
- Gökulu, G. (2019). "Sembolik Etkileşimci Teorinin Gündelik Yaşam Sosyolojisine Katkıları". *EKEV Akademi Dergisi*, 0(80):173-190.
- Günveren, G. B. (2013). *Roma hukukunda Evlat Edinme (Adoptio)*. Yayımlanmamış Doktora Tezi. Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Güçray, S. S. (1993), "Çocuk Yuvasında ve Ailesi Yanında Kalan 9-10 ve 11 Yaş Çocukların Özsayı Gelişimini Etkileyen Bazı Faktörler". *Çukurova Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Aile ve Toplum Dergisi*, 3(1):58-66.
- Güçlü, S. (2016). "Aileye İlişkin Kuramsal Yaklaşımlar". N. Adak (Ed.). *Değişen Toplumda Değişen Aile Sosyolojik Tartışmalar*. Siyasal Kitabevi, Ankara, 65-92.
- Hallaç, S. ve Öz, F. (2014). "Aile Kavramına Kuramsal Bir Bakış". *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 6(2):142-153. DOI:10.5455/cap.20130625102321

- İnan, A. (1948). “Göçebe Türk Boylarında Evlatlık Müesseseleriyle İlgili Gelenekler”. Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi, 4 (3):127-137.
- İzci, L. (2020). “Türkiye ve İngiltere’de Koruyucu Aile Sisteminin Karşılaştırması”. *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2020 (3): 140-163.
- İzci, L. (2021). *Çocuk Koruma Politikalarının Sembolik Etkileşimcilik Bakış Açısıyla Analizi: Türkiye, İngiltere, İsveç Örnekleri*. Yayımlanmamış Doktora Tezi. Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kırıkkale.
- İzci, L. ve Mazman, İ. (2020). “Sembolik Etkileşimcilik Çerçevesinde Korunmaya Muhtaç Çocuklarda Benlik”. *Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 11(1):151-170.
- Kahraman, F. (2007). *Türkiye’de Çocuk Refahı Alanında Koruyucu Aile Hizmeti Sakarya ve Kocaeli Örneği*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya.
- Kalaycı, H. (2022). “Korunmaya Muhtaçlık Olgusu ve Tarihsel Gelişim Süreçlerinin Sosyolojik Bir Değerlendirmesi”. *Çankırı Karatekin Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, 2(2): 199-217.
- Karaca Öz, A. (2022). “Evli Olmayan Kişinin Tek Başına Evlat Edinmesi”. *Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 26 (3): 253-274.
- Karataş, Z. (2020). “Evlat Edinme Sürecinde Biyolojik Annenin Hak Arama Mücadelesi: Vaka Sunumu”. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 31 (3): 1394-1414.
- Karatay, A. (2017). “Türkiye’de Koruyucu Aile: Kökenleri, Gelişimi ve Bugünü”. *Üsküdar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 5: 389-427.
- Karayel Bilbil, E. ve Atalay, D. (2020). “Sosyal Medya Ekseninde Mahremiyetin Dönüşümü ve Benlik İnşası”. *Global Media Journal TR Edition*, 10 (20): 176-195.
- Kaya Hasdemir, H. (2021). “Eski Mezopotamya Hukukunda Evlatlıkların Miras Hakkı”. *OANNES – Uluslararası Eskiçağ Tarihi Araştırmaları Dergisi*, 3 (1): 81-93.
- Kavut, S. (2018). “Goffman’ın Benlik Sunumu Kuramı Bağlamında Sosyal Medyada Kimlik İnşası: Instagram Üzerine Bir Araştırma”. *Nosyon: Uluslararası Toplum ve Kültür Çalışmaları Dergisi*, (1): 1-12.
- Kranstuber, H. ve Kellas, J. K. (2011). “‘Instead of Growing Under Her Heart, I Grew in It’: The Relationship Between Adoption Entrance Narratives and Adoptees' Self-Concept”. *Communication Quarterly*, 59 (2): 179-199. DOI: 10.1080/01463373.2011.563440
- Keskin, D. (2020). “Embriyonun Evlat Edinilmesi”. A. Uyumaz ve M. Akçaal ve E. Tüzümen Atik (Ed.). *Selçuk Hukuk Kongresi 2020- Özel Hukuk Tam Metinler Kitabı*. Nobel Akademik Yayıncılık, Ankara, 1-21.

- Kitiş, S. Ve Söylemez, Y. (2021). “Kalpten Bir Ev: Koruyucu Aile Müdahale Programının Çocuk ve Ebeveynler Üzerindeki Etkisi”. *Toplum ve Sosyal Hizmet Dergisi*, 32 (3): 729-753.
- Kızır, M. (2009). “Türk Hukukunda Evlat Edinme”. *Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 17 (1): 151-184.
- Koç, B (2007). “Osmanlı Islahhanelerinin İşlevlerine İlişkin Bazı Görüşler”. *Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 6 (2): 36-50.
- Koç, B. (2010). “Osmanlı Devleti’nde Islahhane ve Sanayi Mekteplerinin Kuruluş Sürecine Dair Bazı Gözlemler”. *Modern Türklük Araştırmaları Dergisi*, 7 (2): 199-217.
- Kozinets, R. V. (2010). *Netnography: Doing Ethnographic Research Online*. Sage publications, London.
- Kurtuluş Akbulut, S. (2011). *Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Aracılığıyla Evlat Edinme ve Koruyucu Aile Kurumu*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Latorre, M. (2021). “WEB 1.0, 2.0, 3.0 ve 4.0’ın Tarihi”. (Çev. Ö. Yılmaz). *Maltepe Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, 8 (2): 344-350.
- Lecaj, F. (2019). *Yeni Nesil Annelik Ve Yeni Medya İlişkisi Blogger Anneler Örneği*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya.
- Loukas, A., Twitchell, G. R., Piejak, L. A., Fitzgerald, H. E., ve Zucker, R. A., (1998). “The Family As A Unity Of Interacting Personalities”. L. L'Abate (Ed.). *Family Psychopathology: The relational Roots Of Dysfunctional Behavior*. Gilford, New York: 35-59.
- Mefford, R. L. (2022). *ABD ve Türkiye’de Evlat Edinme Sisteminin Toplumsal Dinamikleri: Karşılaştırmalı Bir Analiz*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta.
- Mial, C. E. (1996). “The Social Construction of Adoption: Clinical and Community Perspectives”. *Family Relations*, 45 (3): 309-317.
- Nurşen, A. (2017). “Toplumun Temel Yapıtaşı: Aile”. S. Güçlü. (Ed.). *Kurumlara Sosyolojik Bakış*. Kitabevi Yayınları, İstanbul, 27-62.
- Oktik, N. (2018). “Aile ve Toplum: Sosyolojik Yaklaşımlar”. N, Oktik ve H, Ünal Reşitoğlu (Ed.). *Aileyi Anlamak: Disiplinler Arası Bir Yaklaşım*. Nobel Akademik Yayıncılık, Ankara.

- Onar Çambay, S. (2015). “Bir Toplumsallaşma Aracı Olarak Yeni Medya: Kuramsal Bir Değerlendirme”. *Karabük Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2015, 5 (2): 237-247.
- Osmanoğlu Arıttürk, E. (1995). *Türk Medeni Kanunu'na Göre Evlat Edinme*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Özbaş Anbarlı, Z. (2020). “Dijital Etnografi: Dijital Uzamı Anlamak İçin Bir Yöntem”. *Global Media Journal: TR Edition*, 10 (20): 87-113.
- Özcan Elçi, D. (2020). *Anneliğin Toplumsal İnşası ve Anne Ol(a)mayan Kadınlar*. Yayımlanmamış Doktora Tezi. Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Mersin.
- Özateş, Ö. S. ve Atauz, S. (2011). “Sosyal Hizmet Uzmanlarının Aileye Dönüş ve Aile Yanında Destek Projesine İlişkin Değerlendirmeleri”. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 22 (2): 101-112.
- Özmen, S. ve Erdem, R. (2018). “Damgalamanın Kavramsal Çerçevesi”. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 23 (1): 185-208.
- Özübek, S. (2024). *Kalpten Baba- Hayatıma Hoş Geldin*. Literatür Hayat.
- Pehlivan, O. (2017). *Aile Tanımı ve İlişkilerinin Toplumsal Olarak İnşası*. Yayımlanmamış Doktora Tezi. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Perry, Samuel L. (2013). “Adoption in the United States: A Critical Synthesis of Literature and Directions for Sociological Research.” Unpublished Manuscript. DOI:[10.13140/RG.2.2.12929.25448/1](https://doi.org/10.13140/RG.2.2.12929.25448/1)
- Richmond, M. (2021). *Seni Öyle Çok İstedim ki... Bir Evlat Edinme Hikayesi*. (Çev. C. Yanar.), Anya Yayınları, İstanbul.
- Riley, N. E. ve Van Vleet, K. E. (2012). *Making Families Through Adoption*. Thousand Oaks, Kaliforniya. DOI: [10.4135/9781483349558](https://doi.org/10.4135/9781483349558)
- Ritzer, G. ve Stepnisky, J. (2013). *Çağdaş Sosyoloji Kuramları ve Klasik Kökleri*. (Çev. Irmak, E. T.), De Ki Basım Yayım.
- Sayın, N. H. (2019). *Koruyucu Ailede Yetişen Çocukların Gözüyle Koruyucu Ailelerin Değerlendirmesi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Aydın Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Sayın, Ö. (1990). *Aile Sosyolojisi-Ailenin Toplumdaki Yeri*. Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, İzmir.
- SEKAM. (2016). *Türkiye’de Aile (Ailenin Yapısal Özellikleri, İşlevleri ve Değişimi)*. Akıl Fikir Yayınları ve Dijital Matbaası, İstanbul.
- Sever, M. (2015). “Kadınlık, Annelik, Gönüllü Çocuksuzluk: Elisabeth Badinter’den Kadınlık mı Annelik mi?, Tina Miller’dan Annelik Duygusu: Mitler ve Deneyimler ve Corinne

- Maier'den No Kid Üzerinden Bir Karşılaştırmalı Okuma Çalışması". *Fe Dergi*, 7 (2): 72-86.
- Sezgin, E. Ve Sarı, Ö. (2022). "Evlat Edinme Sürecinde Yer Alan Bireylerin Evlat Edinmeye Yönelik Görüşleri: Örnek Olay İncelemesi". *Uluslararası Türk Dünyası Sosyal Bilimler Sempozyumu*. 2-3 Aralık 2022, İzmir, 219-231.
- Slattey, M. (2007). *Sosyolojide Temel Fikirler*. (Çev. Ü. Tatlıcan ve G. Demiriz). Sentez Yayıncılık.
- Süveren, B. (2024). *Kalpden Doğan Çocuklar-Koruyucu Aile Öyküleri*. Siyah Beyaz Yayınları.
- Şahbaz, M. (2019). "Eski Türk Devletlerinde Aile ve Evlat Edinme (Tutuncul Oğul) Meselesi". *Tarih Okulu Dergisi (TOD)*, 12(39):247-265. DOI: <http://dx.doi.org/10.14225/Joh1587>
- Şimşek, S. (2017). "İnfertilitenin (Kısırlığın) Sosyokültürel Etkileri". *Eurasian Academy of Sciences Social Sciences Journal*, 12 :55-69.
- Tanrıverdi, B. A. (2022). *Koruyucu Aileler Üzerine Sosyolojik Bir Araştırma*. Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sivas.
- Tezel, Z. Ve Demirel, B. Ve Kaya, Z. (2018). "Ailelerin Koruyucu Aile Olmaya Karar Vermelerinde Etkili Olan Etmenler ile Koruyucu Aile Olmanın Anlam ve Önemi". *Sosyal ve Beşerî Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 19 (43): 15-36.
- Ünal, V. (2012). "Osmanlının Son Dönemlerinde Korunmaya Muhtaç Çocuklar İçin Kurulan Hizmet Kuruluşları". *Sosyal Bilimler Dergisi/Journal of Social Sciences*, 36(2): 1-27.
- Ünver, H. (2024). "Koruyucu Aile ve Evlat Edinme". E S, Ercan., Ö, Bilaç., İ, Perçinel Yazıcı., M Ö, Kütük., Ü, Işık., A G, Kılıçoğlu., F S, Durak., H, Kandemir., K U, Yazıcı., G, Ünsel Bolat., C, Kavurma., F, Kılıçaslan (Ed). *Çocuk ve Ergen Psikiyatrisi Güncel Yaklaşımlar ve Temel Kavramlar*. Akademisyen Kitabevi, 987-993.
- Üstün, E. ve Akman, B. (2002). "Korunmaya Muhtaç Çocukların Benlik Algısının İncelenmesi". *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, (23): 229-233.
- Üstüner, S., Erol, N. ve Şimşek, Z. (2005). "Koruyucu Aile Bakımı Altındaki Çocukların Davranış ve Duygusal Sorunları". *Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi*, 12 (3): 130-140.
- Yaşar Ekici, F. (2014). "Türk Aile Yapısının Değişim ve Dönüşümü Ve Bu Değişim ve Dönüşüme Etki Eden Unsurların Değerlendirilmesi". *The Journal of Academic Social Science Studies (JASSS)*, (30):209-224.
- Yıldırım, A. (2022). "Geleneksel Bir Evlat Edinme Biçimi Olarak Kardeşler Arasındaki Çocuk Dolaşımı: 'Sipariş Bebekler'". *Korkut Ata Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, 8:794-814.

- Yıldırım Atlı, A. (2021). *Kadınların Yeni İfade Alanı: Sosyal Medya Hesapları Üzerine Bir İnceleme*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Gaziantep Üniversitesi Göç Enstitüsü, Gaziantep.
- Yıldız, L., Kaya, Ş. ve Doğan, A. C. (2015). “Evlat Edinme Süreci İçerisinde Yer Alan Ailelerde Yalnızlık”. *Sosyal Hizmet Sempozyumu- 2015 Türkiye’de Sosyal Hizmet Uygulamasının 50. Yılı: İnsan Değer ve Onurunu Yüceltmek*. 26-28 Kasım 2015, Manisa, 111-119.
- Yılmaz, N. S. (2024). *Biyolojik Çocuğu Olan Koruyucu Ailelerin Aile İçindeki İlişki Değişim Deneyimleri: Ekolojik Kuram Odaklı Sosyal Grup Çalışması*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, İstanbul.
- Yüceer, Y. E. (2018). *Sinema ve Toplumsal Etkileşim Bağlamında Erving Goffman ve Dramaturji*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Denizli.
- Zencirkıran, M. (2021). *Sosyoloji*. Dora Basım-Yayım, Bursa.
- Zengin Demirbilek, E. (2021). “Erving Goffman’ın Benlik Kuramı Çerçevesinde İzlenim Yönetimi ve Kişilerarası İletişime Etkisi Üzerine Bir Değerlendirme”. *Anasay Dergisi*, 5(16):65-80.
- Zeybekoğlu Akbaş, Ö. (2016). “Değişen ve Değiş(e)meyen Yönleriyle Aile: Yapısı, Türleri, İşlevleri”. N. Adak (Ed.). *Değişen Toplumda Değişen Aile Sosyolojik Tartışmalar*. Siyasal Kitabevi, Ankara, 39-64.
- Zeybekoğlu, Ö. (2013). *Günümüzde Erkeklerin Gözünden Babalık ve Aile*. Yayımlanmamış Doktora Tezi. Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Antalya.
- Wegar, K. (2000). “Adoption, Family Ideology, and Social Stigma: Bias in Community Attitudes, Adoption Research, and Practice”. *Family Relations*, 49 (4): 363-370.

İnternet Kaynakları

- Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, “Evlat Edinildiğinin Söylenmesi”. <https://www.korev.org.tr/files/document/evlat-edinildiginin-soylenmesi.pdf> (erişim tarihi: 20.08.2024).
- Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, “Evlat Edinme Hizmeti”. <https://www.aile.gov.tr/osmaniye/basvurular/evlat-edinme/> (erişim tarihi: 17.01.2024).

Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, “Sosyal ve Ekonomik Destek (SED) Hizmeti”.
<https://www.aile.gov.tr/sss/cocuk-hizmetleri-genel-mudurlugu/sed-hizmeti/> (erişim tarihi:12.01.2025).

Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, “İllere Göre Koruyucu Aile İstatistikleri”.
<https://aile.gov.tr/koruyucu-aile/illere-gore-koruyucu-aile-istatistikleri/> (erişim tarihi: 12.01.2025).

Diyanet İşleri Başkanlığı. “Ahzâb Suresi 4-5. Ayet Tefsiri”.
<https://kuran.diyanet.gov.tr/tefsir/Ahz%C3%A2b-suresi/3537/4-5-ayet-tefsiri> (erişim tarihi: 13.06.2024).

Instagram. <https://www.instagram.com/> (erişim tarihi: 22.07.2024).

KOREV. “Evlat Edinme Nedir?”. <https://www.korev.org.tr/p/10/evlat-edinme-nedir> (erişim tarihi: 23.08.2024).

“Massachusetts Çocukların Evlat Edinilmesi Yasası”.
<https://pages.uoregon.edu/adoption/topics/adoptionhistbrief.htm> erişim tarihi: 16.04.2024).

Resmi Gazete. “Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı ile Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığının Kurulması ile Kamu Personel İşlemlerinin Yürütülmesine İlişkin Bazı Cumhurbaşkanlığı Kararnamelerinde Değişiklik Yapılmasına Dair Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi”. <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2021/04/20210421-5.pdf> (erişim tarihi: 12.08.2024).

Resmi Gazete. “Türk Medeni Kanunu”
<https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2001/12/20011208.htm#1> (erişim tarihi: 23.08.2024).

Resmi Gazete. “Koruyucu Aile Yönetmeliği”.
<https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2012/12/20121214-2.htm> (erişim tarihi: 16.07.2024).

T.C. Adalet Bakanlığı İnsan Hakları Dairesi Başkanlığı. “Çocukların Korunması ve Ülkelerarası Evlât Edinme Konusunda İşbirliğine Dair Sözleşmesi”.
https://inhak.adalet.gov.tr/Resimler/Dokuman/2812020153745turkce_lah33.pdf (erişim tarihi: 23.08.2024).

T.C. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı Adana İl Müdürlüğü. “Adana Çocuk Evleri Sitesi”.
<https://www.aile.gov.tr/adana/kuruluslarimiz/cocuk-evleri-sitesi/adana-cocuk-evleri-sitesi/#:~:text=%C3%87ocuk%20Evleri%20Sitesi%2010%E2%80%9312,ili%C5%9F>

ki%20sistemi%20i%C3%A7inde%20yeti%C5%9Ftirilebilece%C4%9Fi%20kurulu%C5%9Flard%C4%B1r. (erişim tarihi: 17.02.2025).

T.C. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı. “Çocuk Destek Merkezleri, Çocuk Evleri ve sö”.

<https://www.aile.gov.tr/sss/cocuk-hizmetleri-genel-mudurlugu/cocuk-destek-merkezleri-evleri-haklari/> (erişim tarihi: 17.02.2025).

T.C. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı Strateji Geliştirme Başkanlığı. “ASHB İstatistik Bülteni 2024 Aralık”. <https://www.aile.gov.tr/sghd/istatistik-sayfaları/aylik-istatistik-bulteni/> (erişim tarihi: 17.02.2025).

T.C. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı. “Evlat Edinme Hizmeti”. <https://www.aile.gov.tr/sss/cocuk-hizmetleri-genel-mudurlugu/evlat-edinme-hizmeti/> (erişim tarihi: 06.04.2025).

T.C. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı. “Koruyucu Aile Hizmeti”. <https://www.aile.gov.tr/sss/cocuk-hizmetleri-genel-mudurlugu/koruyucu-aile-hizmeti/> (erişim tarihi: 06.04.2025).

T.C. Cumhurbaşkanlığı Mevzuat Bilgi Sistemi. “Organ ve Doku Alınması, Saklanması, Aşılanması ve Nakli Hakkında Kanun”. <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=2238&MevzuatTur=1&MevzuatTertip=5> (erişim tarihi: 26.08.2024).

T.C. Cumhurbaşkanlığı Mevzuat Bilgi Sistemi. “Çocuk Koruma Kanunu”. <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.5.5395.pdf> (erişim tarihi: 12.08.2024).

T.C. Cumhurbaşkanlığı Mevzuat Bilgi Sistemi. “Türk Kanunu Medenisi”. <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/5.3.743.pdf> (erişim tarihi: 09.08.2024).

T.C. Cumhurbaşkanlığı Mevzuat Bilgi Sistemi. “Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Kanunu”.

<https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=2828&MevzuatTur=1&MevzuatTertip=5> (Erişim tarihi: 09.08.2024).

TÜİK; “İstatistiklerle Çocuk 2021”. https://www.tuik.gov.tr/media/announcements/istatistiklerle_cocuk_2021.pdf (erişim tarihi: 15.08.2024).

Hayat Sende; KOREV. “Koruyucu Aile Bilgilendirme Toplantısı”. <https://www.hayatsende.org/wp-content/uploads/2023/02/Koruyucu-Ailelik-Evlat-edinme-Bilgilendirme-.pdf> (erişim tarihi: 15.12.2024)

Hayat Sende. “Doğru Sözlük”. <https://www.hayatsende.org/wp-content/uploads/2023/02/dogrusozluk-basim-1.pdf> (erişim tarihi: 23.03.2025).

The Barker Adoption Foundation. “Speaking Positively: Using Respectful Adoption Language”. <https://www.barkeradoptionfoundation.org/speaking-positively-using-respectful-adoption-language> (erişim tarihi:15.12.2024).

We Are Social. <https://wearesocial.com/uk/blog/2024/01/digital-2024-5-billion-social-media-users/> (erişim tarihi: 17.01.2025).

ÖZGEÇMİŞ

Adı ve SOYADI	Tuğçe AYAN
EĞİTİM DURUMU	
Lise	Antalya Lisesi (Anadolu)
Lisans	Akdeniz Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Sosyoloji (2018-2022)
Yüksek Lisans	Akdeniz Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyoloji Anabilim Dalı
Tez Konusu	Evlat Edinen veya Koruyucu Aile Olan Kalpten Ebeveynlerin Deneyimlerinin Instagram Üzerinden İncelenmesi
Doktora	
Tez Konusu	
Yabancı Dil / Diller	İngilizce
İŞ DENEYİMİ	
2023-...	Antalya Büyükşehir Belediyesi, Sosyolog
2021	Çallı Veteriner Kliniği, Veteriner Teknikeri (Antalya)
YAYINLAR	
Akdeniz Üniversitesi VII. Geleneksel Sosyoloji Bölümü Lisans ve Lisansüstü Seminer Günleri- Katılımcı	
Akdeniz Üniversitesi VI. Geleneksel Sosyoloji Bölümü Lisans ve Lisansüstü Seminer Günleri- Katılımcı	